

מערכת גדולים

א.

ואגב אומר דליש, אשר שמו אבא וכולי עלמא זה שמו אשר יקראוהו אבא והוא ניכר לגל כשם זה, נראה לחסור לבנו לקרותו אבא, אע"ג דללו היה לו שם אחר מותר לבן לקרותו אבא ואדרבא מכבודו וקוראו אבא לשון חשיבות; אביו זה שהורגל שמו בפי הכל והכי קרו ליה אבא ע"ל לחסור לו לקרותו לאביו אבא. ואין ראיה ממש ההוא; ושיש בשליה יומא גבי אבא אבא למקטל גבלא דהגס דהוא תלמידו ורב שמו אבא, מ"מ דרך חשיבות אמר לו אבא ולא שבי' קורא לו בשמו ח"ו; דשאינהו הסת דרב כ"ע קרו ליה רב ונשתקע שם אבא כמעט לגמרי וככה"ג יכול תלמידו לקרותו אבא דרך חשיבות, אבל איש דעלמא דכל העולם קורין אותו אבא בשמו נרא' לחסור לבן לקרותו אבא. ועוד דהתוס' גלגלו שמה אמרוהו. וענין דף י"ה וזה עיקר. ויש מי שטען לאמר מה זאת דלפי מה שכתבתי הן נסת"ל אשר דברתי בקונטרס עין וזכר מערכת ח' אות ז"ך דלכיון של ר' יוסי קרו ליה אבא חלפתא, וזאת כ"ח דקדקתי על הרב מענה לשון דק"ל איך ר' יוסי קרי לאביו בשמו אבא חלפתא דכרי כתיב דלדני משק; וכפי מ"ש חס כ"ע קרו ליה אבא חסור לבן לקרותו אבא ופסיר מקשה הרב מענה לשון. והוא אומר דע כי לא נשתמה שאלת על זה הם כי לא להזכיר חדא דזה אינו פשוט עד שהרב מענה לשון יחידותו תחת לשונו והי"ל להאריך ולבאר כל זה. ותו חס משמע בשם העלם שנקרא אבא תלמידי היבא דקרו ליה משום חשיבות על כן. יאמרו שאין מכיין בין אבא לאבא. ותו אימור דל"ך חלפתא דוקא איזה יחידים קרו ליה הכי וכולי עלמא קרי ליה ר' חלפתא ואין להאריך:

ענה ראיתי מ"ש הרב הגדול מופת הדור כמנהג"ר חיים אלפנדראי ז"לה"ה בהגהות לדרכי מהר"ר קצבי כספר רב יוסף בדושים דף י"ד חילק בין שם אבא לשאר שמות עיין שם:

מהר"ר

(ה) **אבא**. הוא שם העצם של רב כמ"ש בש"ס בכמה דוכתי וכ"כ הערוך בראשו בשם תשובת רבינו שרירא ורבינו האי גאונים (א) וראיתי בס' כנפי יונה ח"ג סוסי" ס"ב שכתב וז"ל ורב דאיהו רבי אבא הנזכר בזהר לדעת רבינו שחיה ת' שנה והוא היה גדול החברים אצל רשב"י ור' אלעזר בנו והיה רבו של רבי חייא בחכמה הוה ושימש אח"כ את רבי ורבי חייא במשנה ובמרא עכ"ל (ב) וכ"כ הרב חות יאיר סי' קנ"ב משם הרמ"ע (ועי"ש בעניותי בעין וזכר דף ח' ע"ב). ואני בעניי אומר אם קבלה נקבל שהענין קשה מאד ומה גם דבזהר הקדוש אמרו פעמים אין מספר על רבי אבא חד ממאריהון דמהניתא: (ג)

ואפשר רכונתם על המשניות והברייתות שהיו להם בסתרי תורה וכמ"ש הרב הקדוש מהר"ם קורדובי"ו ז"ל. אמנם כבר כתבתי שהענין כולו מקשה אחת. ודע דכתבו הגאונים הדוכר בברייתות תלת זימני ר' אבא והוא רב וגם בתוספתא הוזכר ר' אבא. וכתבתי אני בעניי קצת בזה בקונטרס יוסף אומ"ן סי' מ"ד בס"ד:

הגה מנחם ציון

(א) והי' נקרא אבא אריבא על שבי' ארוך גדורו (פסחים דף ק"ט) ובספר בית ועד לחכמים (להנאן בעל המתנב ספר מלא הרועים) מושב והולך על כל שמות תנאים ואמוראים ע"פ סדר א"ב (ע"ד ספר תחלת שמעוני) ובערך אבא מונה שם ע"ב שמות עיין שם (ונתתי סימן על זה אבא בס' אודת י' גימ' הכי הווי) ועל כל זה ל"ח שם שם אבא של רב וע"ש גם בערך רב וע"ג, ואפי' לפת"ר רש"י (ברכות מ"ו ותוס' ישיב סוף יומא) דשם אבא ל"ה שם העלם ורק ע"ד הכבוד הוא נקרא ג"כ ע"ג, ובתוס' ישיב י"ב לדקדק על דעטרי עד סוף ע"ס יומא ולא הקבו כזה מיד סוף מס' ברכות (ס"ב ע"א) גבי דמי פומא דלחבא וכו' והכי רב כהנא תלמידא דרב הוה וז"ה ליה לקרותו אבא בשמי' ע"ש:

(ב) דוד ובר אחתי' הוה (פסחים ד' ע"א) ומיניו בש"ס כ"פ שבי' קורא אותו בר פחתי' (ברכות י"ג שבת ג' נזיר י"ב) ופרש"י שם בן גדולים ומדקדקתי על דלא מלינו כינוי כזה בשום מקום, ועוד דיותר הו"ל בר פחתי' א"ו בר פחתי' וז"ל קת על דמלינו כר"ח שבי' מנמנס קת בלישא (מגילה כ"ד) ולפי"ו י"ל דהוא ודאי קורא אותו רק בר אחתי', ואך משתמע לאון כלאו אמר בר פחתי' והיניחו לו גם שם זה על דהוא תולד של שבה מלשון פחות וסגנים ועד"ס הרמב"ם כפי' המשנה רפ"א דעדות מ"ה מלא הין וכו' ע"ש. ועד"ס הגאון הרא"ן מרגליות ז"ל לפרש לשון הירושלמי ר"ח נטיק לקרייתא חיי דקמחללי מעגלתי אמר למחר אכתוב בפתקא א"ת ערכת תהי' לכם אלא תחי' לכם ועממי"ם בש"ס ונגילה שם, (עשה"כ החדש ח' ז' כ"ח): ואובב ארתא אחתי' להעתיק כאן ג"כ מה דלע"ק ע"ד תוס' סוף מנחות דכתב שם דלכיון של רב כ"ליל שמי' (ונפסחים ד"ד ופסחדין דף ה') משמע להדיא דלכיון שמי' ע"ש ואולי גם אכיו ה' משתמע בשמות תמים (ועיין בה"ש ס"ן בסוף ה"ס):

(ג) ולעד"ג דל"ק דולאי ר"ל רק כחד ממאריהון דמתניתא וע"ד דליתא כב"ס רב תנא הוא ופליג (כתובות ח') ועי' שו"ט מקובלת שם ובס' הכריתות ש"ג חמ"א, ועוד דגם בעל כנפי"ו ל"כ רק רב דלכיון ר"א נזכר בזהר ועדין אין מוכרח לומר דר"א חמ"א דככלל הוזהר חמ"א הוא ואין שני לו, ואולי קאי על ר"א שבי' תנא ג"כ וכמנהג (ככתובות פ"א) ר"א אומר שאלתי את סוממוס ע"ש, וכן מיניו דלחיו של ר"ג דיבנב ר"א שמי' (ברכות ע"ו) ולפי"ו ל"ק ג"כ קושי' בעל בית ועד לחכמים על השל"ה שכ' כבעל כנפי' וקמתמה עליו דל"כ מיניו ל"י עוד כן לבד ור' ישקב שמי' וכדל"י בזהר כ"פ לך ר"א היה אחי מעשריא ור"י ברי' עמי' ע"ש וכן ל"ק הקושי' שם בערך רבה ע"ש:

מערכת

א

גדולים

(ג) מהר"ר אבא. תשובותיו בשו"ת
ב"ח ח"ב סי' י"ד וסי' מ"ו
וסי' ס"ו ד :

(ג) רבינו אבא מרי בר יוסף.
פי' ההלכות כמו שכתב
הרשב"א בחידושי שבת על דף קכ"ח :

(ד) רבינו אביגדור הכהן. היו שנים
אחד תלמיד רבינו שמחה תלמיד
רש"י וקנו של ר"י בעל התוספות ה' והשני
בימי מהר"ם בר ברוך כאשר תראה בתשו'
מהר"ם שחלק לו כבוד גדול ומהם בתשובת
מהר"ם הקצרות סי' י"ב וסי' מ"ג. ובס'
שבלי הלקט ח"א ות"ב מביא הרבה תשו'
מר' אביגדור שהשיב לו ולמורו יעלה
ולרבנים אחרים ע"ש דלא זו מחכבו
ושמעתיה בפומיה כולו יומא. ונראה
שהו רבינו אביגדור שהביא המרדכי שהיה
תלמיד מהר"ם. ומיהו כמה פעמים כותב
בשבלי הלקט רבינו אביגדור זצ"ל :

רבינו אביגדור הכהן ה' תלמיד מרבינו
שמחה משפירא ומרבינו שמריה
כמ"ש בהגהות מרדכי פרק החולין ונראה
שאין זה רבינו אביגדור הכהן שמביא
הדיר בספר שבלי הלקט בח"א ובח"ב
ושמהר"ם מכבדו. אלא תרי הוו וכמו
שכתבתי לעיל :

(ה) מהר"ר אביגדור קאסטילאין
בנו של מהר"ר שמעון. ונאמר

שהיה למהר"ם י"ג בנים ומתו והרצניו מדל
לכיות להואח"ז ריחם הוא ית' ויתן לה הדין
וקראו אביו אביגדור סיגדור פרט י"ג אחיו
גימ' אכ"י. והיה רב מופלג וחסיד ונפטר
שנת ת"ת"ט בן מצאתי בקבוץ כ"י. ובהשובת
כ"י להרב יעקב פאראני מהמה ראיתי
שהיה הרב הנזכר חבר להרב קרבן אהרן
והם רבותיו של רבו :

(ו) רבינו אביגדור קרא מפראני.
(עיין פלאה נח"צ) :

(ז) מהר"ר אבי עד שר שלום
באזולה. (עיין אמונת
המזים נח"צ) :

(ח) מהר"ר אבי עזרי זעליג
מרגליות. (עיין כסף
נבחר נח"צ) :

(ט) הראב"ד (רבי אברהם בר דוד)
תלמיד רבינו ברוך בן
רב יצחק בן אלכיה תלמיד הרי"ף חיבר
ספר הקבלה וס' בעקרי האמונה הנקרא
אל עאקידה איל ראפיע"ה. ועוד חיבר
חבור חשוב ונכבד בתכונה והוא חזי מאן
גברא רבה בתכונה מסהיד על ספרו הוא
תוכן הגדול ר' יצחק הישראלי ביסוד עולם
מאמר ד' פרק י"ח. והראב"ד הנזכר נהרג
על קדוש ה' ז"ע. ובס' שלשלת הקבלה
הרבה דברים כי זהו הראב"ד שמשבח
הרמב"ם באגרותיו ולא להראב"ד בעל
השגות

הנה מנחם ציון

(ד) והוא הנ"מ אבא הוי בהסוד מו"ה חיינו נפטר פ"ק קהלך ש' ת' :
(ה) והוא רבינו אביגדור בר אלי הכהן (ועל מערכת ל' סי' ט') וכ"ז קאת מלי הנה"מ ספ"ק דר"ה שהיה תשובת
מהר"ם וכן השיב ר' אביגדור כהנא רבא להר' חיים וכו' וסי' שם בזה"ל אמנם בדיני מילך מים ע"י מו"ר
במחה ל"ה מתנהג ברא"ה, התולעת אביגדור בר אלי ולא"ה, ואולי הוא הנזכר בשה"ק ובהנה"מ מור"ם סי' ט'
היוסוף דר"ה הכהן מוויאל ומדינת אוסטריוך. ה' תלמיד ר"ם מוויטרי תלמיד רש"י, ומש"ש דה"י בזמן הראב"ד י"ל
לדלו דוקא בזמן שיש וכן סמוך לו, ואך השני דה"י תלמיד ר"ם משפירא ה' ממש בזמן הראב"ד ומהר"ם ובה"ל
ושב"ט מהר"ם מוש"ש ע"י ושב"ט מהר"ם א"י ק"ב ובהנה"מ סי' ק"ב ומהר"ם פ"ק דמדינת סי' תתל"ח ע"ג,
ולפי' ל"ק קושי' הרא"ה שולח בהערות נוספות לשה"ג ע"ג, ומש"ש עוד דרבינו שמחה משפירא הוא רבינו שמחה
בר שמואל, ועלם ממנו דגם אביו של רבינו שמחה מוויטרי ה' שמואל בקורא"ה שמו, וכן מה שהקשה שם עוד
על המחבר ש' דר"ה השיב לו ולמורו יעלה"ל דלא מנינו בשום מקום שהשיב ר"ה הכהן לבעל שה"ל ע"ג וז"ש
דבד"ש שה"ל כלל ב' מאלתי כתוב משתי רבי הכהן ע"ג וכל"ס לא התכוין רק לרא"ה הכהן אחי' ללא מנינו
כלל כדמותו שום שם כהן וזללו ואך מ"ה המח' דר"ה הנזכר בשה"ל ל"ה תלמיד ר"ם לע"ק אחי' לשון שה"ל
כלל ל"ב שם ר"ה שרבינו ראה מעשה בלשכנו וכו' ע"ג והעתיקו האגוד ח"א סי' תל"ו וכתב שם להדיא
רבינו שמחה ראה מעשה בלשכנו ע"ג :

(ו) ד"ה תתס"ג (דו"ד) ולע"ק דכתיבו לרבותיו בזמן נואחר לר' שמחה ב"ה תתל"ו ולר' בער"ה ש' התקיי' ע"ג :
(ז) וה' נקרא ר"ה קרא בר יצחק ואל' דקנה לו כס טוב זה ע"ג שבי' מקרי דרכקי וקראו מקרא וע"ד (לדליה)
בש"ס מגילה כ"ב ר"ח קרא ע"ג) וכבראש מאגרת המליצה ש' לקהלות אשכנז לסיבות לו וגלילדים אשר אחו
לאחישור ולחייסוך דה"י או כלוא בבית נקיק פראל: אין יוצא ואין בא. סיכה עילאה א' בשנת ס"ך ואמר יוצע לכדים
והרצנו עי"ו פ"ו נפשות וכו' נכרפו חיים ל"ט, וכמ"ש בשבט יהודה וספ"ד ע"ג, (וזה ה' בזמן המקל רופרעט
מפאלין) והוא המח' זמר נאה לחתן המתחיל אחד יחיד וכו' וכן הסליחה את כל התלעה וכו' ע"ד ההנהג רב שבי'
ביום כ"ב ניסן קמ"ט, דלחשי פאלג כסנו על רחובות היהודים אי"ב קדמונו וכלי מפלו בידו וכו' כרס' לפי הכנ
ע' למח דוד, ומנוחתו כבוד שם ט' חיי' קל"ט :

דילוד, ואם כפי' ה' כתוב דילוד כרי"ש הוא עטות
 וז"ל דילוד וזה פשוט. ח) וזכו לחיית דוד שכתב סכך
 הסוכר נמי העתיקו ממ' למח דוד ע"ש. גם בסדר הדורות
 לעיל בדף הזה ע"ג הכיח דכתיב ששלח הקבלה שכתב
 שרבינו יעקב מרומנוג ש"ל הרשב"ץ שהוא נן כתו של
 רש"י הוא ע"ס שהרי כפי' הקבלה מוכיחו ואינו מוכיח
 לרש"י וגם הסוכמות מפ' דברי הימים של רש"י ע"ש,
 וכל זה אינו אמת, והתימה על הגאון הנוכ' בזה והרבה
 דברים כללם שהעתיק משלשלת הקבלה ואין להאריך,
 וע' ביסוד עולם שה' בזמן הראש' ומשם נחל"ס בענין זה:

(י) הראב"ד השני. הוא רבינו אברהם
 אב ב"ד בר יצחק

שמוזכרים הראשונים הרב בעל התרומות
 ושבלי הלקט והר" אבודרהם ושאר מחברים
 והוא תלמיד רבינו משה הרד"ש ו' והרב
 אב"ד המזכיר רבינו מר חמיו של הראב"ד
 בעל ההשנות כמ"ש הרשב"ץ ברמזי נדה
 ס"פ כל היד וע"ש בחי' הרמב"ן. וכן
 מצאתי בחי' הקדמונים שהועתיקו בריש
 ספר מעשה רוקח על הרמב"ם בדף ב'
 ע"ג ע"ש. וכן מצאתי בסוף פי' הראב"ד
 למס' קנים אשר בנה רבינו אברהם בר
 יצחק בתים כהרונים מקודה ומשבה לה'
 אשר זיכהו היות חותן לרבן וכו' ע"ש
 בסוף חי' קידורתי (דפיס קנטעאלנינה).
 והראב"ד בפירושו לתורת כהנים כ"י
 כותב מפי אדוני חמי, ובס' תמים דעים
 סי' נ"ו שקיל וטרי בסברת מר חמיו,
 והרנ"ה במאור פי' המקבל כ' בשם הר'
 אברהם ז"ל והראב"ד כתב ע"ז כאשר
 פירש אדוני הרב כמ"ש בשיטה מקובצת
 שם דף קי"א. ועיין בס' ארחות חיים
 הלכות ברכות אות ג' ומאי דכתיבנא
 בענייתין כספרי הדרן ברכי יוסף א"ח
 סי' רכ"ה אות ז' בס"ד. והרב אב"ד הי'
 בזמן הר"י נ' פלט כמ"ש הר"ד אבודרהם
 שער ג':

כתוב בס' האמונות דף ל"ז ו' דלחלו זכור לעוב
 נתגלה לרבינו אברהם אב"ד וממנו קיבל הראב"ד חתמו
 ורבינו

השנות. וכן הוכיח ממ' הקבלה שהיה
 בשנת ר"א התקכ"א ולא הוכיח לרש"י
 שרש"י הי' בזמן הרמב"ם, וכן הוכיח כמה
 הוכחות מרש"י פ' דברי הימים ע"ש דף
 ל"ב (דפיס מאמטרס). ובאמת אין לאבד
 הזמן להשיג עליו כי הי' שומע מכל אדם
 וכותב, וכל אשר שמע או מצא כתוב
 בכל אופן שיהי' כתב, והם דברים שאינם
 אמתיים. ובגם ער"ב רב עלה אתם:

וכיזתר תמימי על הגאון בעל סדר הדורות שה'
 מוסגל נכתמו מאל' אין נמשך אחר משלשלת הקבלה
 והעתיק דבריו כמה פעמים שאינם נכונים ובלפט שריש
 הקדמתו כתב נגדו הכיח דברי הרב יצ"ר ע"ש. ובמח'ו
 דקמן בקלרה איז אומר דרש"י קדים להרמב"ם ודאי,
 ואין ראי' ממה של הוכיח הראב"ד לרש"י. כי מאחר
 שכבר כימו ר"ב סליק לבי קברי והיתה מנוחת רש"י
 זה כמה שנים, וליתמוק המקומות לא זכר אלל את רבינו
 תם שהי' נזמנו ויל' עטמו בעולם מאל'. והראב"ד זה
 אינו מה שהוכיח הרמב"ם. ופי' דברי הימים אינו מרש"י
 והלכו כל ראייתיו ודמיונותיו, והיו יודע כי כמעט שגברתי
 איזה דפי' משלשלת הקבלה לא יכול יוסף להתאפק והחויטי
 תיו בגליון תיבה אחת קבון הרמ"מ, אין זה אמת, ליתא.
 ולא ליתי' להוכיחם ולפרשם פה כי רבים הם, וגדולה
 תמימתי על הגאון בעל סדר הדורות ואין להאריך.

**ובענין זה העיד קצת הגאון בסדר הדורות
 שהגיה עליו בדרך קושיא, דמ"ש**

הרמב"ם באגרותיו הראב"ד שפשיקרי"ש
 צ"ע ע"ש פי' ג"ד, ואין הכרח כלל
 ממה שהרמב"ם משבח להראב"ד בעל
 ההשנות אי בעית אימא שלא הגיעו לידו
 השנות הראב"ד או הגיעוהו אחר אגרת
 הזו. ואי בעית אימא שכבר הגיעו לידו
 והיה עניו מאד וכמו שהראה באגרות
 הנרפסות באגרת שכתב לר' פינחס דיין
 אלכסנדריא שכתב מרורות על ספרו והוא
 השיבו ככבוד גדול ע"ש באורך נועם
 שיח הרמב"ם וקדושתו:

וראיית' גם בסדר הדורות שכתב זה הראב"ד הוא
 ר' אברהם בר דילוד וכמה ספרים כתוב בר דוד והוא
 ע"ש וכו' קמ"ו ע"ש. ונעלם ממנו שבעתיב דוד הוא

הגה מנחם ציון

ח) ומקור עטותו נלמח ממ' יסוד עולם קל"א ע"ש. ובגם בס' קרניים לחיית שביחו כ"פ גם הר"א דילודו ובל"ם
 כונתו ני"ב על הראב"ד המקובל המפרש כ' יזירה ומש"ס כמחאר י"ג לפי"ד ר' אברהם דמאורי ל"ל דילודו ע"ש:
 ט) וכו"כ על הראב"ד השלישי ועל הכ"ה שהי' מתלמידי הרב"ם הדקנן ע"ש. והכ"ה פולח בנהג' לש"ג כ' ע"ז
 וז"ל אף שדכתיבו נוכעים ממ' יוחסין עכו"ל א"ח דהר"ם הדקנן הי' בזמן דמותו של רש"י ונמנ"ה וקאכ"ג
 שנספרו בס' תת"ל הראב"ד נעטר כפי' תחקי"ע (וכמ"ש המאורי בהקדמתו לנבות) וכ"כ הראב"ד שמשגי נעטר
 כ"ד כסליו תחקי"ע ע"ש. ולע"ד ליק' כ"כ ל"מ לבי' המבקרים דס"ל דהר"ם הדקנן נהרג בגזרת תתנ"ו ונכר"ה
 מקינה לתשעה בלב המתחלת איכה שבה עגונה וכו' ואין זה הספק רב ביניהם כי"כ ואפי' לאותן המבקרים
 הדקדומי' על ספירתו לבי' תשפ"ח עכו"ל לא יגדל התימה על המח' כי"כ ד"ל דמ"ש תלמיד הר"ם הדקנן ל"ל
 מתלמידי תלמידו ועיקר כונתו להודיע רק סדר השתלשלות קבלתם וכאלתי לדעת כ"פ כפי' הוא וכוה מלני
 בש"ס דר"ע הי' קדח תלמידו של ריב"ז וליה רק תלמידו של ריב"ז. וכוה י"כ לישב קושי'
 נפל ס"ד על היוחסין שפי' דר"מ תלמידו של ר"ע. וכתום' ינחות פ"ו כי' דראכ"ש קדם טוה"ל לר"מ ומכ"ס ר"ס
 שקדם טוה"ל ע"ש:

י) והוא כריש ט"ד. ועמ"ש גם כריש ס' אולנות חיים למחמ"ו ז"ל ע"ש:

מהר"ו וז"ל בהקדמתו הארוכה לס' עץ החיים כ"י כאלמו, וכחז עוד שזו שכתב הראב"ד בהשגות פ"ח דלולב ופ"ו דבית הבחירה כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו, וזה מסכים למ"ם מהריב"ל ח"ב סי' קט"ז וכן נראה בתורת חיים למהר"ם ח"ג סי' ס"ח דף ק"ז ע"ה ודלא כמהר"ס ו' חנינו בס' כפות תמרים דף י"ב ע"ב בחון בהם וחקור מהם :

הראב"ד הנזכר חיבר חידושים על התלמוד כאשר הרמב"ן והרשב"א ובשיטות המקובצות מביאין משמו, וגם אני ראיתי בכ"י חרושיו על קצת מס'. וגם חיבר פסקי הלכות ושו"ת והשגות על הרי"ף והרב המאור וספר בעלי הנפש ושאר חבורים, ופירושו הראב"ד על ספר יצירה המודפס כתב רבינו מהר"ו זצ"ל כי אינו מהראב"ד בעל ההשגות :

הראב"ד חיבר פי' תורת כהנים ומיתו ליה הרא"ם והרב קרבן אהרן ויתר אחרונים וישנו אצל קצת חכמי הדור כ"י יג' וחזוניהו להרב חות יאיר סי' ק"ח שכ' דמפרש תורת כהנים אינו בעל ההשגות, ועמו הסליחה שהרי בהשגות פ"ב דכלים כתב הראב"ד שעשה פי' תורת כהנים, וכן ראיתי שכ' בפירושו לעדיות סוף פ"ג וכבר פירשתי כל זה בפירושו תורת כהנים עיין שם, וכן ראיתי לרבנן קשישאי בכ"י :

הראב"ד בהשגות פקד ו' דללאס איל ומודה להרמב"ם שגלגלה גדולה עשה בחסיפה כגלי וירושמי ותוספתא והטעם שהביא עליו ככל תוקף הוא כדי שהדורות לא יסמכו עליו ויסכרו לדין לנטות מדבריו, ומה גם שקרא ספרו משנה תורה באתר תורה שכתב ספר הרמב"ם הוא משנה לתורה, וגם יגררו אחריו בס' המורה וכמ"ם הרמ"ע בתשובה סוס' ק"א ומהר"ם חאגיז בס' משנת חכמים, וגם הרמ"ה ז"ל היטב חיה לו על שם משנה תורה.

ואתמו אגלי בס' סדר הדורות דף ג' ע"ד שהביא מ"ם שגלת הקבלה על הראב"ד, בעל ההשגות ז"ל וראיתי בקונטרס שחיבר ס' בחיסוק ויתר וקראו איסור משאו יד' והוא ובעל המאור למדו יחד וראה ד"ת, וכ' ע"ה

ורבינו יצחק עכ"ד, ואתה תתמו הלשון שכי הרב יש"ר מקדיח בס' מלך לחמה דף ע"ו סוף ע"ה משם עבודת הקודש וממ"ם תראה שיש ע"ם שם, וראיתי כ' לטאן זה ר' יצחק נזיר קיבל מאלוהי הנביא ז"ל ואחריו ר' יעקב נזיר וממנו הראב"ד וכו' רבינו יצחק ז"ל נהור רבינו לאלוהי עכ"ל, והנה מהר"ו ז"ל כ' דלתיא ז"ל נתגלה להראב"ד וכו' רבינו יצחק בני נהור, ואולי דשיקרי החכמה בחוקר לא גילה אלוהי ז"ל אלא לרבינו יצחק נזיר, ומיהו נתגלה אלוהי ז"ל קצת גם להראב"ד וכו' כמ"ם מהר"ו וכן כתב מהר"ם רוקאנטי פ' נשא ע"ש, וכתבו על רבינו יצחק בן הראב"ד דהגם שהי' בני נהור הי' מכיר באלם כנגלגויו והי' אלא גילה אלוהי האויר לומר זה הי' וזה מת והי' גדול בתפלתו כרבי חנינא בן דוסא כמ"ם הרב יש"ר בס' מלך לחמה דף ע"ו ע"ב ע"ש בחוקר :

הרב אב"ד חיבר ס' האשכול ומיתו ליה הריאשונים יא' ומזכירים ס' האשכול כמה דוכתי בס' תמים דעים ושאר פוסקים וביותר בפסקי מהר"ם רוקאנטי, ומדבריו הרב מהרלנ"ח סי' קכ"א ומרן בית יוסף י"ד סי' ט"ל ברין דבק מוכח שמחבר ס' האשכול הי' אחר זמן הראב"ד כי לפי דבריהם ספר האשכול כותב משם הראב"ד, והמביאם למהרלנ"ח ומרן לזה הוא אשר כתוב בספר רבינו ירוחם נתיב ט"ו אות ו' :

ואן עיי' אי' לאו דמספתיא אלא דלמתיי שהכתוב בס' רבינו ירוחם מספר האשכול הוא בלאו לדון וכו' דוקא, ומ"ם שם אח"כ דבק כתב ה"ר דוד וכו' האי לחור' קאי ורבינו מספר האשכול יב' והמכתיב לזה הוא שכתוב בספר תמים דעים סי' קל"ג, מספר האשכול חיברו רבינו אברהם אב"ד הנוכח שהי' חתנו של הראב"ד ואולי שכתב אב"ד כותב על חתנו הראב"ד סתם או תרי הוו, ובספרי הקטן כרבי יוסף אח"כ סוף סי' רל"ו הכר על כסוף הסיון וכו', ואפשר שהראב"ד שכ' כספר שגלי הלקט הגם שכתוב ה"ר אברהם בר דוד פפירוב אינו אלא הרב אב"ד חתנו של הראב"ד, שהוא הרב המחבר ס' האשכול וכו' כתוב בספר הראב"ד והמעתיק כתב ה"ר בר דוד.

(יא) הראב"ד השלישי, רבינו אברהם
בר דוד בעל ההשגות) הי' תלמיד רבינו משה הדרשן ורבינו משה, ומהר"ם רוקאנטי פ' נשא כתב שנגלה אליו הליבו הנביא יכ"כ רבינו

הגה מנחם ציון

(יא) ולפמ"ם הרי"ה בהקדמת מחזור קרובות הי' מחבר גם חיות פיוטים ושמו חתם בס אברהם בן ר' יצחק הכהן ע"ש ואולם לא מלאתי כבוד מקום שהי' מעלין את הראב"ד לכהונה, ואך בהקדמת ס' שו"ת מן הבאים (קראקא תרל"ה) כתב שהי' יקרא אף בשם הרב הכהן סתם והמחבר האשכול וכתב' מנוחה אחד הי' אברהם פ"ש :

(יב) ועתה זכינו לאורו של ס' האשכול ולא מלינו שם באתם סוס דכר מדין הדבק כלל, וא"כ דו"ק הופיע כהשגותיו של המחבר ז"ל :

(ג) ונדפס זה לא כדבר בוועין, ובס' ווילנא נדפסו חי' גם למס' קנייט ותמיד ובכ"י יבן נוסח (מס' הופיע"ה) ראיתי השגת הראב"ד ערש"י עה"ת (ונמצא כעת בגניו קומאריזש אשר כדבריעינא המדינה) ונדפס לו גם ס' האמונה הרמה עם ביאור בפער"א :

(ד) והוא להדיא בס' תמים דעים ר"פ כ"ג וכו' וכבר הארכתי בזה בחיבורי אור"ה שתגדתי לפני רבינו משה ע"ש, וראה זה חזק אשר מלאתי בשם מהרש"ם דיש לפסוק כמ"ם הראב"ד נגד הרמב"ם, וככה"ה אור"ה סי' ק"מ מסיים ע"ז, וא"ל דוקא כשהוא מתמיר ע"ש, ואולם גם כזה ל"ע, ועש"ע אור"ה סי' שפ"ז לענין שיתוף כמקום

מערכת

א

גדולים

ג

הקבלה, והשני הרב אב ב"ד ומשום הכי קורין אותו המחברים הראב"ד והוא רבינו אברהם בר יצחק חמיו של הראב"ד בעל ההשגות שהוא הראב"ד השלישי. ודבר זה יהי' לזכרון תלמידי דבי רב דכאשר יראו במהכרים הראב"ד ויקשה עליהם מדברי הראב"ד בהשגות, עין צעין יראו אס הרב המחבר שכותב מסס הראב"ד כוונתו על הרב אב בית דין שחיבר ס' האשכול:

(יב) **הראב"ד** המפרש ספר יצירה. (עין לפני זה ד"ה הראב"ד חיבר חידושים וכו', ועיין קבלה בקונטרס אחרון):

(יג) **הרב אברהם אבולעפיה** (עין חיי עולם הבא בח"ב): (טו)

(יד) **מה' אברהם אבלי מקאליש**. (יז) חיבר מגן אברהם על א"ח

ודבריו בקצור ועומק ישרובקיאות, וכתבו רבני אשכנז שיש בו מ"ס לפעמים מההערתקות (יח), וספר זית רענן על הילקוט הנ"ך ופי' קצת תוספתא מנויקין, וחיבר שמן ששון עה"ת מדרושים נחמדים וחרפים אך לא נדפס כ"א על קצת ס' בראשית. והרב אליה וז"א כותב עליו בריש הלכות שבת אלוף נעורי, וחתנו הרב לחם הפנים וכו':

(טו) **מה' אברהם אזולאי** בכמה"ר מרדכי אברהם אזולאי הוי ממדינת פאס ממשפחת חבמי קשמיליאי אשר באו תיכף מנרוש ספרד לפים הוא הרב החסיד מר זקננו וז"ל ודרך אניה

בא

פי' הגאון הגי' וז"ל. כלכל דברים י' כלן כי בעל המאור הוא רבינו ורמי' הגי' סה"י תתק"י וראב"ד ראשון תתקכ"א עכ"ל ואחממה כי מ"ס שלגת הקבלה כהגון כותב עליו שהוא כלכל. דודלי הראב"ד בעל ההשגות תווכחו יחד הוא והבז"ם ובי' להם ישיבה אחת בעולם כנראה במקובצת למיפא כסוגי' שתי פרות ס' השאל שנתוכחו ויכחו גדול וכתבו זה על דברי זה וזה על דברי זה כמה פעמים ע"ש. ובתמים דעים ס' רמ"ה כתב הראב"ד על דברי הרז"ה במאור גנוב הוא מאתי שכבר כתבתי אותו לפני הרב ר' משולם. ובס' רמ"א על מ"ס הרז"ה במאור וי"מ כתב הראב"ד ולמה כסה מי הוא המפרש וכבר נודע ממה שנים מי הוא המפרש וכו' ע"ש. ועוד נראה כן מאחר ראינו להראב"ד השיג על בעל המאור בקת כממה כמו שכתוב בס' תמים דעים והרז"ה השיג על ספר בעלי הנפש להראב"ד וגדפסו השגותיו בשו"ת למתי תורה ביוניאל ואח"כ נדפסו עם ספר בעלי הנפש ככללן. אבל אחת שדברי ש"ק י' כלכלים גדולים כממה שנים ובענין זה מה שהביא אחר כך שאלו להראב"ד והרז"ה בשנת דתתקע"א אינו אמת וכבר העיר כלל הדורות ריש דף ג' ו' וחסקי' בל"ע. ולדדי אין ספק מקום עין ואין להאמין בכל הנמצא כותב. וכמ"ס מהרש"ל בהגותיו לשער דור דף ל"ד על בר פגומתיה אחר על כל אשר מלא אפי' מאמין ע"ש. והדרכיו כתב דלן לסמוך על הנה"ה עד אשר ידע הילולה והמתקיים בעיניו. וכ"ס שאין לסמוך על קוגרס"י מלאי השגיאה ועטות המעתיק'.

הראב"ד והראב"ע היו בימי רבינו תם, כ"כ התשב"ץ ח"א סי' ע"ב, וראה זה חרש שהרב אב"ד חמיו של הראב"ד כתב והרב רבינו יעקב מרומרוג ז"ל כתב וכו' כמ"ש בס' תמים דעים סי' רי"ו וידוע שרבינו יעקב מרומרוג הוא רבינו תם, ואולי מ"ש ז"ל הוא מ"ס או הרב אב"ד האריך ימים. ועלה הראב"ד אל האלהים שנת ר' אלפים התקנ"ח: (טז) ומאשר כתבנו ידענו שיש ג' הראב"ד, הראשון הראב"ד שחבר ספר

הנה מנחם ציון

במקום פירוב (זולת האר"י ז"ל וכמ"ס בשע"ת שס) ואולי י"ל דשה' הלכה כמיקל בעירובין ועי' ספרי תורת עירובין סי' ת' בלריכות ע"ש:

(טז) ובס"ס שטע יהודה כ' דנפטר פרב תנוכה תתקנ"ט:

(טז) גם מ"י סי' מעין מים חיים וס' חיי הנפש ומורה המורה (על המורה נבוכים ע"ד נסתר) וס' אור השכל (עפ"ה) ומהלחי כתוב בשמו כו"ב וזני בעיר קאפואה קרוב לרומי ה' ימים מאלחי איש נכבד חכם ונכון רופא מומחה ופילוסוף שמו מו"ס הלל (ובל"ס הוא ר"ה מוויכונא תלמיד ר"י נולד תתק"פ ונפטר ה"ה ג"ה) ואתחבריה עמו ולמדתי לפני מעט מתחמת הפילוסופיה עכ"ל. ומקורו נדפס לו גם ס' שבע נתיבות התורה בעיר לפסיה וע"ל כתיב' אות מ' סי' ע"ד מ"ס בלריכות (ועי' עוד בהגהת ש"ן בסוף הס'):

(יז) והי' נקרא ר' אבלי גומבינר בר חיים הלוי הוי"ד דבגנת תט"ו נהרגו אבותיו על קד"ה בק"ק גומבינן והג"מ יוסף שמואל מקראקא אבד"ק פסד"מ כ' עליו בהספמתו לס' מ"א (דירנפורט תנ"ג) וז"ל נאכיו הייתי לשעבר היטב כל ימינו עסקו רק בחורתי ד' יומם ולינה לש"ש ולא להתפאר, ודבריו כנויים ע"פ שלך וך ונקי ע"ש. וכפי מ"ס בנו בקדמה הו"ל חיי על ד' חלקי ש"ע, ולא הגיע אף לב' התמימים (ומש"ס בן שאים ע"ס הוא וז"ל שלשים) והי' נבסתר דהרי כתבי האר"י גגל על לשונו ככ"מ, וס' הסוגות שגולה בפיו תמיד, ובס' ר"ס הביא גם סי' מגיד משרים ע"ש ומרוב ענותנותו כ' כפי' רפ"ה ארזן לי עסק בנסתרות ע"ש וז"ל הגאון בעל פמ"ג קוגט' נועם מגדים סוף אות כ' כ' כוונתו של המ"א רק לש"ה ה"א למרר הלכה ברורה וכשראה שיש-מכונה בדבר השמיטיו ע"ש:

(יח) וע"ס תוספות שכת ר"ס ש"א שכ' כו"ב זומלן מודעה רבה שיש ט"ס הרבה בקי"א וכמ"ס בשו"ת חו"י בלואות ר"י חסיד מפראש ע"ש והרב אל"י וזוטא הביא כ"ס מהקונטרסים ששלח לו המ"א בעלמו בעודו ככ"י וכתב שם כלשון אחר מהנדפס ועי' א"ר או"ת סי' רמ"ה ע"ש:

מערפת

א

גדולים

המפולפל והמפורסם מהר"ר שלמה עמאר. שמעתי שהרב מהר"א הנזכר הי' קרוב למו"ה חסד לאברהם אשר ישא את שמו, והפליא לכתוב כפי' הזהר וכיוצא הכל על דרך אמת ותלמידיו המובהקים מהר"ר יעקב פינשו ומהר"ר ישעיה הכהן ונדפסו קצת באוריו בספר מקדש מלך ושמענו נפלאות ממעשיו וחכמתו וחסידותו :

ושמעתי מפי מגידו אמת שברב שם סביו אומרים כי הניכת אונולף הוא ר"ת אשכ זונה וחללה לא יקחו והסכים הרב על זה ועוד: לא יאמרו כן והאומר ילכד כחרס ושמעתי מזקן אחד מופלג ודחיל חטאין ששם גמלא ושמע מפי הרב החכם שהתרים ע"ו והרב הני' הי' מלומד נכסים ודבריו נשמעים כבמים ותפלתו אינה חוזרת ריקס ע"ו. ושמעתי מהרב המופלג ח"ק מהר"ח י' עטר שאז הכיר לרבך ז"ל וכשהי' אדם חולה שאל ממנו קמיעא לוקח מעט נייר וכותב עליו כותב רב"י יקי לזון שתכלה רפואה לפני' מחולי' פ' א"ס ותו לא כלי שום שם ותולה זה הקמיעא עליו ומתפלא וכן לעיניו אחרים בא) ואמר הרב מהר"ח הוזכר שהוא הי' לו איזה קמיעות כתובות מהרב כאמור. ושמעתי שפעם אחת נחלקו כלי הזכר הוא והרב מה' שלמה עמאר חכרו. ומהר"ש עמאר נפטר שנת ת"ח קודם להרב ואחר שנספר כל לו כתובי' נפטר שנת ת"ח קודם אמרו לו שלשון הזכר שנתלקו מה שפירש הוא מהר"ש העיני' אחת בכחמת הקבלה אך כונת רשכ"י הי' כמו שפי' הרב מהר"ח.

(י) מהר"ר אברהם אזולאי (עי' חוה התנופה נח"ב):

(יח) מהר"ר אברהם אליגרי (ב) בזמן הרב מהר"ח אלפנדראי הזקן ויש בניניהם ויכוח גדול בתשובה והיא ל"ו נדפסה בספר מגיד מראשית ושקול וברי עם הרב פני משה ואני אריתי הגדולות לטורים כ"י, וחומר ספר לב שמוח להליץ בעד הרמב"ם מאשר השיגו הרמב"ן במצות. ועתה שמעתי שנדפסו תשובות הר"ב ז"ל :

(יט) מהר"ר אברהם ין אלשקר הובאה תשובתו בשו"ת אבקת רוכל למרן סי' קי"ח ומרן משיב על תשובתו במימין קי"ט, ואחשבה שהוא בן הרב מהר"ם אלשקר :

(כ) הגאון מהר"ר אברהם אמיגו (עיין פרי חדש נח"ב): רבינו

בא לקפוטקיא ויצאו ליבשה והניחו כל אשר להם בספינה והיכף קם רוח סערה ונשברה הספינה ונטבע הכל והיתה נפשם לשלל ולזכור גם זה שניצולו עשה חתימתו דמות ספינה וראיתי חתימתו ז"ל. ומשם נתיישב בעה"ק חברון בזמן הרב הגדול מהר"ר אליעזר ין ארחא, והי' מו"ה חכם בכמה חלמות וסופר מהיר ומקובל גדול. ובנו של הרב הי' מהר"ר יצחק מקובל וסופר ודבר ומנהיג, ותהני מו"ה הם הרב הכולל כמהר"ר בנימין זאבי והרב החסיד מוהר"ר דוד יצחקי ונכדיו בני בנותיו הרבנים הגדולים מה' אברהם ישראל זאבי ומה' אברהם יצחקי זכר כולם לחיי עד. וכבר נודע בשערים שמם ונפלאות מתורם בקצת ספריהם שיצאו לאור הדפוס. וכן מהר"ר יצחק הנזכר הוא עשרת ראשי מר זקני מהר"ר ישעיה מרביץ הורה בתלמידים והיה תלמידו של הרב פר"ח ונפטר בעה"ק ירושלים ת"ו יום הששי לאדר התצ"ב. ובנו אדוני עשרת ראשי אבא מארי מהר"ר יצחק זר חיה זלה"ה מלכי צדק מלך שלם ונפטר בעה"ק ירושלים ת"ו יום כ"ג שבת תקכ"ה הנצב"ה :

מו"ה מהר"ח אזולאי הנזכר חיבר ס' חסד לאברהם וזהו חמה ונדפסו. ועוד לו ככ"י פי' הכ"ד ופירוש המשניות והגהות על הלבושים וזהו חמה ח"ב. וספר אור החמה וס' אור הלכה וס' אור הגנוז. וס' מעשה חושב והזכירו גנת ורדים א"ת כלל ב' סי' י"א וספר כנף רניים והזכירו יד-ההקן א"ת סי' קל"ג (יש) והרמ"ו צ"ל הזכר כ"י מזכיר פי' מו"ה ומזכירו כשם קרית ארבע והוא ספר אור החמה כנזכר שהוא ג' קובלים גדולים וכל הספרים הנוכרים הם כתיב ככ"י חזן מאור הגנוז שנגזר: ובס' חקת התורה (ב) להרב מהר"ח חזקוני מזכיר ספר כנף רניים ותמה שחסר ממנו כמה עינים ולא ראה ס' מעשה חושב שהוא ח"ב ממנו. ומו"ה עלה לשמים יום הששי פ' חיי שרה ש' הת"ד בעה"ק חברון תוצ"ב. ובנו מה' יצחק הנזכר חיבר ספר זרע יצחק ונחמד ונת נפשו' בקושטאנדינא יע"א ורבו עינייהם וחסידותם זי"ע.

(טו) הרב החסיד המפורסם המקובל האלקי מהר"ר אברהם אזולאי הוא הקדוש א' מרבני עיר מארוויקוש, תלמיד הרב המובהק מהר"ר יצחק די לוייה חברו של הרב

הנה מנחם ציון

- (ט) גם חי' ס' השושנה ס' המשכילים וס' הפתח שחלה (פתי"ב ק' ע"ו) :
- (ב) ז"ל וזאת חקת התורה :
- (א) ויותר מזה חזינו בקמיעות מרבי ר' נפתלי הכהן כהמ"ם סמיכת חכמים ש"ב דק שמו נפתלי הכהן בלנד וכן כהנע"ט ל"ב זולת שמו ישראל בן שרה :
- (בב) ובספר"ד נזכר ר"א אגלתי והוא ע"ס, נפטר הי"א ש"ן (דו"ד) :

(א) ויותר מזה חזינו בקמיעות מרבי ר' נפתלי הכהן כהמ"ם סמיכת חכמים ש"ב דק שמו נפתלי הכהן בלנד וכן כהנע"ט ל"ב זולת שמו ישראל בן שרה :

הרב עדות ביעקב וחיבר הרב שתי הלחם, עבד לחם רב מתשובות ולחם משנה חבור נכבד על הרמב"ם, והתחיל לחבר ספרו לחם משנה קודם שנדפס ספר כסף משנה למרן ז"ל: (ג)

(כו) מהר"ר אברהם ב"מ יהודה די בוטון (עיין מחזה אכנהס נח"ב):

(כז) מהר"ר אברהם בן בולט (עיין שבעה עינים נח"ב):

(כח) מהר"ר אברהם בן ביבאני ספרדי מארגון (עיין דרך אמונה נח"ב): (כד)

(כט) מהר"ר אברהם נכד מ' אריה נכדו של הב"ח (עיין שלשת אריה נח"ב):

(ל) מהר"ר אברהם ברודא בישראל גדול שמו והרביץ תורה

בישראל מאוד והיה תלמיד מהג"ם יצחק חריף אב"ד בק"ק קראקא כמ"ש בספר נחלת יעקב אבני שהם על התורה (ע"י סס נבדקמה הנני סהס), והו' ראש ישיבה בק"ק פראג ואב"ד בק"ק מיץ ובק"ק פפר מ ושמענו מתוקף גדולתו בתורה וחסידות וגדול שקידתו עד יום פטירתו (נה) ככתוב בספר הולדות אברהם הנדפס מחדש, ותלמידיו היו גאוני ארץ, ושמו הולך בכל העולם והוא מפורסם בכל אשכנז וכמה רבנים בחבוריהם ואומרים מקצת שבחו וכאשר יתנו עדיהן גאוני הזמן בספרו הנדפס אשל אברהם על קצת מס' וכמה שו"ת וחבורים וליקוטים ומכללם ספר קרבן נתנאל להגאון אב"ד דק"ק קארלסרוא שמעתתיה בפומביהו, וחתנו הרב מהר"י מפרעמסלא הרב המחבר הק' יוסף ורשר יוסף וכתנת יוסף, ולא נדפס מחורשו כ"א ספר אשל אברהם והולדות אברהם שנדפס עם כתנת יוסף להרב חתנו. ובנו מהר"ר משה אב"ד דק"ק

(כא) רבינו אברהם בר רבינו אפרים הזכירו בפסקי

מהר"ם ריקאנטי סי' ל"ג וסי' נ' וסי' צ"ג וסי' צ"ד ושאר דוכתי והזכירו סי' שמ"ב עם ריב"א ורבינו אבי העזרי ובסימן תקנ"ה כתב ורבינו אברהם בר רבינו אפרים כתב מעם אחר וכו' ע"ש וכן הזכירו בסי' תקס"ד ע"ש:

(כב) מהר"ר אברהם ארדיט (עיין מטה אפרים נח"ב):

(כג) רבינו אברהם בן אסמעאל תלמיד הרשב"א רבו של רבינו ירוחם, מזכירו בס' שבלי הלקט ח"ב כ"י בכמה עינים:

(כד) מהר"ר אברהם ז' אשר המחבר פי' המדרש ונדפס בראשית

רבה בשם אור השכל ופי' רש"י נצב על ימינו כש"ר ומשמאל פירושו אבא. כבר כתבתי (עיין רש"י וי"ן ח"י הסכל) שהוא תלמיד מרן כמבואר בשו"ת מרן א"ה. ועתה נדפסה תשו' אחרת בספר אבקה וכול למרן סי' ע"ב ושם מבואר שהיה רב בארם צובא, וכתב על תשובתו הרב מהר"ם אלשיך לאהבת נעורים שלמדו שניהם לפני מר"ן, וחתומים שם הרבנים כמה"ר יצחק משען וכמהר"ר חיים בן הרב יצחק החבר ומרן ז"ל חתם עליהם, וכתב שבבואו לעיר הקדש צפת ת"ו עבר מאנדרינוזאל לקונשטאנטינא לבוא בספינה ושמע שכך הורה הרב הגדול מאריה דאתרא אשר האיר הארץ מתורתו ממורח שמש, ונראה שכונתו על הרב הגדול מהר"ר אליה מורחי ז"ל:

(כה) מהר"ר אברהם די בוטון תלמיד מהרש"ם חבר

מהר"ם קלעי, ותלמידיו מהר"ש חייין ומהר"ש יונה, ובנו מהר"ם די בוטון, ונכדיו אחד היה מרבני עה"ק ירושלים כמונה אנימי ואחר מרבני שאלוניקו, ובנו

הגה טחם ציון

(ג) נמלאו חיודויו כס' מהר"י נרמ"ס: (כד) ובספ"ד יחס לו עוד ס' זה ינחמו ע"ש ואך מה שמזכירו ב' פעמים, א' כספ' הר"א ביבאני, ובנית כספ' הר"א ביבאני הוא טעות והוא בלתי, ואך ידוע דבלשון איטליא הכרת הג' הוא ככתבת הש"ן, ובל"ס עינו העעטו שראה כס' מות הלוי דק"פ הר"א ביבאני ובס' מלך למהכה הר"א ביבאני (ועת"י ד'): (כה) ס' תע"ז אר"ת ח"יל בפפד"מ וכמ"ס תלמידו כס"ס קרבן נתנאל וכן מלאתי כפנקס דה"ק פ"ק קראקא דף ל"ג פ"ב ע"ג, (ו) וע"ג דכ"ס רבני פ"פ כ' א' ר"ח אר"ל) וכמעט רבנן שם קודם פטירתו חזק ח"י חורה, ונולד בעיר קומסלא וחתלת נישואותו נהג בק"ק ליכטנשטעד ורודנין:

מערכת

א

גדולים

ובמו אברהם לא נקרא בשם זה אחר ע"ש. אך מלאה החקירה מקום לנוח על משה רבינו ע"ה איך קראו אליעזר כיון דאליעזר ה' ארוז דלף ע"ג הוא לא כיון שיהי' על שם אליעזר עבד אברהם ועמו וימוקו עמו כי אלהי אבי עבדו, מ"מ מאי דאמרינן דלא מסקי בשמייהו היינו הגם שאינו קורא על שם וגם יש לו טעם בשם. (כה)

והי אפשר לומר דהיכא דהשם עצמו הוא טוב נאה ויאה לא משגיחין אס אדם רשע נקרא בשם זה והכא דשם אליעזר הוא טוב מאלד ופתרונו דהמקום ה' בעזרו לכן משה רבינו קרא אליעזר והרב המכ"ס לא הולך לזה בדגונו ויפה אמר שנקרא על שם בנו של משה רבינו ע"ה אבל למשך רבינו ע"ה עצמו לומר כאשר אמרו דהשם עצמו הוא טוב.

ובזה דליתו בשו"ת בשמים ראש חדשות מפתח ומיחסים אותם להרא"ש ושאר גדולים שכתב בס' ק"ץ וז"ל ובעיקר השאלה כילד ופתרונו דהמקום ה' בעזרו לדברי המדרש שישמעאל עשה תשובה לכל שמותיהם נאים ומעשיהם נעורים השם ניתן מעלמו לקרות, אבל בשם כבוד או שאין לו הוראה נעימה מתוך שנתלבש בה רשע סימא מילתא היא עכ"ל. הרי שהרב ז"ל פירך שפיר לישמעאל דהשם נאה ויש לו הוראה נעימה על ה' לאליעזר כדלמקן. ודליתי' גם כהכא דהרסנא שהג"י על זה ויש להי' אי קשיא דשם במדרש נראה דעשו יש לו הוראה נעימה וכן ודלית' שהרי יצחק ורבהק קראוהו כן והכתוב מודיענו ואת ודלית' לסימן דבר הגון הוא. ונראה דרבינו לא נא לתרן זה כי אין שאלה על השליטה איוב לא נא אלא לסלק הקושי' בשם ישמעאל איך מסקינן בשמיה עכ"ל.

ומ"ש דרבינו לא נא לתרן זה וכו' לא הירא דכל עצמו נא על התלמיד הלך אשר טען בקוראוי רבי ישמעאל למה אין קורין ר' עשו, ובדברי ארזות כתוב ענה עכ"ל הגם שזהו לדחות התלמוד ההוא שדרכו להתלוץ ע"ש. אמנם נראה דרבינו כדבור ה' היכי האמר דשם כבוד או שאין לו הוראה נעימה וכו' וכן עשו אין לו הוראה הגם דליתו שם כבוד דעשו היינו נעשה ונגמר כמו שפירש"י ואין בזה נעימה ולא כמו שעתה על דעתו של המגיה הגדול דנעשה ונגמר אינו נערה שיהי' רע או טוב, אלא שהוא משונה משאר ילדים.

והדרכא כל בינו רע ותו ק' עליו שהוא שאמר שראה המדרש וכן נראה דעשו יש לו הוראה נעימה וכתב ג"כ ש"תק ורבהק קראוהו כן בשמים לא עלתה לו, דהרי אמרו בכ"מ פ' מ"ג ויקראו שמו וגו' ה' הוא שבראית בעולמי אמר ר' יצחק חתון קריתין וכו' ואלא אלא קורא לגבי כבודי שם כה אמר ה' בני כבודי ישראל עכ"ל ועמ"ס הנכ"י פ"ח וכו' שם וכו' ונראה שהפוסק קראוהו עשו וכיון שהשם עצמו אינו כבוד וכו' שם שמות כדלן נהרלו יצחק ורבהק ע"ה כמה שקראוהו מרכיב השם בילדותו וזמנן כפי כלם של הוה, ולמפרש נודע ה'

דק"ק הענא ויש לו הגהות בספר אשל אברהם שנרשם מהרב מר אביו וז"ל:

(לא) מהר"ר אברהם ברודו אחר מרבני קונשטאנרינא ושקיל

ופרי עם הרב פ"מ, חיבר ברכת אברהם דרשיות ועלה לעה"ק ירושלים ת"ו בזמן רבינו מהר"א יצחקי והוא חותם בראש וכן הוא בהסכמת עין יוסף מצי"ע והיתה מצותהו בעיר הקדש ירושלים תוב"ב וביום שמועתו בקונשטאנרינא אפטר עלוי הרב דת ורין רב. עצמו גם מקום ללוץ: (כו)

(לג) מהר"ר אברהם בכ"ר ברוך הובא השו"תו בתורת חיים למהר"ח ש"ח סי' פ"ו:

(לד) מה' אברהם בר מגוריציא (עיין חסד לאברהם בח"ב):

(לה) מר רב אברהם נאון הוזכר בתשובת רב שריירא נאון אשר היבאה בס' יוחסין: (כו)

ובזה וזה שם של מלוי בתלמידי המגיה והכרייתא תנא בשמו אברהם וגם בלמוראים לא מלאהי' כעם בס' יוחסין. כי אס בלמוראים מיתא תני אברהם. גם שם יצחק בתלמידי המגיה לא שם מ' ישמעאל איך נבדלתי'א וזכר הקדוש ובלמוראים הרבה יש שמות יצחק וכשם יעקב יש זכר המגיה ובכרייתא והרבה בש"ס, ובמוראים ויצחק שבתרבו שמות אברהם יצחק ויעקב נבדלתי' ובכרייתא ובכל המון ישראל עד היום הוה, וגם באת מ"ס להלן שיש משה נאון הנכתי' מלאתי ככ"י מי שהשליט בלא ה' בתלמידי ולמוראים מי שנקרא משה על הגלויים ע"ש.

ועד שהרב המג"י בת"ח סי' רע"ו כתב דלין ראו להעלות שום שם אדם או נא או שם ועבר שאין להעלות שם אלא מאברהם ואיך, והנקרא בשם ישא וכיוצא בו מאשר קדמו לאברהם אינו ככלל (בשם) מי שעלנו כחורה ועושה יצח דוח לזולתו, ובס' כתב לה"ר אליעזר דלין שמו על שם אליעזר עבד אברהם דהוא ארוז ולא מסקינן בשמייהו אלא שמו הטוב על שם אליעזר כן משה רבינו ע"ה עכ"ל. ומ"ש דהוא על שם אליעזר כן משה רבינו ע"ה כדלמך ויף ע"ה דכשם עצמו נקרא מי שהוא ארוז איך לזכר כיון דליכא דלין שנקרא בשם זה, וכ"כ התוס' פ"ק דשבת דף י"ג ע"כ משה ר"י דלשו אס אחד רשע

הגה מנחם ציון

(כו) ובשו"ת מהר"ם גלאנטי סי' מ"ד:
 (כז) ד"א תקפ"ה, וע"י פירוש ספר ס"ח ע"ש:
 (כח) ונע"ק דנעלם ממנו דכן הוא להדיא בס' חסידים וז"ל ויקרא אדם שמות לבניו רק משם אברהם ואיך דמסקי בבורה ע"ש ויף דמלינו כ"ס בש"ס כמו עיפה ואכינו תריפי דשומעתי'א ספ"ק דסנהדרין ושישפ' מני עקורה הוה ולא מסקי בשמייהו דשם רשעים ידבק וכן המכילתא בשלח פ"ד ר' אבשלום הוון (בילקוט וזכרות בני אבשלום) ע"י ונאל ל"ח תוס' ד"ה דלא וכו' ובתוס' שם ובתוכות וכו' ד"ה שני ונגידי וי"ד ד"ה דבה ובסדר גיטין שמות אנשים שם אבשלום וכתיב גיטין למתיראי' מרגליות ובשו"ת בשמים ראש פ"י ק"ץ פ"ח, ואלם כפי"ג דשמות כ"ח אינא טיפא תני שבות' כי' רבה ע"ש, ונראה שיש את שמו נא' לנא' ע"ש ודל"ה מצינ' בס' מגיל שני' איתא אלכסנדר' בהוספת וי"ד כפוס' ע"ש ואלום מצינ' פ' אמור כ"ל אלהי' ל"ק"י אחרי דה"י שמו כנימק אלכסנדר' וי"ל דעיקר שמו העממי' רק כנימין ה' ואלכסנדר' שם המוסף ועד"ש התייב מדות סק"ט ע"ש, וכן מר' ישמעאל ל"ק דמסקי' דישמעאל עשה תשובה:

מערכת

א

גדולים

ה

אליעזר בן פדת ור' פדת ה' אמורא כמ"ס ביבמות ק"ד
 והרב ס' יוחסין ואין להאריך בזה וכיוצא אשכחן רבותי'
 והרי רשב"י מניינו בזהוהר שאמר יוחאי חברנא, וכן אמרו'
 רבי יהודה רבי אלעאי רבי אלעאי תלמיד רבי אליעזר
 פ"ק דסוכה ואם כן אין להוכיח מר' יפת דהוא ליה
 לתימר ר' בנימין בר' יפת ואין להאריך. ובספר קורא
 הזרות כתב שה' חכם חסיד מקובל תלמיד המהמ"ו
 ז"ל ושמו ר' יפת פ"ב מ"ב וכו' ודוק היטב כי קצרותי'
 ובסדר הדורות דף קע"ה ע"כ מביא שחיבר כמה
 חבורים גדולים ה' יפת הלוי ע"ש.

(ועדיין לא הונח לנו מדברי הרב המב"ט) דקפסיק
 ותני ומפי עלמו אמרה, ואלו ה' אומר משם רז"ל חו
 שקיל מקבלת רבותי' והרשב"ו, אבל הרב ז"ל כ' סתם
 כללו הם דבריו ומדעתו וזו היא קשה כמ"ס בעניות
 לעיל ועיין מה שכתתי ע"ז בקונטרס יוסף אומץ סוף
 ס"ו י"א כס"ד.

איברא ד"ש מקום לדד דודאי כך קיבל או י' סמך
 מחז"ל מאשר גזר אומר בפסוקות דליתו בכלל מי שעמלו
 בתורה ועושה נחת רוח לילדו ואבג שיטפיה לא אמר
 אומר עיקר מערין ושרם הדבר אלף שיקשה ממנהג
 העולם שקראו בשמותם בנים וילדו אדם ית' מהללאל
 וכיוצא כמ"ס שם ולא עוד אלף דיפת ומהללאל נמלאו
 כימי התנאים והאמוראים כאשר כתבתי שם.

וכפי ש' ואלדנו הרב המב"ט לאו מדנפשי'
 אמרה אלף קיבל זה מרבותיו ברם עיקר שרשויה מרז"ל
 י' לתת טעם לדבר כמ"ס מ"ה בפי' המטה כ"ז פ"ג
 הנדרים והכתתו איני הדל כנחם מקומות והוא מספיק
 המקובלים כי קודם דור הפלגה היו כל הנשמות וכו' (בט)
 ואלוהי מאלוהי א' ומדור הפלגה שנבחר אברהם אש"ה
 וכו', ומה שהעירתי אני הדל בזה בס' הקטן בכרי יוסף
 א"ח ס' מ"ו כבר ידעתי בקונטרס שמחת הרגל פתח
 דף י"ח ע"ב. ועלה בידני דראשית תבואת ישראל הוא
 מאברהם אש"ה ואיך ויש טוב טעם כי ילד יולד זה
 שמו אשר קראו מוזמן אברהם אש"ה ואיך דנו היה
 מתחיל שם ישראל.

ומה טוב ומה נעים מה שארז"ל דאין קורין אבות
 אלף לשלש אברהם יצחק ויעקב אבותינו ע"ה דלוצר
 אומת ישראל הוא אלוזר כפי' מאברהם אש"ה ואיך
 ולכן אין קורין אבות לא קודם ולא אחר כך כי הם
 האבות ומאבות יאלו התולדות.

ומ"ס למעלה על תשובת פמ"ס רש"י והגה"ה אשר
 שם בקונטרס יוסף אומץ ס"ו הנוצר הכאתי מאמרי
 רז"ל מב"ר ותנחומא וכתבתי הדבר ע"ש ודוק.

(לה) הרב מה' אברהם נאמיני
 תלמיד הרב ברם שלמה
 חיבר ס' נחמד מדרושי' בפלפול הוא ס'
 שירת כסף וספר צדור הכסף משו"ב
 והרביץ תורה בתלמידים שלמים וכן רבים
 בעיר תהלה שאלוניקו יע"א: (ל)
 מהר"ר

ה' משפט עשה שקראוהו בן, דמזו הוא שוא שבראתי
 כעלתי ועל שפעם קראוהו בן אמר לחון קריתון וכו'.
 ואמרי כותבי יאלו עוררין על ספר זה כמ"ס לקמן
 במערכת כ"ה ע"ש. ומתוך הדברים אשר נזכר לזה
 נאמר לא מסקינן בשמיכו אלף כשהוא רשע אבל הכא
 אליעזר ה' לדיק ואמרו פ"ג דיומא אליעזר וכן יושב
 בשיבכה ה' ואפי' תימא שהי ארור מן הגוש על והוא
 לבר מגופיה וכומר כומר עלמו ה' לדיק וחסד ודאי
 מסקינן בשמיה וקשה על הרב המב"ט איך חלטי' לזה
 מסקינן בשמיה אם לא שכן מהה רבינו ע"ה נקרא כן.
 וכן' דלמרו רז"ל ט"א כמלל ארור ויש אומרים שכתסם
 בחיים לגי"ע כדוע מרז"ל.

ועוד אפשר לא לשכרת הרב המב"ט לזה מסקינן
 דלמרו רז"ל כעל מהה לברכו מאלו הנקרא' שיהיה
 אומר אליעזר בני אומר עגלה בת שנתה וכו' ואמר יהי
 לזון דילא זה מתחיל הה"ד ושם החלום המיוחד אליעזר
 וא"כ שאני הכא דמשיח מיהב יהוה ל' כמעט שם
 אליעזר וכיוצא כתבו תוספות ימים כינמה והרישב"א
 שם משם התוס' דשאני ימשאל דה' קראו כן ע"ש
 ואין כלן מקום להאריך.

מעתה הבה נא אלף לדברי הרב המב"ט דאין להעלו'
 שם אלף אברהם ואיך והנקרא בשם קודם אברהם
 אינו ככלל בני שעמלו בתורה וכו' והדבר קשה על הרב
 שאמר כן מדעתו בלי שום סמך מרז"ל או מקבלת
 הגאונים ואלו ה' אומר בדרך עזה טובה התרשנו אבל
 לגזור אומר אלונו ככלל בני שעמלו בתורה וכו' זה
 דבר קשה והעולם טובהיה כהפך קראו בשמותם אדם
 נח שם מהללאל וכיוצא. והנה הרב כהנ"ג ביו"ד ס'
 סר"ה הביא דברי הרב המב"ט הנוצר וכתב עליו ואני
 תמ"ו שברי פ"ב אמוראים רבי בנימין בר יפת וחז"ל
 שאינו שם רבי יפת פתח גדר חכמים וזה לכן גדול
 בתורה ובתמידות כר' יפת ע"כ. ובספר מכשרי מילה
 כתב ויש להכריע על דבריו דיפת לא מנינו שהי' גדול
 בתורה לפימה אימאן לך דלכי יפת לפי שפרך גדר לא
 זכה לכן תלמיד חכם אבל יפת גופי' דיקי מתחיל וזה
 לכן גדול בתורה כר' בנימין וכבר"ג כתב דכיוצא י'ן
 להעיר משקריהו כן מהללאל ואף בדבריו יש שקפס כמ"ס
 על הרב המב"ט ע"כ. ואשתמיט מניה דהרב ס' יוחסין
 מנה ר' יפת אביו של ר' בנימין ככלל האמוראים ע"ש
 וידוע דהרב ספר יוחסין גדול כמו ובקי מאלד בש"ס
 ובמדבריהם ועליו ועוד הרב כהנ"ג כמו שכתב פמ"ס
 מביא רא' ממנו. ועוד י"ל דה' עשות קולמוס להרב
 כהנ"ג או למשתקו וכו' לזונו לכתוב ואני תמ"ו שברי
 מנינו באמוראים ר' יפת אביו של ר' בנימין בר יפת
 ואבג שיטפיה דהרב ז"ל או מהשתקו כתב כמו שכתוב
 לפנינו ומאי דכתבתי אני הדל בכרי יוסף דיש להעיר
 כיולא מעקביהו כן מהללאל היינו דמסתמא מהללאל ה'
 גדול בתורה ועוד דכיוצא כתבתי ורז"ל איך בני העיר
 לא הודיעו לאביו. טוב דליתי כס' סדר הדורות שקפס
 קת על הרב ס' יוחסין שמהי' ר' יפת ככלל האמוראי'
 דהול"ל ר' בנימין בר' יפת. ואין זו ראוי' דלשכתן ר'

הגה טנחם ציון

בט) שמיטת כתב"ס' ראיתי כאן (והשתקין כל יעקב בזה מלהשתקין כל לזון הוצב והקדש"ה של המתגר כשהב
 היא כדפוס ליוורנא תקצ"ח ומספיק א"ש רק ברזנו בת' וכו') וכו' כל כל הנשמות וכו' והטות ובלתי טעורית
 יולאות מאלוהי א', ומדור הפלגה ואיך שנבחר אש"ה לחלקו ית' כל הנשמות טעורית של אוזה ישראליית יולאות מאלוהי
 א' נבדס וכל בשמות ע' אומות מאלוהי כפ"ט. וזהו אין ישראל ככלל כ"ז וכן דלוצר, ומה שהעירתי אני הדל בזה
 גסה"ק בכרי' סת"ו כבר ידעתי בק' שמחת הרגל פתח ד"ה ועלה בנימין דיפת נשמת ישראל הם מאלוהי יוש
 טוב טעם כי ילד יולד לנו זה שמו אשר קראו מוזמן אש"ה ואיך דנו ה' מתחיל אלוזר נשמת ישראל ומה טוב ומה
 נעים משחז"ל דאין קורין אבות אלף לגי' יאלו אבותינו ע"ה דלוצר נשמת ישראל הוא אלוזר כפי' מאש"ה ואיך וכו':
 (ל) ושם מ"ב ערב שניעות ה"א תי"ן (דו"ד):

- (מג) **רבינו אברהם זוטרא** מביאו הרא"ם על רש"י יריש פ' טהרה מקדימו לרבינו הלל. ונראה שפי' תורת כהנים כמו רבינו הלל ואינו מוכרח :
- (מד) **מהר"ר אברהם זכות** (עיין מה' יחזק ח'כוהב:) לה'
- (מה) **מהר"ר אברהם זכשן** חמיו של הרב האגור והזכירו סימן בשמחה: לה'
- (מו) **מהר"ר אברהם לבית חזן** יש לו תשובה כ"י בס' זרע אנשים כ"י: לו'
- (מז) **הרב המכובל מה' אברהם חזקוני** (עיין זאת תקת התורה וסתי ידות בח"ב:) לו'
- (מח) **הרב החסיד כמה' אברהם חיון** (עיין לבית לבור בח"ב:)
- (מט) **הרב אברהם חיון** (עיין אמרות טסורות בח"ב:) לה'
- (כ) **מהר"ר אברהם ז' חנניא** הלמיד ותיק למהרימ"ט חמיו של הרב החסיד מהר"ם הלוי נזיר. חיבר ביה אברהם קונטרס עצום ורב על עיגונא וס' על שרשים וכללי הש"ס ומדות חכמים ושו"ת רבות ושקול וטרי עם הרב פני משה :
- (כא) **מהר"ר אברהם ז' טוואה** חיבר שו"ת ונדפסו בסוף התשב"ץ וכותב על הרמב"ן ועל הרשב"ץ אדוני זקני והוא מרכני אלגזאייר כאשר יראה הרואה בתשובותיו הנזכר :
- (כב) **מהר"ר אברהם טייב** (עיין בני יוסף, זרע יחזק בח"ב:) לה' מהר"ר

- (לו) **מהר"ר אברהם גאלאנטי** הוא הקדוש מופלג בקדושה ככתוב בס' שבחי האר"י זצ"ל והוא ה' מגדולי תלמידיו רבינו מהר"ם קורדובירו זצ"ל וחיבר ס' ירח יקר פי' הוזהר, כי רבו פירושו כשמש בנבורתו והוא אור יקר והוא חיבר פירושו כמו ירח שמקבלת הארה מהשמש מננה נגדו ולא נדפס, אך נדפס על ס' בראשית ס' זהרי חמה והוא קצור פי' הרב בס' ירח יקר וקצרו ותקנו מו"ה מהר"א אזולאי ז"ל כמ"ש כבר (עיין זהרי חמה) ונדפס ס' קינת סתרים ונקרא קול בוכים פי' הרב מהר"א הנזכר לאיכה כידוע. וי"א כי הרב מהר"א הנזכר אחיו של הרב המוסמך מהר"ם גאלאנטי הלמיד מרן ז"ל המחבר שו"ת לא' ושמעתי מרב א' ז"ל שקבלה בזהו שהרב מהר"א הנזכר היה עשיר ובנה ממנו חצר מירון ששם ציון הרשב"י ור' אלעזר ור' יצחק זי"ע (עיין אור החמה, אור יקר, זכרי חמה בח"ב:)
- (לז) **רבינו אברהם הגדול** מביאו המרדכי ובתשובות מהר"ם (ד"פ דף קי"א ע"ג: לב)
- (לח) **הרב אברהם גדיליא** (עי' חכר הקנ"י בח"ב:)
- (לט) **מהר"ר אברהם גירון** (עיין מקרא סופרים ותקין סופרים בח"ב:)
- (מ) **מהר"ר אברהם ראב"ד מק"ק גלוגא** (עיין זרע אברהם בח"ב:) לג'
- (מא) **הרב אברהם דיל ויקייו** (עיין לקוטי אורות בח"ב:)
- (מב) **מהר"ר אברהם ויטמונד** (עיין להבנת חסד בח"ב:)

הגה מנחם ציון

- (לא) וכן' הגלגולים כ' שה' גלגול ירמי' וכמרומו ממנו כספרו קול טובים ע"ס ומ"ס המה כאן בשם י"א זע"ק דהרי מפורש להדיא בס' קהלת יעקב אלגזאי' כוה"ל וכו' ה"ח מהרמ"ג בשם אחיו מהר"א ג' ביאורו ע"ס. ונפטר ה"א שם"ח :
- (לב) וז"ל מהרי"ק זורב קע"ה מ"כ בשם הי"ר אברהם הגדול ככ"ז מרגענשפורק על יצאם שפלה לפני יבם וכו' ע"ס :
- (לג) והוא בן המה' ידית על הכרות ופי"כ בעיר וויזא עש"ק טוב ענת תפ"ו :
- (לד) כהמ"ס יוחסין וס' השלמה לשמות ס' הערוך והי' תוכן גדול ולמד בקהלרא כסלמנקא ועשה לוחות מדשות כחכמה, ועד היום הוב' כהתמצן זו וע' קונטרס לנייען להר"י חלני' ומעמ"ל סלי"ד ד"ה מפתח בשם כה"ג :
- (לה) ז"ל בשמת ור"ל ס' תשמ"ז והוא כסדר הנעלה שם :
- (לו) יש מיה"ס' לו פיוט אחות קענה שנהגים לאומרו כליל ר"ה בקלת קהלות :
- (לז) וכמה"ד הביא לו עוד ס' זרע אברהם וס' יד רמה :
- (לח) וכן' הנחלל שם :
- (לט) והמה' כספרו מעגל טוב השיד עליו שהי' מתבודד בעיון אפי' בדרך ע"ס :

חסד לאברהם תלמיד הרב המגן ואחיו הרב מהר"ר יצחק יצחקי, ומתלמידיו הם גדולי דורנו מהר"ם חאגיז ומהר"י הכהן, ומורנו הרב למד חכמת האמת עם הרב החסיד אבי אמי מורתני, ועשרת ראשי אבא מארי וזה"ה למד לפניו בסוף ימיו בשנת תפ"ט, והוא נהמנה לראש בזמן גדולים, והרב מהר"י חזן מופלג בתורה וזקנה קרא עליו זה יעצור בעמי והיה דבר ומנהיג לאביא דבי עילאי מתיל אך ידענו נאמנה מתוקף חסידותו בציניעא, וחבר חבור גדול על הרמב"ם ועל יו"ד ועל הלכות גימין וש"ת ולא נרפס כ"א שו"ת זרע אברהם ב' חלקים:

ואני ראיתי כמה כתיבות מהרב ז"ל ועניניו ועוזו ונפלאותיו רבו, ועלג לבנים בתוכני ירושלים יום השני י"ג סיון תפ"ט והי' לו שנת תי"ס, ובאשכנזיה דרכי גודע תוקף גדולתו והוא הי' ראשון בזמניו בנקבר בתוך ד' אמות לזכרה הנניח תלמידי. (בב) ובשתי יופי רבנו ירושלים הזקנים ז"ל הביו בדור שספרו נוסף על תכניתו הי' מתנגב בחסידות בפתח יודעתו כמו ענינים מהרב ז"ל.

(פ) מהר"א (אברהם?) ירושלמי (עיין מהר"ר יהושע לינצין): (בג)

(סג) מהר"ר אברהם ישראל (עיין בית אברהם בח"ב):

(סד) מהר"ר אברהם ישראל זאבי (עיין מ' אברהם בכמה"ר מרדכי אזולתי לעיל):

(סו) מהר"ר אברהם הכהן (עיין זרע יצחק בח"ב):

(סה) מ' אברהם הכהן פימינטיל א' מרבני אמשטרדם ואח"כ היה רב בהמבורג וחבר חבור נחמד מ' מנחת כהן ונרפס שנת תכ"ח, והוא היה ממרעית צאץ קרשים של הרב מהר"ר שאול הלוי מורשירא, וספרו עלה לרצון ומאמר מבוא השמש אשר בתחלת הספר הנ"ל בענין בין השמשות הרב פרי הדש ב' עליו ונרפס קונטרס הרב פר"ח הלז בסוף ס' שמן למאור להרב מה' עזרא מלכי זלה"ה.

גם

(נג) מהר"ר אברהם טריוס צרפתי חיבר ס' ברכת אברהם על דיני נטי' והסכימו על הדפסת הספר מרן מהר"י קארו ומהר"ר אליה הלוי ומה' אהרן משראני וודו של הרב המבי"ט תלמיד מהר"י פאסי ומזכירו מרן בכ"י, ומהר"א טריוס הנזכר כתב שם שהיה מגזע רש"י, ושקיל ושרי עם מהר"ר ישראל בן הרא"ם, ומהר"א הנזכר בר פלוגתיה דמהרלנ"ח ומהרר"ך:

(נד) מהר"ר אברהם טריקה אחד מרבני מצרים הביא תשובתו הרב גנת ורדים א"ה כלל ד' ס' ג' ובס' ד' כתב כמוצא שלל רב מצאתי תשובה הרב אברהם טריקה ושקיל ומרי בדבריו, ושם בח"מ כלל ג' ס' ל"א הובאה תשובת הרב סהר"א טריקה הנזכר: (ס)

(נה) ה"ר אברהם בן ה"ר יהוסף חמיו של ר' יהודה החסיד (עיין תוספות בח"ב):

(נו) ה"ר אברהם בכ"ר יחזקאל חזקוני תלמיד הרב תוספות יום טוב, קונטרס כ"י:

(ני) מהר"ר אברהם יחיאל פישל (עיין ויירא): (בא)

(נב) מהר"ר אברהם היכני תלמיד מהר"מ"ט חיבר ק"ן מזמורים וקרא הספר הוד מלכות ונרפס, וחבר אשל אברהם רדושים וס' תוספת מרובה באור על התוספתא ויש בידי תשובה בדיון איני ניוזנית ואיני עושה כ"י מהרב ז"ל:

(נט) רבי אברהם בר יצחק מרמון ספרד (עיין ברית מנוחה בח"ב):

(ס) מהר"ר אברהם יצחקי מורנו הרב בנו של הרב החסיד מהר"ר יצחקי בן בתו של מר זקנו הרב

הגה מנחם ציון

(פ) וע"ק של"כ וקני הכ"א עריקה שהיו כעל ג"ו הי' בן הרב דרכי נועם ובתי"ד סס ס"י ב' ראיתי בתשובה למורי חמי הג' מוהר"א עריקה ז"ל ע"ש ואולי הי' מוזוג אחר ונפטר הי"א ש"ך:
 (מא) אה"כ ערעמונול ושאריתכד כמה"ס אחרי לרופא ואכפל שמו עוד הפעם לקחן ס"ג ז"ע על המנין בן יעקב ועל המנ"ל ל"ק כ"כ אחרי דבר הי' דרכו לכתוב פסקא ופסקא ותול' ל' מן הבא בידו וקעס ל' ובידוע וחיבורו לא מחובר מוננו ולא נדפס כפי"א, ורק על הגניבה והמאסף אני כונס שטעה מכל הבאניס אכן אחת ולא הרגיש כזה (ועי' הגה ש"ך בסוף הי"ס):
 (מב) חש"כ מזה שנה קודם זה דבא הכרעית מ' כילא אשת הסמ"ע נקבתה ב' אמותיו ובמ"ס ס' לקט שמואל לנכדע ע"ש ומח"ב ח' פ"ו: (בג) וס"ל אות ת' ד':

בתוקף גדול וכבר השיגו עליו מורינו הרב מהר"י זאבי בספרו והרב פנים מאירות ח"א סימן ז'. ועוד נמצאו אתי פסקים כ"י מרבני דורו לסתור דבריו. ועוד ה"ל דרשות הרבה ולא נדפסו גם שו"ת אחרות שלא נדפסו:

(עג) רבינו אברהם בנו שר הרמב"ם וכותבין עליו

הרב ר' אברהם החסיד וחי אחר וחמשים שנה ומחצה כמ"ש הנגיד רבינו דוד בנו והבאתיו בח"א דף נ"ג (צ"י הרמב"ם בלוח מ') ובס' יוחסין כתב שחיבר שאלות. ואני הצעיר ראיתי בס' כ"י קצת תשובות מרבינו אברהם על לשונות מר אביו הרמב"ם שנשאל עליהם. ומהר"ם אלשקר בתשובותיו סי' צ"ו מביא לשון אחד מס' שחיבר רבינו אברהם וקראו בערבי אל כפאי"ה ובהחלת מעשה רוקח על הרמב"ם חלק א' מביא הרבה חדושים ממנו (ט):

(עד) מהר"ר אברהם מדינה ה'

מרבינו מצרים בזמן מהר"ם הלוי ויש לו תשובה בספרו דרכי נועם ח"ב סימן נ"ו:

וזמנתי שהכז ז"ל ה"י בקי בחכמת הו"א ירכי" על מתכונתו והוא חכמה נפלאה כמ"ש קונטרס מדבר קדמות ועדכתי ח"ת. וזמנתי שאל על המצית אינתי יבוא והשיבו מי שאל ואל לפן וסתרי. וחזר לשאל פעם אחרת ששיבו על שאלה זו והשיבו הנה זמנתי ותשובתו כאלים כאלה ולכן לא יסרכ. ואני רליתי יניח כמתיבת הכז ז"ל נוסח תשובה שהשיבו על שאלה אחת והתשובה הייתה בלשון הקדש.

(עה) הרב הגדול מהר"ר אברהם מוטאל חיבר ספרי הרבה

והשובותיו בספר תורת חיים למהר"ש ח"א סי' כ"ג ובס' בני שמואל למהר"ש חיון בשו"ת סימן כ"ט וסי' ל"ח. והגורע מפי ספרים הוא שחיבר ס' מגן אברהם בעניני גישין והביאו הרב כנה"ג בא"ה. גם

גם הרב הגדול מהר"א בקונטרס אשר בספר רב יוסף למהר"י קצבי כתב עליו. וסאמר התערובות קצרו וכ' עליו הרב פרי מגדים בפתיחתו קודם הל' הערובות עיין שם:

(סו) מה' אברהם הבהן מק"ק זאמושטש (עיין ב"ה

אברהם בח"ב): מה

(סז) מהר"ר אברהם לאניידו (עי' נקודות הכסף בח"ב):

(סה) הרב רבי אברהם הלוי (עי' נבוחת הילד בח"ב):

(סט) מהר"ר אברהם הלוי ברוכים

ו"ל הוא הקדוש שראה השכינה עין בעין בהק"ק בכותל מערבי: מה) ולקול הסיפור כדי שלא יספקו בזה אדם כלנו אני אענה כמיטב האדב אזו חלמיים ודאי ככל דברי רז"ל לכו חזו מאמרם בליקוט ירמיה סימן ט"ו ע"ס חללק וילדת השבעה שירמיה ראה אלה נובעת שחורים וכו' ואמרה אני אימא לין וכו' ע"ה.

(ע) מהר"ר אברהם הלוי הורוויץ

אביו של הרב הקדוש בעל שני לוחות הברית תלמיד מור"ם בעל המפה חיבר ספר עמק ברכה וספר ברית אברהם וס' יש נוחלין וזרע אברהם זרע קדש רבנים מופלגים וקדושים:

(עז) מה' אברהם הלוי ו' מיגאש

בזמן מרן כאשר תראה בשו"ת אנקה רובל תשובה הרב הנזכר סימן ז"ך. ושם תשובת מרן על הענין ע"ש:

(עח) מה' אברהם הלוי בן הרב דרכי נועם ה' אב"ר במצרים ועשיר

תורה וגדולה במקום אחד וחיבר שו"ת גנת ורדים ו"ל גן המלך וס' יאיר נתיב. ושקול ומרי מרובא עם מרר ס' חביב ומהר"א יצחקי ומהר"י פראגי וסיעתם. ויש לו קונטרס מלחמת מצוה בדין מילה

הגה מנחם ציזן

מה) וכו' אב"ד דשם וה"י נקרא הרב מערלף: מה) ותי' גם ס' תקוני שכת ונדפס בס"ס קלור ר"ח ובעל קוד"ח כ' עליו שה"י מורזו את העם ככל ע"ש לקדושת ולשמירת השבת ע"ש:

מה) כתיבתו עוד לעיר לימים ככן כ' שנה קלוהו עליהם במלרים לנגיד עליהם תחת אביו ז"ל ונפטר בן ע"י שנה (ה"א ט"ו י"ח כסליו) ע' אגרת קבלות וכו' מאור עינים ספכ"ה. ומי' גם ס' מלחמות ה' להלדיק דברי אביו כמורה נבד ומקנאיו ומתנגדיו נדפס איוה פעמים (פח"ב מ' קצ"ו) ומה מאור ל"ע על הג' ככל עיון תפלה להג"ת שמעיל אבדיק הירומלוב ז"ל משי"ש כסוף ספרו דמיחס לו סיוע אל מסתחר הנדפס בשע"ן וזה טעות דמחברו ה"י הרב המקובל הר"א מייזין (כ"י וידין) מתלמידי הרמ"ק וכדועו מלאשי תרזויו (ומשמ"ל אות מ' ס' ק"ג בהג"ס מ"ן):

ז

גזירות

מהרש"ם סס ישנה אלפי ככתב ידו של מהר"א חננאל ומתים עלה מסכים סולן סרכ מהר"א סננרר.

(עח) מהר"א אברהם מונסון האחרון
(ע"י תולדות חיים כח"ג: 3) (פו)

(עט) רבינו אברהם ממגפלייר
הוא מרבוואתא קמאי והוא הר"א מההר חיבר חידושים על הש"ס ובס' שתי ידות באור תורה פרש' לך לך מזכיר חידושי לחולין, והרשב"א בתשובו' הזכיר חכמי ההר ורבינו יונה פ"ק דברכו' הזכיר הר"ש סן ההר (וע' נאגרו' הרמ"ס):

(פ) מהר"ר אברהם י' מוסה רב
מובהק מקובל גדול אחד מרבני מערב הפנימי. חיבר שיטה על מוסה כ"י נחמדת. וראיתי שיטה זו ובסופה באור להל' חסין להרמב"ם וקצת פירוש ההגדה עד"ה ועל מס' אחרות. ובס' שיח יצחק מביא מחידושי לוימא והיו מתוכחים בקבלה עם הרב החסיד מהר"א אזולאי של מרוויקום כנראה מהנהגותיהם בספר אוצרות חיים :

(פא) מהר"ר אברהם מיוחס (ע"ן)
כני אנהס כח"ג: 3) (מח)

(פב) רבינו אברהם בר משה שקיל
ומרי עם מהר"ם בר ברוך בתשובות הקצרות (דפיס קרימוני) ס"ו ז':

(פג) מהר"ר אברהם י' נחמיאס
הסכמה על תשובת מהר"ש חיון בספרו בני שמואל בתשובותיו ס"ו ט':

(פד) רבינו אברהם בר נתן הירחי
(נס י' ירחי) חיבר ס' המנהיג והיה בסוף האלף החמישי ונרפס ספר המנהיג בקושטנדינא שנת רע"ט :

ומה שכתב בספר יחסין דרכיו אליקים ודכינו יואל העזרי חתניו של הר"א י' ירחי והוא וקנו של המרדכי. שלשה המה נפלאו דהוא סכר דלאכ"ץ הוא רבינו אברהם בר נתן ולימא אלף הוא רבינו אליעזר בר נתן ועוד דלאכ"ץ חתנו של רבינו אליקים והוא אויל בתר איספא ועוד דרכיו יואל העזרי שכתב הוא רבינו יואל הלוי והעזרי הוא סס תכור כנו אבי העזרי ככתוב ומפורס לעיל (ע"ן אבי אסף, אבי העזרי כח"ג).

(פה) מהר"ר אברהם סבע ספרדי
(ע"ן נלרור המור כח"ג: 3).

וכספר

א

מערכת

גם הרב קול יעקב בוירושי הלכות במס' נזיר מביא כשיטה כ"י להרב הגו'. והוא רבו של הרב בני אהרן כמבו' בתשובותיו: ונראה שבנו הוא הרב בנימין שמואל שסידר ספר המת ישרים כמבואר בהקדמתו שם. ושמעתי שהי' מרדקק עצום וחיבר כמה ספרים בחכמת הדקדוק:

(עו) ר' אברהם מוכר ירקות שמעתי
מרב אחד זקן שקיבל כי נימי מהרש"ל חתה בית מדרשו הי' חנות לאיש א' שהי' מוכר ירקות ושם הי' יסן כחנית וקורין לו ר' אברהם מוכר ירקות והי' לנוע ודבר אין לו עם אדם וליילה א' קס מהרש"ל ושמע שר' אברהם הי' לומד סוגי' עמוקה מאד ומפרשה פירוש רחב והי' נותן דעתו לכל דבריו. ושלא אחריי ושאלו לו שאלה עמוקה כש"ס והוא השיב כי הוא ע"ה ולא ידע מאי קאמרי רבנן וע"י הפלגות וגזרות פתח פיו והאירו דבריו נחכמה ונקיאות הפלא ופלא. וגמחן לו שיהי' כסוד ולא יודיע הדבר וגמחן כמה זמן שמהרש"ל מפלפל עמו והי' מולף קודת רוח שהוא גברא רבה. וכסגתבקס בישיבה של מעלה מהרש"ל ליה לקהל סיקחו לרב לר' אברהם מוכר ירקות כי אין כמוהו ואח"כ בהפלגות ותנאים רבים נתקיימה לולת הרב ז"ל. ומי שיס לב יקה מוסר השכל עד כמה הוא נדר תורה לשמה ולת לנועים חכמה והתורה מכרות עליו ירוס וכשא וגבה. והי' לא ימנע טוב להולכים בתמים:

(עז) מה' אברהם מונסון תלמיד
רבינו בצלאל אשכנזי והיה א' מרבינו מצרים והיה סופר מהר"ר ויש בידי חלק השבוותיו כ"י. וראיתי ספרי תורות מכתיבת ידו יד הקדש בארץ מצרים. וכבר מהרש"ך ח"ג סימן ט"ו השב"ח השב"ח להר"ב ז"ל על כתיבת ידו הגדולה מא"ר ל"אר"ש :

וראיתי קונטרס כ"י שנתוכח עם מהר"ם די לונאנו על ספר אמרי אמת שחיבר להשיג על מהרמ"ו ז"ל כחכמת האמת וכו'. גם ראיתי כקובץ כ"י שחיבר דרושים נחמדים. ומשובותיו הן הנה בשו"ת מהרש"ץ ומהרש"ך ומהר"מ"ע. והלך לנתח קושטנדינא יפ"א והיתה מנוחתו כבוד סס. והיזאה יראה בשו"ת מהרש"ם א"ה ס"י קע"ה שהיה כיומן מן ומהרש"ם ושמונה שהביא

הגה מנחם ציון

מזן גולד בעיר תוטוואן ועסק כוונ"מ ומחמת הלחן זו הדתק הלך למצרים ש' הלג"ת והי' סס מתיכס וכמ"ס כספר כ"י עייאש ח"מ ס"ד ע"ש, וח"י ספר שלחן שבת כולל כל הלכ' שבת והי' נמלא חתי' כעל המעלות לשלמה ככ"י: (מח) ובסדה הארץ סס :

ונספר דברי יוסף כ"י כתב שהרב הנזכר הי' נח בספינה ועמד נחשול של ים לטבעס ורב החיבל נתפלל להרב הנז' להצילם. והשיבו שהוא יילנס סך בנתלי' שאם ימות שלא ישליכוהו לים רק יביאווהו לאחת מערי ישראל ולא יהי' להם שום נזק. ונשבע לו רב החובל והתפלל לה' ונה היס. ואחר שני ימים נפטר הרב ז"ל והי' קרוב לעיר וירונא והסתדל רב החובל והגיע לירונא וקברוהו ישראל שצוירונא בכבוד גדול זי"ע:

(פו) **מהר"ר אברהם הסופר** (עיין ברוך שאמר בח"ב):

(פו) **מה"ר אברהם סכנדר** הלמיד מהריק"ש. כתב בספר באר מים חיים להרב כמהר"ח מוצירו נר"ו שהי' בנו של מהר"י סכנדרי שמביא מרן בכ"י (ע"ש ניו"ד סי' ע') ואין הדבר כן אלא הי' מבני בניו. ויש לי פסקים מהרב וחתומתו וכך חותם אברהם בן לאדוני הרופא יוסף דיריע סכנדר. ונראה ראב"ו לא הי' בר אוריין אלא רופא. ובעל קורא הדורות למד בישיבתו והעיד שהרב ז"ל היה אמר שהוא מבני בניו של הר"י אסכנדרני שמביא הב"י ע"ש דף ל' ע"ב. ומ"ש בדף מ"מ לאו דוקא והוא אנב ריהטיה:

(פח) **הרב אברהם ין עזוז** (עי' לחס ארכים בח"ב):

(פט) **רבינו אברהם ין עזרא** מופלא בחכמת ואת הגלוי חכמת הדקדוק שחיבר הרבה ספרים בדקדוק וקצתם נרפסו. ופי' הב"ר והיה תוכן הרבה והי' יודע גורל החול על מתכונתו. ואני הצעיר ראיתי כמה ספרים שחיבר והם בכ"י בכמה חכמות. והי' בימי רבינו הר"ר ין מונאש כמ"ש הרדב"ן בשו"ת (ד' פיורדא) סי' תקל"ב והאר"ך ימים והי' גם בימי הרמב"ם ונח נפשיה קודם הרמב"ם (ט) והרמב"ם באגרותיו המודפסו'

משבחו לבנו אך מהרש"ל בהקדמת ים של שלמה מגמגם ומסתפק קצת אם הם דברי הרמב"ם ע"ש. והתוס' בקידושין סוף דף ל"ז כתבו הקשה הרב ר' אברהם אבן עזרא וכו' ואומר ר"ת וכו' (ג) וכו' הרב שדה יהושע פ"ב דחלה סוף דף וק"ן דסוגיין דכ"ע אולא דהראב"ע שהזכירו התוס' הוא המחבר והמפרש והרמב"ן בפירושו על התורה יש לו תוכחת מגולה עמו במה שפי' בפירושו על החומש. וחיברו כמה פירושים על פירושו לתורה ונדפסו קצת פירושים וחזרי להרפ"ס באמשטרדם וקורא לו ס' מרגליה טובה. ויש עוד הרבה פירושים בכ"י. ולפי הנשמע מפי סופרים סיפורים שהי' מופלג בחכמת המספר והתשכורת ובקבלה מעשית (א) ואירעו לו הרבה ענינים עם הרמב"ם. ובסוף פי' קהלת כ' שחיברו שנת ד"א הת"ק. ומצאתי בפ' מגלת אסתר להרב המובהק כמהר"ר זכריה ין סרוק שהי' רב בקהלות היותר חשובות בספרד וארגון וחיבר הפי' הזה אחר הגרוש שנת גר"ם ונדפס בוויניציא ש' שב"ה וכדף ז' ע"א הפליג בשבח הראב"ע מסכ' קדושין והם בתכלי' הדקות והאימות עכ"ל. וראה זה חדש בי הראב"ע חיבר חידושים על הש"ס:

הרב בנימין איספנינוא ז"ל עשה באור לפי' הראב"ע לנביאים וכתובים ובהקדמתו מביא מ"ש הרב רפאל אשכנזי ורבני איטליא בכ"י שנתברר להם שתלמידיו של הראב"ע שלחו יד בפירושו והוסיפו מדעתם דברים אשר לא בן. וכל לשון שימצא בחומש ובנביאים שהוא מנגד לדברי רבותינו ז"ל איננו מהראב"ע עצמו רק תלמידיו בלי ידיעתו אחרי מותו שלחו יד והראב"ע ובסאו נקי. והו' תורף דבריהם. ואם כנים הדברים הנוח דעתנו: אך מה נענה דומנין רבינו הרמב"ן כותב עליו בתוקף כגון מ"ש פרשת שמות יוצק זהב וכו' והרמב"ן היה סמוך לומן הראב"ע

הגה מנחם ציון

(טז) כש' ד"ח תתכ"ו כ' אדר (דו"ד) ול"ע ממ"ש המחבר לקמן בסמוך וכשעת פטירתו קרא ע"ע ואכרסס בן ע"ה שנה בנאלתו מתרון חף של עולם (קוה"ל):
 (ג) ויותר מזה הוליל מ"ש תוס' ר"ה י"ג ד"ה דלקריבו וכו' ע"ש ונ"ס התחממו לריי"ח ומ"ש על ה"י בן הלכא"ע:
 (א) ועמ"ש כפ' תרומה שהיודע סוד נשמתו ותכונת גופו יוכל לדעת דברי העולם העליון, כי האדם כדמות עולם קטן והוא סוף כדמותו כאלך ופי' לדבר בגדול החל ונקטן כלה ע"ש ונפ' משא מ"ש כענין שיסוד קומו ע"ש, ואף שריכס החליתו דעל ספר שמות לא מעטו ילא, ואך ככר נח חכס הכי המעלות לשלמה והוכיח כדליות גולת דכלס רק לראב"ע לבדו ואין לורים אלו ע"ש ומה נעמו דברי הרלכ"ס כ"ס ס"וד מוכרס וח"ל ח"ן דכר שיכילנו לאסוב אלוו רק למוד תוס"ק ושכט"ס שגס הוא מפי גבורה נלמדה ע"ש:

מערכת

א

גדולים

ח

(15) **מהר"ר אברהם צמח** (ע"י נרית אברהם בח"צ):

(16) **מהר"ר אברהם קארו** בן הרב ר' רפאל קארו שהיה רב בק"ק אנדרינופלא יע"א והי' מזוער מרן הקדוש והי' חורגו ותלמידו של מורנו הרב מהר"א נחום. הי' שקדן בתורה פלפלא חריפתא והן בעון נפטר בקצרות שנים וקצת קונטרסים כתבם מורנו הרב הנזכר על שמו בספר חזון נחום: (נה) ואני בעניני בקונטרס יעיר און דף מ"ב כתבתי שמהר"א קארו חיבר קונטרס בענין דרשינן מעמא דקרא. והאמת דכתבתי מהרשום אצלי ולא היה בירי חזון נחום ובעת נראה דנתחלף לי אם למקרא במעמא דקרא והי' יצילנו משניאות (וי"ו קונטרס בח"צ):

(17) **מהר"ר אברהם הונמי** (ע"ו חכך דרכים מנחת קנאות בח"צ) (יו)

(18) **מהר"ר (אברהם בנ"י ארי"י ריב)** הרמנשה אשכנזי (ע"ו מעיין חכמה בח"צ): (יז)

(19) **מהר"ר אברהם קשטיד** (ע"י מהר"ר ישראל זאבי):

(20) **מהר"ר אברהם רודריגז** (ע"י אריה לנדיק בח"צ):

(21) **מהר"א (אברהם) רוויגו** (ע"ו מהר"ר משה זכות):

(22) **מהר"ר אברהם רוזאנים** הראשון שקיל ומרי עם הרב פני משה. ובשו"ת מהר"ש פרימו בריש ס' כהונת עולם יש תשובות מהרב ז"ל והוזכר במוצל מאש ובספר רב יוסף. והי' חמיו של

הראב"ע ונתאמת אצלו כי הוא זה פי' הראב"ע עצמו. אמנם ויל לאירך ניסא דאם כל אותם הלשונות הורים נגד הדין ורז"ל הם מראב"ע אמאי לא העיר הרמב"ן עליהם? אלא מוכח ראיכא ביניהו שאינם מדברי הראב"ע ושלמו יד זרים לכתוב אשר לא עלה על לבו. ובספר עומר השכחה יש שיר אשר שר ר"ה שכותב בכבוד גדול להראב"ע. ורבני אישליא הביאם הרב בנימין הנזכר מזכירים כמה ספרים שחיבר הראב"ע שאינם גלויים. ואני הצעיר ראיתי בב"י כמו ז' ספרים שחיבר הראב"ע בחכמות. והרבני הנזכר כתבו שענין אגרת שבת שנדפסה אין הדברים כן אמנם יש לו להראב"ע חבור מיוחד על זה והאריך למעניתו: (נד)

(23) **מהר"ר אברהם ז' עזרא** (ע"ו מהר"ר יעקב ז' נעים):

(24) **מהר"ר אברהם ז' עקרא** (ע"ו ארזי לננון כללים למדע רנה בח"צ):

(25) **רבינו אברהם מפזורו** יש תשובות מהרב ז"ל בשבלי

הלקט ומהם בח"ב סי' ר' וסי' צ"ב: (נג) (26) **מהר"ר אברהם פישל** (ע"ו אמרי לרופא בח"צ) (נד)

(27) **מהר"ר אברהם מפראנ** עשה הגהות על הפורים ומביא מדבריו מור"ם והאחרונים ומהר"א טפראנ חבירו של מהר"י מברונא:

(28) **מהר"ר אברהם מפרימסלא** (ע"י פתח האהל בח"צ):

(29) **מהר"ר אברהם צלח** הביא תשובות מהר"ש ח"ג סימן י"ב:

הגה מנחם ציון

(גב) והא לך יתור זמ' ספרים אשר ידענו לו והוא ס' משפטי העולם הוכח במקור חיים על הראב"ע פ' אומר, וס' האחד (ד' לדעשא) ויוסף אברהם על אסתר (ד' לונדון) בית מדות הונא ברי"ה, וס' העיבור (ד' ליק) וס' השם (ד' פינדל) והנכד שירי ופיוטיו ומילותיו עד למדעו וזה מקרוב נדפס בעיר ברלין קבולת שירי במחברת בשם הדיוואן להראב"ע וגם מנחם והנה לח"א, וגם נדפסו בשם שירי הראב"ע ב"ה, גם נדפס לו ס' שפה כרוכה עם פ' מבין שפה לח"א וס' תומת אב עם פ' מגדנות אליעזר (בעטלוי תקי"ט) וככ"י נמצא ממנו גם ס' פתחוטיס וס' הויכות (והוא ויכות העין האזון והלשון) מלאחים בשימת סם' להרב מוסרי"ר ז"ל, ועב"י או"ח ס' קפ"ח חש"ש בשם הש"ל מ"ש בשם הראב"ע ע"ש:

(גד) וזשכ"ל הנדפס הוא ככלל כ"ה וכלל ה' וק"ו שם הביא גם הר"א ז"ר שלמה והר"א ז"ר יוסף: (גד) וזשכ"ל ס' ז"ן: (גה) עח"כ אות ק' ל"ו:

(גו) וגם כימי העש"ן מנינו ח"א כשם זה והוא כש"ת יכן וכוונו ס' קל"ד בענין השאלת הנפש והשגת המושכלות ע"ש:

(גז) פ' הגה ש"ן בפני הס':

(קטו) **ר' אדונים הרוי בן לברט**

המערבי ממדינת פאס חיבר מחברת בשרשי הדקדוק ורש"י בפירושו מזכירו בשם דונש בן לברט כמה פעמים גם הראב"ע בס' מאונים וזכירו בכלל זקני לשון הקדש. (נט) ואנכי איש צעיר ראיתי בבית נכאתו של אהובנו הגביר המרום השר והמפסד סיני' משה בנימין פואה יצ"ו מעיר ריניו ספר ישן נושן והוא מחברת דונש והשגות מנחם הספרדי ו' סרוק עליו והשובת תלמידו דונש ותשובת תלמידו מנחם. ושם ראיתי אסרי קדוש התייר הגדול רבינו חס מבריע ביניהם. וכל כת בראשית מחברתו שר בשרים וחרוים יפים. גם רבינו חס שר לו נאמר שיר ארוך והלא בראשי הבתים הראשונים היו לאותות יעקב בן רבינו מאיר והכל בשרשי לשון הקדש ודקדוק ופירוני התיבת של המקרא. וכבית השר המרום הגו' ראיתי גמ' קרמונית כמ"ש במערכת נ' אות ד' ע"ש (ע"י נמי נח"צ):

(קטז) **מהר"ר אהרן אביוב בימי**

מהרשד"ם. וזמניו דמביא השיבוהיו ושקיל ומרי עמו:

(קיז) **מהר"ר אהרן אויביב הנה באה**

השובתו בתוך תשובת מהר"ר אליעזר ו' ארחא ז"ל וכמדומה שהרב מהר"ר אהרן הנזכר היו חמיו של הרב משה יוסף ז"ל כפי מ"ש חתנו הרב מהר"י זיין ז"ל ובעת אין ס' הנזכר בידי:

(קיח) **מהר"ר אהרן אחי הרמ"א**

(עיין מור"ס איסלס):

(קיט) **מהר"ר אהרן אלפנדריי היבר**

יד אהרן ע"ד הרב בנסת הגדולה והספרים שיצאו לאור אחר הרב בנה"ג ושקלא ומריא. ונדפס על א"ח ועל א"ה שני חלקים. ועתה נדפס ח"ב על א"ח בסוף ספר משה אפרים להרב מהר"א ארדיש. ונדפס להרב ז"ל מרבבת המשנה על הרמב"ם ח"א. וזכיתי להכיר להרב הנזכר בזקנותו בעלותו לעה"ק חברון ה"ו ונהניתי מזיו אור הורתו וקדושתו. ושמעתי מפיו פה קדוש שהיבר על כל ד' חלקי הרמב"ם ועל כל י"ד וקצת

של הרב משנה למלך והיה סיני ועוקר הרים וכתב הרבה בגליון הספרים וכל הדברים קצרים שיש כמש"ל על מהרש"ך בתוקף הם מהרב ז"ל והעתיקם חתנו המש"ל בספרו והמסדר חשב דהתורה דילי' היא. ואני הצער ראיתי ס' גדולי תרומה וכלו כמעט כתוב מגליונות מכ"י הרב השגות עליו. גם בהשובות מהרש"ך כ' בגליון בתוקף ובמקום שכתב כאן חסר שאכלהו העכברים דרך בריחותא כתב הני עכברי רשעי נינהו דאכלי משופרא שופרא והניחו יתרם הנדחה והצולעה. והשיג על הכתוב:

(קה) **מה"ר אברהם רואנים האחרון**

בזמנינו רב בקושטנדינא ויש לו השובות בס' בתי כהונה ח"א והפליג בוקנה ועלה לעה"ק ירושלים ת"ו. ואני הצעיר בנערותי זכיתי להקביל פ"ק כמה פעמים ונתבסמתי מתורתו וקסתי נגדה"ת כמפורסם מהקדמות והסכמות שנדפסו בשמו בכמה ספרים:

(קו) **רבינו אברהם מרוטנבורג**

הרב שבלי הלקט מביא השובות ממנו ז"ל:

(קיז) **הרב אברהם רומאנו (ע"ו)**

מלממה חזנה נח"צ):

(קיח) **הר' אברהם הכהן ראפפורט**

(עיין סלת כלולה נח"צ):

(קיט) **הרב החסיד מהר"ר אברהם**

בעל שבלת הלקט (ע"י סלת הלקט נח"צ):

(קי) **מהר"ר אברהם שונגיניו (ע"ו)**

מהר"ר נכיס רוזיליוז):

(קיב) **מהר"ר אברהם בכ"ר שמואל**

(ע"י סדה הלחן נח"צ):

(קיג) **מהר"ר אברהם שער אריה**

(ע"י שלטי נגורים נח"צ). (נה)

(קיג) **מהר"ר אברהם שרביט**

הזהב בהשובות פ"מ ח"ב סימן פ"ה:

(קיז) **הרב אברהם תלמיד האר"י**

(עיין גילא רויא נח"צ):

הנה מנחם ציון

(נה) נסער כמנוסבה ש"ק כ"ט תמוז ס"כ: (נט) נסטר ד"א תת"ך (דו"ד):

כארץ מצרים והרביץ תורה שם וראיתי
 חתימתו בפסקי רבני מצרים כ"י. זכרנו
 אשר ישא את שמו ה' אחד מרבני עה"ק
 חברון ה'ו' וראיתי תשובותיו כ"י בספר
 הרב חנני' אישפריאל טרבני חברון בזמן
 הרב המוסמך מהר"ח אבואלעפיא הזקן.
 גם ראיתי תשובות כ"י שקיל ומרי עם
 הנאון מהר"א אמינו איש ירושלים. ובס'
 דרכי נועם וש"ת הרב כנה"ג הגדפסות
 ובשו"ת מהר"ש הלוי אב"ד איזמיר כ"י
 הובאי קצת תשובותיו. והי' רב באיזמיר
 ויכפר על בני ישראל ברעש. ומדרוש
 אשר דרש הרב בינה לעתים בהספדו
 מוכח דנפטר בניציא כאשר בעיניו יראה
 הרואה מתוך דברי הדרוש הנזכר. ובס'
 קורא הדורות דף מ"ז כתב דנפטר בעיר
 הקודש ירושלים ת"ו: (סד)

(קכו) מהר"ר אהרן ז' חיים נכד
 הג"ל (ע"י לפני זה. וע"י
 מה' חנינא אישפיראל):

(קכז) מהר"ר אהרן מטרנאי (ע"ין
 מהר"ס מטרנאי):

(קכח) מהר"ר אהרן ייטרים (ע"ין
 זרע אהרן נח"ב):

(קכט) מהר"ר אהרן הכהן (ע"י שמו
 הטוב נח"ב)

(קל) רבינו אהרן הכהן מלוניל
 חיבר אורחות חיים מקרוב
 נדפס חלק אחד ועוד יש חלק שני כ"י
 מדיני איסור והיתר ובס' קורא הדורות
 דף כ"א ע"ב כתב שהי' בזמן הרמב"ן
 והרמ"ה והוא רבינו אהרן הכהן אשר
 לפניו ובית דינו השיג הרמ"ה על הרמב"ם
 כמ"ש מגדל עז פ"ח דתשובה: (סה)
 ואני בעניי אומר דצדקו דברי הרב ס'
 יוחסין שכ' שהי' בזמן רבינו ירוחם
 שהרי

וקצת על ח"מ ונשרף הכל. גם גילה לי
 שמסורת בידו שהוא משבט יהודה ממשפח'
 בצלאל. והוא הי' תלמיד הרב בנימין הלוי
 בן מהר"ש הלוי אב"ד איזמיר ומביא
 בספריו כמה קונטרסים מתורת רבו
 כידוע: (ס)

(קק) מהר"ר אהרן אמאיריליון (ע"י
 פני אהרן נח"ב): (סא)

**(קקב) הרב המכובל החסיד מה'
 אהרן ברכיה ממודינא**

הרב המחבר ספר מעבר יבך חיבר פי'
 לתקוני הוזהר הקדוש וחבור גדול על פי
 גורי האר"י זצ"ל ד' חלקים. והם ח"א
 שמן משחת קדש. ח"ב שכן וית זך. ח"ג
 שתיל פורח. ח"ד אמרו שפר. ראיתם
 מכ"י יד הקדש בעיר מודינא אצל הקצינים
 יראי אלהים אנשי חסד ואמת בני משפחה
 הרמה והמיוחסת משפחת סאנונימי אשר
 הם משלשלה בת בנו של הרב ז"ל (סב)
 והרב הנזכר הוא תלמיד הרב"ע ועלה
 לשמים שנת שצ"מ. ושמעתי שהי' לו מגיד
 ושמעתי ענינים רבים עוזו ונפלאותיו ז"ע:

(קקג) מהר"ר אהרן המון (ע"י מהר"ר
 ראוון מורחי להלן. וע"ין
 דובב שפתי יסנים נח"ב):

(קקד) מהר"ר אהרן יורמיש דיין
 ק"ק מיץ (ע"י מאורי אור נח"ב):

(קקד) הרב אהרן חיון (ע"ין מהר"ס
 גאלאטני):

(קקה) מהר"ר אהרן ז' חיים ממדינת
 פאם מבית דינו של הרב
 וידאל הצרפתי בא לויניציא והדפיס
 חבורו הנכבד. קרבן אהרן אחר ד' מהדורות
 ולב אהרן על נביאים ראשונים ושם נאמר
 כי חיבר על ספרי ומכילתא ועוד לו ס'
 מצח אהרן ומצנפת אהרן בכ"י. (סג) ועבר

הגה מנחם ציון

(ס) ומי"ך בתכונן עה"ק תקל"ד: (סא) ומ"י ש' תקל"ב:
 (סב) וגם אני זכיתי לראות ממנו כ"י"ק הרבה תפלות ותחנות עם פי':
 (סג) ומ"י שלי"ם ס' מדות אהרן על י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן והוא יקר מאוד גם חי' מדרש לין הוסב
 והמה ככתובים (המעלות לבלמה):
 (סד) וכ"ה האמת דפסטר שם ש' של"ב ונקבר עם בנו הרב מו"ה דוד ואלל הרב מהר"ש שרעבי קנו מקומם,
 ומ"ש דמס' בינה לעתים משמע דפסטר בוויניציא, ואחזנו לא נדע הוכחתו ואלככה מדל' שם שמענו מהסתלקות
 הרב, נראה להדיח דלא נפטר שם כע"ר דלא תהא שמישה גדולה מראיה:
 (סה) ומ"ל קוה"ד כדור הרמב"ן הר"י והרמ"ה ס' הרמ"ה הסבן מלוניל ובס' יוחסין כ' דע"י הרמ"ה הסבן
 נעשה ס' א"ח הארזן וס' יו"ד הארזן ולדידי לא יתכן עכ"ל, תס אני ולא אדע כוונתו והף כי נזכר שם
 ר"ח הסבן מלוניל בש"ת פאר כדור להרמב"ם עדיין אין נסתר מחמתו שלי"ם אח"כ גם בזמן רבינו ירוחם
 חס' א' שהי' שמו נקרא הר"ה הסבן מלוניל וכי מן הגנוע כ' יוסף בן שמעון אפי' בזמן א' וכע"י א':

בח' סוכה על דף ל"ד ע"ב בסוף המשנה שכתב והנכון כמו שפי' הרב בעל המאור זקנו של רבינו נ"ר ע"ש. וידוע דהריטב"א כותב רבינו סתם על הרא"ה שהוא רבו מובהק, וכבר רמזתי כן למעלה ע"ש (סו) ובהקדמתו לבדק הבית צ"ל בר זרחיה בר יצחק בר זרחיה :

וכתב מהר"ו ז"ל שם שהרא"ה נפשו משקט קין וכו' גלגול דכ אחא משכח גאון. הרא"ה תלמיד הרמב"ן ואחיו רבינו פנחס הלוי. ותלמיד הרא"ה הריטב"א ועלה לשמים שנת נ"ג. ועיין בתשובת הריב"ש סימן שפ"ח :

הרא"ה חיבר חידושים על התלמוד ונדפסו חידושי הרא"ה לכתובות וגם אני ראיתי חידושי על קצת מס' כ"י (סח) והריטב"א ומהר"ר בצלאל בחידושיהם הנדפסים ואשר המה בכתובים שמעתייה בפומיהו, וראיתי פסקי הלכות להרא"ה כ"י. וחיבר פי' על הלכות הרי"ף כמ"ש הר"ן פ"ק דמגילה והה"מ פ"ב דשבת. ונדפס בדק הבית לו ז"ל השנות על תורת הבית להרשב"א :

מרגלא בפומייהו דרבנן בתראי הלא בספרתם שהרא"ה חיבר ס' החינוך וכ"כ מהר"א אלפאנדי בסדר אליהו דף ס"ז (ט) ובס' החינוך עצמו בהנה שברפים ריש פ' תרומה. ויש לפקפק קצת דעל הרוב כשמוזכר הרמב"ן כותב ז"ל וכמה פעמים כותב מפי מורי ישמרהו אל ע' עוד זאת אדרוש דאשכחן כמה זימני דדעת הרא"ה נגד מ"ש בספר החינוך. ודע דבמצוה שכ"ו בסוף נראה דהי' ש' ה' אלפים י"ז והרמב"ן בשנת כ"ז עלה לה"ק ירושלים והוא כותב עליו ז"ל כנזכר. ואולי הוא מ"ס :

(קלג) מהר"ר אהרן לפאא חיבר בני אהרן שו"ת ועוד לו חבור על רבינו ירוחם ונאבד. ובעיר איזמיר ראיתי שימות מקובצת מהרב כ"י שעשה מלאכת הרב בצלאל אשכנזי. והי' תלמיד מהר"ר אברהם מומאל והוא היה חתנו של מהר"ש אלגאוי

שהרי בס' ארחות חיים מפורש שתדיר כותב הרשב"א ז"ל ומוזכר הרבה להרי"ט אשבילי תלמיד הרא"ה והרשב"א כאשר ידוע אצל עין רוג"ל בס' ארחות חיים ואיזה לשונות מיתתי מרן בב"י כגון בא"ח ס' תרמ"ו וי"ד סוף ס' קכ"ז שכותב בא"ח בשם הריטב"א :

ועתה ראיתי לרבינו ירוחם חלק אדם נתיב ש"ו אות כ"ה שכתב כתיב בארחות חיים וכו' ומרן ז"י ס' ס"ט הביאו בשם ארחות חיים ג"כ. ומ"מ אין לומר דקדם לרבינו ירוחם שהרי מביא תדיר להריטב"א כמדובר. וצ"ל הדיה כדור רבינו ירוחם ור"ו ראה ספרו :

אמנם אח"כ נתברר לי שרבנים אחרונים כתבו כגליון רבינו ירוחם איזה חדושי' מהמחברי' ואח"כ הכניסו המדפיסי' הכל בתוך ס' רבינו ירוחם. ולפ"ז קרוב בעיני שאלה הדברים אינן דברי ר' ירוחם רק הנה"ה מבחוץ. ספר הכלבו הוא מעתיק על הרוב ס' ארחות חיים ועמ"ש מרן בכסף משנה ריש הל' שופר :

(קלא) מהר"ר אהרן הבהן פרחיא תלמיד מהר"ר חסדאי הרב המחבר תורת חסד. והי' רב בשאלוניקי והיכר שו"ת פרח משה אהרן. פרחי כהונה בנדי כהונה זכרון דברים ושקיל וטרי עם הרב פני משה ומהר"ש גאון. והי' עשיר תורה וגדולה ומראהו כמלאך ה'. ומתשובותיו ניכר הוקף גדולת תורתו: (סו) (קלב) רבינו אהרן הלוי נבדו של הרו"ה בעל המאור כמ"ש

הריטב"א סוכה דף ל"ד ובארחות חיים דף י"ז ע"ב וכ"כ מהר"ח זצ"ל בשער הגלגולים. ודלא כספר קורא הדורות דף כ"ב ע"ב דנסתפק אם הוא ממשפחת הרו"ה וכתב ואולי כולם ממשפחה א' עכ"ד ע"ש כאורך ומס' קצור שבלי הלקמ נראה כן ודאי שהוא קורא הרו"ה בעל המאור זקני ולהרא"ה דודי (י"ג) ק"ר שבלי הלקמ כח"ב). ועתה ראיתי להריטב"א

הנה מנחם ציון

(סו) נפטר שנת תל"ז : (סז) פשו"ת הרא"ש כלל כ' ס"יו : (סח) וזה לא כביר נדפס ממנו גם על מס' ברכות ותניתית וכוונה בשם ס' פקודת הלוי : (ט) וכעל שה"ק מיתסכו לה"ר אברהם כר"י הנרמז ע"ש : (ע) והרא"ה שולח בהערתו כ' ע"ז כה"ל פקוק. זה אינו יודע מה טיבו אחרי דכר"ה נח נפשי' שנת ג'ין והרמב"ן נפטר לפניו א"כ כבודו חי אומר עליו ישמרהו האל ואחרי מותו בלשון ז"ל ע"ש. ולא מין יס נפלים ס' החינוך שכותב תמיד על הרמב"ן בל' ז"ל וכשמוזכר מורו כ' כ"ס ישמרהו האל נראה מזה דסתם מורו ל"ס הרמב"ן ועוד מיד כ"ס ספרו מזה ד' מוזכר לרמב"ן ז"ל, ואח"כ במגלה ל"ז מוזכר למורו י"א, ומכ"ש דממלו ל"ח הביא שיהיה במק"א ולפ"מ הרא"ה נח' נראה דקורא לרמב"ן בשם רבו ומורו סתם :

מערכת

א

נדורים

י

(קמ) הרב אהרן ששון נכד הנ"ל
(עיין לפני זה בסמ"ך):

(קמא) מהר"ר אהרן תאומים (עיין
נגדי אהרן חסן אהרן נח"צ): (עג)

(קמג) הרב אור שרגא פייביש
(עי' דת אש נח"צ): (עד)

(קמז) מהר"ר אורי דלונאטש מק"ק
סמנאב, חיבר על ש"ע
ח"מ ותוספות על סמ"ע והוא בכ"י:

(קמח) רב אחא משבחה גאון
בעל השאלות כתב רבני

האר"י ז"ל שיהו נלגי רב אחא הנזכר
[להלן בסמוך] והי' שנת ד' אלפים תק"ו
והלך רב אחא משבחה לארץ ישראל
והיתה מנוחתו כבוד: (עה)

רב אחא משבחה הי' תלמיד מר שמואל
ראש כלה. רבינו האי גאון הביאו
הרשב"א בחי' ברכות על דף מ"ג בסופו:
רב אחא משבחה חיבר שאלות כמדובר
ומזכירין אותו גדולי הפוסקים:

ודע שיש כמה מעיות בשאלות הנדפסות
וראיתי שאלות כ"י ובהם מצאתי

לשון קשה בנדפסות דשם הי' מוזקן.
וכ' הרמב"ם במלחמות פ' כירה רב אחא
רב מובהק אצל הגאונים והריב"ש סימן
שצ"ד כתב שדבריו מקובלים כאלו נכתבו
בתלמוד ע"ש. ובסמ"ג לאוין קמ"ו דף
נ"ד ע"ב כ' משם ר"י אחרי ששאלות
דרב אחאי שהוא בר סמבא וקדמון וגם
ר' יהודאי גאון מביא מדבריו ראי' בהרבה
מקימות וכו' ע"ש. ובספר הפרדס כ"י
בברכה אירוסין כתב אין לנו להמות
מדבריו הגאון אדוננו רב אחא משבחה
כמפי משה ע"ה עכ"ל:

(קמח) רב אחאי מרבנן סבוראי. יש
מן הראשונים נ"ן שאמרו דבי
קאמר

אלגאזי. ובספר בני אהרן שקיל ומרי עם
מהר"ש ומהרי"מ ומהר"י איסקאפא
והרב כנה"ג. וחתנו מהר"ן נ' נעים הרב
הסוחר משכנות יעקב:

(קלד) החכם השלם אהרן הסבעוני
מעיר סלא (עי' סויל קדש נח"צ).

(קלה) הגביר אהרן פארוז (עיין
מהר"ס נחלחנטי):

(קלו) רבינו אהרן מעיר הרדינא
(עיין קרניס נח"צ): (עא)

(קלז) מהר"ר אהרן רוזאניס (עיין
מהר"י רוזאניס):

(קלח) מהר"ר אהרן שמעון אב"ד
ור"מ בק"ק פראג איש

האלהים קדוש ובנו מהר"ר בנימין וואלף
אבד"ק דק"ק פיהם ונכדו הרב אליהו
רבה וזושא וחתנו של מהר"ר בנימין הרב
שבות יעקב ומנחת יעקב. והרב אליהו
רבה וניסו לפעמים מזכירים איוה חרוש
דין מהגאון הרא"ש ואירע דבר להרב
שפתי כהן עם הרב הרא"ש כמ"ש הרב
שבות יעקב ח"א סי' ל"ו: (עב)

(קלט) מהר"ר אהרן ששון תלמיד
מהר"ם מטאלון חתנו של

מהר"ש הלוי הזקן ונדפס חלק מהשוברותיו
בפ"פול עצום הוא ספר תורת אמת.
ותלמידיו גדולי הדור מהר"ש ומהר"ש
יונה. והי' בזמן מהרשד"ם ומהרש"ך.
ונכדו הוא הרב אהרן ששון דשקיל ומרי
עם הרב פני משה נח"ב סימן ק"ה. והי'
בן אחותו של הרב כנה"ג. והרב משנה
למלך מזכיר מקונטרס הן ישלח שחיבר
ומחדושו לפעמים ומהם ריש פח"י
דאיטוריו ביאה. והרב בני יעקב מזכיר
להרב תורת אמת בשם מר זקני ולנכדו
בשם מר דודי:

הנה מנחם ציין

(עא) וחתם א"ע אהרן אברהם מעיר קדינא כמ"ש כס' אגרת הטעמים, וז"ע על כגל סה"ד שהביאו בשנים ולא
עלתה לו, א' אהרן אברהם מעיר קדינא בעה"מ אגרת הטעמים, ז' אהרן מעיר וודינא כהמ"ס קנייט
ופרת ל"ן ע"ש ותוב' וודינא הוא ע"ס וז"ל קדינא וכן ל"ע על יודי הכי המ"ס שלח העיר צום:
(עב) ושם ברכות סס ארבעים שנה ופטר כס' ת"ס כ"ע כסליו (והוא ישב על כסא אכיו הגי"מ בניו ושמיך
ש' ש"א, וע"ל ו' ג') ונדפס ממנו ס' מלאה יתקאל קטן (פראג תל"ס) ע"י הכ' יתקאל קינדלש אבד"ק נאחוד:
(עג) גם חי' ס' מטה אהרן על הגדת פסח וכו' אבד"ק ווירמיישא ובפ"ק קראקא וחתר זריחת שמשו כאן ערך
ד' חדשים נסע לוועד כגילי לק"ק חמגליק ובפ"ק ב' אב ת"ן אחר תפלת סעודה נהרג במה ע"י חיל כשר
על א' חתם כספו וזיום א' לזמרתו הונל גופו כשהוד לק"ק פיטשבוש בש"ן וכו'. ובפנים סת"ק קראקא נמלא
שם סאלוף מו"ה שלמה צמור"ה אהרן תאומים מפלג ער"ח שנת ת"ט (ע' בנהגה ש"ן כסוף הס' באריות):
(עד) ואולי הוא הג"ע יעקב אור שרגא פייבוש סה"י אבד"ק זלשעווע כהמ"ס תהלות יעקב על תהלים ודושים
לכל תפילה (המכונה קמ"י): (עה) ד"ח קמ"ח (ועוד סי' רב אחא בר נחלאי נפטר ד"ח תש"ס):

קאמר בש"ס פשיט רב אחאי פריך רב אחאי מר ניהו, ורשב"ם כ' שהוא בעל השאלות ור"ת אומר שהוא אמורא כמ"ש התוספות ריש כתובות (עו) ורבינו האר"י זצ"ל בשערי הגלגלים כ' בפשיטות דמ"ש בתלמוד פריך רב אחאי הוא מרבנן סבוראי :

וכתב שם שיהי משמש עליון נורא משמש קין כתיבת נפש מריבו"ו וכ"ע ורב יצחק סבא ואב"י וכו' ע"כ. רב אחאי. כתבו התוס' בזבחים דף ק"ב ע"ב ד"ה פריך רב אחאי דאומר רבינו שמואל דהוא רב אחאי שעשה השאלות שהי' מרבנן סבוראי דבתר רבינא ורב אשי הוסיף הוראה וכתבו אח"כ דבריו בסוף הש"ס עכ"ל ותיבת דהוסיף ג"ל להגיה דהוה סוף הוראה והיינו כדאמר"י פ' הפועלים דף פ"ו אשר לו כתוב בספר דאדה"ר רב אשי ורבינא סוף הוראה ע"ש ובפירש"י. וקשה דרב אחאי שחיבר השאלות לא היה מרבנן סבוראי אלא ברורות הגאונים כמבואר בתשובת רב שרירא גאון הובאה בספר יוחסין. ודברי התוספות ריש כתובות שהזכרתי מנומנים שכתבו שפי' רשב"ם דהיינו רב אחאי גאון שעשה שאלות והיה כסוף כל האמוראים וכו' ע"ש. ולשון גאון והי' כסוף אמוראים לא סליק דאם הי' גאון לא א"ש לומר סוף אמוראים דהאיכא דורות רבנן סבוראי ביניהם וק"ק על הרב סדר הדורות דף ע"ה ע"ב שלא העיר ע"ז הגם דתיבות שעשה שאלות נתונים המה בספרו בין חצאי לבנה וע"ש בסדר הדורות דף מ"ד ע"ד שוב נזכרתי דכתשובת רב שרירא מכנה אפי' לאמורא בשם גאון :

ותו ק"ק על רבינו שמואל דמפי הי"ל למימר דרב אחאי מרבנן סבוראי לחוד ומי הכריחו לומר שהוא בעל השאלות. והבין חזינן לרבינו שמשון בספר כריתות בהקדמת חלק ימות עולם שכתב דרבנן סבוראי הוסיפו מעט על חבור רב אשי כמו בתחלת קדושין שכל הגמרא עד בכסף מנ"ל מדברים שהוסיפו מדעתם או מקבלתם וכן בתלמוד בכמה מקומות פריך רב אחאי הוא מרבנן סבוראי עכ"ל. והא דריש קידושין כתבה נמי רב

שרירא גאון בתשובה הנזכרת דנקיטי מן הראשונים דכל אינך קושיי ופרוקי רבנן בתראי תרציניהו וקבעיניהו ע"ש. והרימב"א בחידושו לקדושין כתב קבלנו מרבוהינו דכולא סוגיין עד הכא דבתר הוראה היא ומרב הונא גאון מסורא איהו תני לה ואיהו דאסר כנתא וכיומיהו תקינו תקנתא דמורדת דנהיגי בה הגאונים :

[והנה מבואר כי] רב אחאי ורב אחא משבחה תרי הוו :

וכתוב כסוף ס' גלגולי בשמות ומכרז"ע שקיבל ממכרז"י סרוק ז"ל והוא כדפוס שזותיות אח ממלחאב מלך ישראל נתקנו כרב אחאי ורב אחא. וזותיות אב כעשירי אחד שנתקן ע"י רבינו האר"י ז"ל וזה שמו אברהם.

וכבר ידעת דרב אחא משבחה הוא ניהו מחבר השאלות כמתבאר מתשובת רב שרירא גאון כי באה בספר יוחסין (ד"א) דף פ"ח. ומבואר שם דהי' בזמן הגאונים אחר כמה גאונים והלך רב אחא לארץ ישראל וכו' ע"ש. והדבר ידוע כי בסדר הגאונים יש לסמוך ודאי על רב שרירא גאון דמינייהו הווי. ואם בדברי רש"י והוס' ושאר גדולים כתוב לפעמים רב אחאי בשאלות הוא אנכ שיטפא או טעות. המעתיק :

ועוד הן בה דרבינו האר"י זצ"ל אשר רוח ה' דבר בו גלה סודו למהרח"ו ז"ל דרב אחאי היה מרבנן סבוראי הוא דזמנין הש"ס קאמר פריך רב אחאי ורב אחא משבחה מחבר השאלות הי' גלגול רב אחאי והבאתיו דבריו לעיל :

והגם דהתוספות כתבו משם רשב"ם בריש כתובות המחבר השאלות הי' סוף אמוראים והוא ניהו רב אחאי דקאמר הש"ס פריך רב אחאי וכ"כ בזבחים דף ק"ב דהיה מרבנן סבוראי. אלו שמיע לוי' תשובת רב שרירא כי העד העיר בנו דרב אחא מחבר השאלות הי' אחר כמה גאונים הוה הדר מן משמעתיה. וכ"כ הרב צדה לדרך שהוא תלמיד הה"י בן הרא"ש דרב אחא משבחה חיבר ספר השאלות ע"ש בהקדמתו. וכתב הרשב"א בחי' ברכות על דף מ"ג בשם רב האי היה נוהג מר שמואל ראש כלה רביה דרב אחא משבחה ע"ש :

וחוה

הגה מנחם ציון

(עו) וכדלמינו רב אחאי איפסק לברי' כי רב יצחק בר שמואל בר מרתא (כלכות כ"ה) ומלינו ג"כ תנא בשם זו (שם כ' ע"כ) :

זרעים הם עשרה מסכתות ובהני א"ש.
ודוק היטב כי קצרותי: עז)

(קמו) **מהר"ר אייזיק מירנא** חיבר
מנהגי אשכנז והביא
קצת מדבריו הרב הלבוש בסוף חלק א"ח
ע"ש:

(קמז) **רבינו אייזיק שמיין** בסוף
סמ"ג נדפסו באוריו לסמ"ג
ובא לירי ס' כ"י מבאוריו לסמ"ג באורך.
ומה שנדפס הוא קצור מבאוריו, ונראה
מדברי מהר"י קולון בתשובותיו שרש
קס"ט וק"ע שהיה בזמן מהר"ק ומהר"י
מברונא שוב ראיתי שכ"ה בספר קורא
הדורות: עח)

(קמח) **רבינו אלחנן** הוא בנו של ר"י
בעל התוספות ועי' בתשוב'
מהר"י קולון שרש נ"ב, ובנו רבי שמואל
בר אלחנן וכ"כ הרשב"ץ בתשובותיו
ח"ג ס' רמ"ו: עט)

(קמט) **הג"מ אלחנן** (עיין סדרי עטרה
נח"ב):

(קנ) **מהר"ר אריה אביי** הוזכרו הרב
פני משה ח"ב סימן נ"ו
וחתם על התשובות הרב פני משה שם
ס' ק"י:

(קנא) **מהר"ר אליהו ארפאנדר**
אחד המיוחד מרבני
קושטנינא בזמן הרב מהר"י רוזאנים
חיבר חיבורים הרבה ונדפסו מכתב
מאליהו וסדר אליהו והיה תלמיד הרב
פני משה:

(קנב) **ר' אליהו המדקדק** (עיין סוד
טעם, שמטו נח"ב): פ

(קנג) **מהר"ר אריה אב"ד בילגוריא**
(ע' הר הכרמל נח"ב): סא
מהר"

וחזה היות בם' שאילת שלום פי' השאלתו'
שנדפס מחדש ובא לירינו מקרוב
והרב המחבר הוא הרב הגאון זה סיני
מהר"ר ישעי' ברלין נר"ו, ובהקדמתו מר
מייתי הדעות אך לא בידר הרב לאסקוי
דרב אחאי לחוד והוא מרבנן סבוראי
ואינו רב אחא מחבר השאלתות דהי' מן
הגאונים, והביא דברי ס' כריתות דרב
אחאי הוא מרבנן סבוראי וכתב דהיינו
מעמא דרש"י ותוס' כי מייתי השאלתות
אינם כותבין גאון ואם איזה פעמים כותבין
גאון הוא הגהת תלמיד ע"פ השו"ב רב
שרירא ונמנע על ההוס' דכתובות וזכחים
ואגב מייתי שכתבו ז"ל הגאון קרו לי'
על דידע שתין מסכתות והקשה דהם
ס"ג ואי כולא נזיקין חדא הם ס"א, זהו
תורף דבריו בקצור ע"ש:

ואנכי לא ידעתי מי הגיד לו דסבר ס'
כריתות דמחבר השאלתות הוא רב
אחאי מרבנן סבוראי שזכר, ואימא דס'
כריתות לא איירי במחבר השאלתות
ומודה הוא דמחבר השאלתות הוא רב
אחא מהגאונים, ואעיקרא רש"י ותוספות
מנ"ל דאינהו לא סברי דמחבר השאלתות
רב אחא גאון וכבר בכתובות דחו דברי
רשב"ם, ומ"ש דתלמיד מועה הגיה ע"פ
השו"ב רב שרירא לישר"י לן מר דעל
מי מקדושים נסמוך אם לא ע"פ השו"ב
רב שרירא דהוא מן הגאונים ונחית להכי
זהו מסדר סדר המערכה גדולה, ועוד
הנה מקום אתי לצדד ולהעיר על דבריו
לא ע"ש האסף, ומה שהעיר על מנין
המסכתות הנה בר"מ והתקונים כמה זמני
אמרו שתין מסכתות, ונראה דמעשרות
ומעשר שני נחשבות לאחת והכי מוכח
ממ"ש מו"ה ז"ל בחס"ל בדפוס ובכ"י
במפתו של שלמה שהיו לו ס' דפיין ובכל
דף כתוב מסכתא, ובכ"י מפורש שסדר

הגה מנחם ציון

עז) ונפת העיר והכניק השחר וזכינו לאורו של הג"מ זכ"י ברלין ז"ל כלל העמק שאלה ס' השאלתות והאריך
שם בהקדמתו כעט"ד להלדיק דברי הגאון כלל שאילת שלום וכ"ד דלק משפט ומישרים ואכמ"ל ע"ש:
עח) ע' ס' מועדי ה' להר"י נאגרה ז"ל:
עט) כ"כ תוס' (זכחים מ"ד) ומכרי"ק שרש י"ב כ' כו"כ"ל וזי' הם פוסקים גדולים יותר מר"י ור"א בנו מ"ש
ונתוס' כרכות הביא ס' תקון תפלת לרי"א ע"ש ובשו"ת מהרש"ל פ' כ"ט כ' דנהרג בש' תקמ"ד ע"פ אכז
ואולי כשכיל זה כ' עליו כסה"ת דרב מוסכס גדול וקדוש הוא ועי' ת"ד ס' ר"ג ובנו ר' שמואל זוכר בתוספות
(מרכין י"ח):

פ) גם ח"י ס' התשני ס' המתורגמן ס' המרככה ס' הבכא, מסרת המסרת שכני לוחות פרקי אליהו עם ס' פ'
סוגה בשו"ת (לכר' אביגדור כו"ה אלי' כעשו"ת הר הכרמל) וס' הכחור וע"ש זה ס' מוכנס בשם ר' אלי'
הכחור וס' בעל גנים בדפוס נזמננן בק"ק ווילנא וסוף מחאה ג' ואלין ועס"ם הערך הנדפס שם (ושמך
כ"ע שכת ע"ט): פא) מחותנו של הגאון כלל מערכת המענה כנראה המסכתות שם:

(קנד) מהר"ר ארי' בכ"ר בנימין הלוי
הובאה תשובתו בשו"ת אבנת

רוכל למרן הקדוש הנרפם מחדש סימן ק"ט ומרן משיב בם' ק"י (אין ס' זקן אהרן מציו אצלי לעת הלוים): פג

(קנה) מהר"א גאליפאפה חיבר ידו אליהו לבאר התקנות

התקון רבנן על סדר הרמב"ם וקצה לקומי' והיה תושב עיר רודים בזמן הרב מהר"ם ישראל בעל משאת משה הרב המקום. ובסוף הספר איזה לקומים:

(קנו) מהר"ר אריה דוויך מארם צובה. (עי' נרכת אליהו נח"צ):

(קנו) רבינו אריה די יודאש תלמיד הרמב"ק חיבר ס'

הקדוש ראשית חכמה וס' הוצאות חיים שהוא סלה מהראשית חכמה ובסוף ימיו יצא מצפת ויבוא עד חברון ויקבר שם: וכתב מהרמ"ו ז"ל שיהי הרב הנזכר ומהר"ם קורדוביז'ו ז"ל נפש ודוח וזכריו בן היודע נכן היו אובדים זה לזה. ובס"א מלאתי כתוב שהרב אליהו בנו כתיב נפש מאבטליון.

(קנה) הג"מ אריה זיק (עיין עטרת אליהו נח"צ):

(קנט) רבינו אליהו הזקן גיסו של רבינו האי גאון תיקן

אזהרות למצות והחזיקו בהם אחינו בית ישראל אשר באשכנז ופולין (ועי' אזהרות נח"צ): פג

(קס) רבינו אליהו הביאו התוספות במנחות סוף דף ל"ה

בקשירות התפילין ושאר דוכתי. ובשו"ת מהר"ם ד"ק ס' קכ"ו ונאנא אפלה ובסוף ס' קס"ב:

(קסא) מהר"ר אריה האכו (עיין דוח אליהו נח"צ):

(קסב) מהר"ר אריה ז' חיים רב במתא קושטנדינא והי'

בזמן מהרשד"ם ומהר"ש יפה וכשהלך מהרי"מ"ט בבחרתו לקושטנדינא לפל עמו בשם סתרי כמ"ש בם' שמות הגיטין. ונרפסו שני חלקי תשובותיו העמוקות ודרושויו הנחמדים פד) אך רוב חברויו נאבדו. ובן בתו הוא הרב פני משה:

(קסג) הג"מ אריה אבד"ק הערם (פה) זקנו של הג"מ צבי כמ"ש בתשובותיו ס' צ"ג: פו)

והיה נקי כספר יורה ונדה גכ"ח כמ"ש נכוד הנזכר שם ושעתי מעט"ר אה"ן ששעט עפי בנו של הגאון עשר אפרים ז"ל נפלאות שטבה הגאון מהר"ר אליהו הנזכר בכת קבלה מעשית אמתית לעת הלורך וסכנה. וראיתי בם' שאלת יעב"ן ח"ג ס' פ"ב שעשעט מהרב אביו ז"ל כי אותו הנזכר ע"י ס' יורה ע"י הגאון מו"ה אליהו הנזכר רחש שהיה הולך וגדל מאד ונתיירא שלא יתריב העולם על כן נתק השם ממלחו וכתב על ותב לעפריה. ועמ"ש במדבר קדמות שעשעט יו"ד אות ו"ך בס"ד ועיין בזה ס' נח דף ס"ד ע"ב כהגהה כולל מעטל זה שנו"ך ע"י ס' יורה ע"ש.

(קסד) מהר"ר אליה טוביה (עיין ילקוט דוד נח"צ):

(קסה) מהר"ר אריה ישראל (עיין כסא אליהו. קול אליהו נח"צ): פו)

(קסו) מהר"ר אריה הבהן אחר מרבני איזמיר. חיבר

יותר משלשים חבורים מספר הסמוך לארבעים והי' אפורופוס גדול לעניים שהיה הולך וקובץ על יד על יד מהגבירים ומחלק לעניים. ורבים השיב מעון בדרשותיו ותוכחותיו

הנה מנחם ציון

פב ונחתו לעיני נ"י אם הוא בא' עם מוהר"א הלוי כהמ"ם זקן אהרן הנזכר לקמן ס' קס"ט ע"ש:
פג ומהר"ב בתשובה ס"כ"ט כ' שהי' תלמיד לרנמה' והי' תלמד אלל גיסו רב"ג והי' אשכנזי וכינוי שם זקן ל"ה רק ע"ש מפחתו שרי' תתס כעמנו בשם זה כדל"ה תרנויו ונפטר בש' ד"ח ת"ת ועוד הי' ר"ח מפג"ש ואולי הוא ר"ח הנזכר כסמוך הובא בתוס' מנחות ל"ה:

פד וקראו בשם ס' בנותי אחיני שפר (דו"ס ס"ז ופסד"מ תע"ג) ומ"ש בעל השפתי' והעתיקו אחריו סה"ד בשם אחיני שפר ד"ס הוא דס' אחיני שפר הוא לנ"ש פרימו:

פה תלמידו של מהר"ל מפראג וחברו של בעל תיר"ט כדל"ה מפרישו לאבות שנדפס: זה מקובץ זל"ע אם הוא הרב מוהר"א מנח"א בשו"ת בית החצרות וזכה בחתימתו שם ס' ע"ז עם הן הגון מהרש"ל והג"מ יתק ב"ר בללאל ז"ל ע"ש ועל"ה ס' אחיני שפר ז"ל:

פז לענין אם ראוי להעטרף למינין נבדל הנבדל ע"י ס' יורה ע"ש ושעתי מתיאין ראי' לחיסור דלתיב ל"ה בשננים מוכרחים להעטרף להב"ה לעשרה ויותר הו"ל לברא גברא ויש לסתור ראי' זו ואכתי"ל:
פח מרבני עה"ק הן בשליחות מזה לחול ומלך כנא אמון וש"מ"ן ט' שכת תקמ"ד. כמ"ש בנו בקהדמתו ס' שני אליהו. וז"ל דשם ישראל ל"ה רק שם משפחה דהרי גם אביו נקרא רבי' משה ישראל כהמ"ם אחי משה נדפס כמ"ם אדרת אליהו על הסמ"ג (ליוורנא תקפ"ח) וזנו מו"ה ידידי' ישראל וכן אחיו מוהר"א ישראל כהמ"ם בית אברהם וכמו כן בי"א מו"ה משה ישראל (ע"ש זקנו) כהמ"ם אמתות טבורות ועמ"ל אות י' רס"א:

מערכת א נדרים יב

ותוכחותיו ומתק לשונו. וכבר בא לו אדם מישראל בכיתו יום ש"ק אחר הדרוש ונשק ידיו ואמר לו ידוע להוי להרב כי הוא היה מוכן לעשות עבירה והיום הזה בשמחה דרוש האדון חזרתי כי ונפקחו עיני. ונרפסו איזה ספרים מחבוריו והם שבט מוסר. מדרש תלפיות ח"א מעיל צדקה. מדרש אליהו. אגרת אליהו (פח) והיה בזמן מורנו הרב מהר"א יצחקי. והיתה מנוחתו בשנת תפ"מ (פט) ואל שמועה כי באה דרש מורנו הרב מהר"א יצחקי הנזכר בהספדו בתוככי ירושלים עה"ק תוב"ב:

(קמז) הג"מ ארדה בהג"מ משה לואנץ (ע"י מור"ס איסרלס): (ז)

(קמח) מהר"ר ארדה מרובין
חיבר שו"ת יד אליהו ונרפס כאמשטרדם שנת תע"ב והי' לו הרבה חבורים ויעל אליהו בעה"ק חברון ת"ו והי' מופלג בזקנה ובתורה והיתה מנוחתו שם:

(קסט) מהר"ר אליה הרוי הרב
המחבר מאמר כל דאי וחיבר שו"ת תנא דבי אליהו והיו תנ"א סימנים ואחר כמה זמן נרפס המורם מהם בשם זקן אהרן. והיה תלמיד הרב משה קאפמאלי והוא יצא לישע רבו נגד מהר"א קולון במחלוקת העיצום ורב שהי' בניהם כמבואר בשו"ת מהר"י קולון והי' מהר"ר אליהו הנזכר תלמיד מהר"א"ם וחיבר שירים לאלפים והוא יסד החזניא

של רומניא. וחיבר לויית חן וחלקו לג' מחנות מחנה לוייה מחנה ישראל מחנה שכניה ופרקיו ר"מ. וחיבר בקשה מאלף תיבות וכל התיבות מתחילות בבי"ת והיא אל"ף בי"ת וקראה בי"ת הלוי כמ"ש הרב בנימן מוטאל בהקדמתו לס' זקן אהרן ושם האריך בשבח הרב. והרב ז"ל נתמנה עם חבריו אחר פטירת הרא"ם לרבנים בקושטנדינא כדמוכח בשו"ת זקן אהרן סי' קי"ט. ושם סי' ה' שקיל וטרי עם הרב מהר"ר ישראל די קוריאל חבריו של מרן ורבו של הרב בצלאל אשכנזי:

(קע) מהר"א הרוי רב דק"ק אלישאנדריא (ע"י כרסיא דאליהו כה"צ):

(קעא) מהר"ר אליה הרוי הזקן
רבו של הרא"ם (ע"י מהר"ר אליה מזרחי בסמוך):

(קעב) מהר"ר אליה מזרחי בזמן
מהר"ם קאפמאלי (זא) וידוע כי מהר"ר אליה פרנס שמוכר בשו"ת מהריק"ו הוא הרא"ם והוא תלמיד מהר"ר אליה הלוי הזקן וחיבר באורו על רשי' עה"ת וקצת תוספות לסמ"ג ושני חלקים תשובות (צב) וס' המספר וכל זה בדפוס מלבד הרבה חבורים שלא נרפסו. וכתב מהרח"ש בתשוב' א"ה סימן נ' דף ק"ה ע"א שהוא מקובל שהרב מהריב"ל היו בעיניו דרבי הרא"ם ככיבוול כמשה מפי הגבורה. והרא"ם שקיל וטרי עם מהר"ם אלשקר ומהר"י ן' חביבי:

רבינו

הנה מנחם ציון

(פח) גס ח"י ס' סמוכים לעד עה"ת (שאלויקו תקפ"ו) ואזור אליהו דלוסיס וכתובו הגדת אליהו על הגדה של פסח וס' קרבן אליהו על העולות. (לדפס זה מקובל בירושתי"ו) והי' מנונה בשם ר"ח האתמרי (ואולי ע"ש ספרו ערך האתמרי שחי'):

(פט) נפטר באזמיר ולפי"ו מ"ש כשע"ס ס' שבע מוסר (פיוכדא תק"ו) ר"ח הכהן נכו יאיר הוא ט"ס ועמ"כ ש' כ"ד כגהס וז"ו ונלחט נח"א ג"כ כעש"ק ירוסליס וע"ג. ונפלאות יסופר בו בעיני זכ:

(צ) והי' זוכה גם לכתר שם טוב בהי' עמו נקרא ר' אלי בעל שם וחי' תלמידו של מהר"ל כמ"ש בהסמכתו לס' גדולת ונדבתי בשנת שש"ה (ול"ע על סה"ד שחשבו לגסיס ועל בעל ס' קריה לאמה י"ש לתמוה כהי"פ על שמתכ"ב את ר"ח בעל שם ע"ה' אלי' אכד"ק העלם בלחד ואולם גנים אפי' יודע) עיר פפ"ד הרה וגלדה שעבועה והי' אכד"ק האנוי (כמ"ש בהקדמתו לס' שפע על) ובק"ק פרידברג ובוודימישא (ושמ"ך יוס' ה' א"ך תמוז ש"ו) כסוף ימיו פרק מעליו על הרבנות חי' ס' רנת דודים על שש"ס ונכלל יופי קהלת אדרת אלי' על סוחר לפנת פנתת על חו"ה ביאר על תעש"א ועשר ספירות וביאר על חי' קודש הלוליס (מאחתי כרשימת קויפטן פפ"ד) וכסה"ד הכיח לו גס פי" על בחי' ובע"י זמירות ותשכחות (באסלייהא ש"ע) נמצא ממנו איזה שירים לש"ק וכן אליהם אי"ש הקרא (וויכות היין והמים) וכרלבו כ' לנגנו בנגון דיעריך פלן בעין ע"ש. והי' חתימתו אליה בח' כסופו כדי שלא יחי' שם יה' אגוד תכובו וכזה מלינו כח' אליה מאוכבתיק הקדוש בתוספת (יומא ז"ך ותיס' ע"ש) וע"ס ע"ס טוב גיטין (למהר"א"ו מרגליות ז"ל והי' נקרא ג"כ ר' אלי' אשכנזי כמ"ש כשער ס' כלילת יופי וע"י הגה ש"ך סוף הס'):

(צא) ומאל חן גס (לוייה) סולתאן סולתאן וינאסחו וינאסחו על כסא המשפט ונפטר בעיר באלאט סמוך לקושטא:
(צב) נקובים בשם מ"ס עמוקים וע"ס ח' ז' וס' ג' נע מקובר לרי' הכנון דק"ס. וס' ס'ו מסכ כדפוס ונדפס כשלימות כק' קצן על יד חי' בעיר כללין:

(קענ) **רבינו אליהו מנחם** מלונדרים
הביא מתשובותיו הרב מנחת
יהודה פ' משפטים דף מ"ו מספר דעת
זקנים ע"ש :

(קעג) **מהר"ר אליהו בכ"ר מנחם**
הובאה תשובתו בתורת
חיים למהרח"ש ח"ג סימן פ"ו :

(קעה) **מהר"ר אליהו עובדיה** הביא
השוכתו בס' גנת ורדים
א"ה כלל ד' סי' ו' וכתב בקצרה שהי'
טרוד בשליחות מצוה ויש לו תשובה
בס' ורע אברהם ח"מ סימן כ"ב הסכמה
על תשובת מורנו הרב המחבר ז"ל : צג)

(קעו) **מהר"ר אליהו מפולדא** בזמן
מהר"ר אופנהיים ומהר"ר
נפתלי כ"ץ ומהר"ר צבי חיבר פי' זרעים
ובכות מהירושלמי ושמעה אזני מהפלגת
שקידתו וקדושתו :

(קעז) **הרב אליהו פרכון** (עיין מ'
משה הלביך) :

(קעח) **מהר"ר אליהו הצרפתי** (עי'
מהר"ר וידהל הצרפתי) :

(קעט) **מהר"ר אברהם קאפסאלי**
בן מהר"ר אלקנה מרבני
קנדיא צד והוזכרה תשובתו בתשובת
מרן בס' אבקה רובל והשיב מרן בסימן
ס"ג. ובס' ס"ד מחזיק טובה לרבני צפת
(עיין בתשובות הראים ח"א סי' נ"ד וסי'
נ"ה והוא אחר) ועיין בתשובת מהר"ר
הם סי' ב' : צה)

(קפ) **מהר"ר אליהו לובו** בזמן מהר"י
אלפאנדארי ונפטר שנת

תמ"ט כמ"ש מהר"א הכהן פרחיא כדרוש
י"ט וחיבר שו"ת אדרת אליהו : צו)

(קפא) **מהר"ר אליהו שפירא** בן
הרב מהר"ר וואלף נכד
הגאון הוא הרא"ש אב"ד דק"ק פראג.
היה דרשן בק"ק פראג וראש ישיבה
ואב"ד ק"ק טיקוין. וחיבר חבורים רבים ולא
נדפס כ"א אליה זוטא ואליה רבה א"ח
ושיטת על קצת מס' דרך חורפא והוא
גיטו של הרב חק יעקב : צו)

(קפב) **מה' אליהו שפירא** מרבני
פולין (עי' נדבכת אליהו נח"צ) :

(קפג) **רבי אריעזר** (עיין רבינו שמסון
נחות ס') :

(קפד) **מהר"ר אריעזר די אבילה**
(עיין מ' חיים ו' עטר להלן. ועיין
מנן נבזרים נח"צ) : צח)

(קפה) **מהר"ר אריעזר אחי הרמ"א**
(עי' מור"ס איסרלס) : צט)

(קפו) **מה' אריעזר ו' ארחא** חיבר
ספרו הרבה וראיתי דרשותיו
כ"י וחלק מתשובותיו כ"י וכתוב שם
שהוא א' מחמשים מחבוריו והרב הנזכר
ומו"ה קבורים במערה אחת בקרית ארבע
הנצב"ה :

(קפז) **מהר"ר אריעזר אשכנזי** חיבר
דמשק אליעזר על כל הש"ס
באריכות ופולפל ונרפס על חולין לבר.
וחדושו בשמות הגימין הובאו בס' שמות
למהר"ר שמחה : ק)

(קפח) **מהר"ר אריעזר בר"א** רופא
(עי' מעסה ה' נח"צ) : קא)
רבינו

הגה מנחם ציון

צג) וע' בשכחה"ג כהנה הטור אות ג' מ"ט כשם הר"א עובדיא כענין וויזו הש"ץ :
צד) פ' כס' האלים דכ"ט וכו' זקן אהרן וח' ס' סדר אליהו וס' נועם וחובלים :
צה) ואולי הוא הנזכר בשו"ת מהר"ק סי' פ"ג ופ"ו :
צו) רבו של הגאון כפל ח"ץ ונעזרו דך כשנים שלחו זקנו כפל שו"ת ש"א לשיבתו ועמ"כ וי"ד ל"ו :
צא) היינו ס' שם שיעות על כתובות גיטין קידושין כ"ק כ"מ וחולין (פירודא תקכ"ח) ומ"ך כפרדא ח' גיטין תפ"ב :
צב) עוד ח' ס' מלחמת מלוא על ש"ס וק' חסד וחמת דרוש ומעין גיטין על הסורים וז"ל ג' אדר תקכ"א :
צג) ז"ל אעזר (ומקומו לקמן אחר סי' ר"י) וה' חתן מהרש"ל וכנ"ש פ' דברים נמלא עליו הספד מר על
יוס מר ד' ר"ח מנחם שפ"ג ע"ש (ובל"ס ע"ס הוא דלפי החשכון או ר"ח יוס וי"ו) :
ק) רבי' מכוונ בשם ר"א ועירא כמול' שמואל הילמן החסיד (אחי מו"ה כללאל אב"י הגאון מהר"ל מפראג בנו
הב"ט חיים מוורמייזא ז"ל) והוא ר"א איש לבי אבד"ק אספא ועלה לעב"ק אשכנזי ושמ"ך תלמידו של רבי פיינש
קראקא ועמ"ש בס' סני' ספי' כ"ט וכו' טיב גיטין שמות אנשים אות וי"ד פ"ט :
קא) ושפט כל הקלות המרים כ"כ גיטין והי' כפי גי"כ לשונות זכו' עתיר נכסין ועי' עליה ח' הוכרח לעזוב
את אמ"ן עד שכל לעירנו ס"ק קראקא ולפ"מ כשו"ת מהרש"ל סי"ו וי"ט ושו"ת מ"ב סני' הי' גי"כ רב
נפתול וח' גס' איזו סליחות והמה כנ"הג סי"הס. ועמ"ש בס' דרך חיים לחכות פ"ס נפטר פ"ק כש"ט בשמת
וש"ס אחד אליעזר יוס ו' כ"כ כסליו. ול"ע על כפל חיי עולם כהגה' לקוטרס ומסע אליהו (פארזו תלמי' דכ'
סס ש' פטירתו של"ו ע"ש (ועי' בהה ש"ך כסוף הס' וכח"כ וי"ד כ"א וכהגה' מ"ץ וש"ן סס) :

מערכת א גדולים יג

(קפט) רבינו אליעזר הגאון בר יצחק הזכירו רש"י בפ' תהלים מזמור ע"ז:

(קל) רבינו אליעזר הגדול (עיין גדולי נותר להלן ועי' גם כן אורחות חיים כה"ב):

(קלא) הרב ר' אליעזר דשינו (עיין ספר העור כה"ב):

(קלב) רבינו אליעזר חזן (עי' רבינו אליעזר כע"ס הרוקח):

(קלג) רבינו אליעזר ממוד הוא אשר קיצר הוספות שאנן וחיבר התוס' שבידנו ומ"ש בגליון הוספות הוא מחדשיו. שיטה מקובצת פ' אלו נערות דף ס"ג ע"ג: קב)

(קלד) רבינו אליעזר מטול (עיין תוס' כה"ב): קב)

(קלה) מהר"ר אליעזר ו' יעקב נחום אב"ד בק"ק אינדיריני תלמיד הרב החסיד מהר"ר יעקב שמרימר ומגדולי תלמידיו הרב מגילת ספר והרב המופלא מהר"ש שלם הרב המחבר דברי שלמה שונה הלכות לב שלם והוא אב"ד מק"ק אמשטרדם ה"ו. והרב מהר"א הנזכר לעת זקנתו עלה לעה"ק ירושלים ויהי לראש כעשר שנים וטיני ראו הוקף גדולת הודתו ושקידתו ורוב ענוהנותו ועד סוף ימיו ממש כותב פסקים ומפלפל בישיבה והגיע לגבורות. וחיבר חזון נחום על קדשים ומהרות ונדפסו. ועוד לו על זרעים ומכילתא וספרי והרמב"ם ועמור ודרושים ושו"ת וכו': קד)

(קלו) רבינו אליעזר הלוי הוא ראב"ה והוא בן בתו של ראב"ן שחתנו היה רבינו יואל כמ"ש להלן (עיין ראב"ן) והוא היה רבינו יואל בר יצחק כמ"ש מהרש"ל בתשובה סי' כ"ט וכמו

שהוכיח בס' קורא הדורות סוף דף י"ד. וראב"ה הוא רבינו אליעזר ברבי יואל הלוי: ראב"ה תלמיד רבינו שמשון ורבינו אליעזר ממיץ קה) וחיבר ס' אב"י אסף, וס' אבי העזרי ומזכירין אותו לשבח המרדכי והרא"ש והמור ודעמיהו. ואשתכח כאחמתא דרבנן בתראי נמי הרב תי"ם כמו שתראה בהשובותיו שבספר שו"ת גאוני בתראי קו) ומהר"ם די לונזאנו כמ"ש בספר שתי ידות. וס' אב"י אסף ראתה עיני כתוב על קלף ישן נושן על סדר ניוקין:

(קלז) רבינו אליעזר ממיץ הוא תלמיד ר"ת. ור"י בעל התוס' השיב על דין שהי"ל למהר"א ממיץ בכתוב בתשובות מהר"ם (ד' פראג) סי' הע"ד. וכל הגדולים במרדכי והגמ"י ובתשובות מהר"ם ארוכו) וקצרות מביאים פסקי הלכות משם גדול, וביותר בפסקי מהר"ם ריקאנמי שמעתי' בפומיה כוליה יומא. וגם רא"ם חיבר תוס' על הש"ס ואני הדל ראיתי תוספותיו לחלוין כ"י:

הרא"ם הנזכר חיבר ס' יראים, ומטהרת יד הקדש מהר"ם די לונזאנו ראיתי ששינו סדרו של ס' יראים ולא יראים ולא נדפס כמות שהוא כאשר זכרו הרב וכ"כ בס' הקורא דף כ"א. וכבר נודע שספר יראים ישנדרפס הוא קצור וזכיתי לראות ספר יראים כ"י במילואו בתוך ספרי כ"י מישראל - שהם כביבליאומיקה הגדולה ייקרה של מלך צרפת בעיר פאריז (ששם יש יותר מחמשה וחמשים אלפים קובצי כ"י מכל הדתות והלשונות כמה חדרים מלאים ובהחלתם בית גדול מספרי ישראל כ"י ויש בו יותר משני אלפים כ"י משלנו) ושם ראיתי ס' יראים כלו כמות שהוא והוא גדול ובו הס"ד סימנים וכתב שם שהלך בדרך רב יהודאי גאון בהלכות גדולות וכלל כמה מצות לפעמים כסימן אחד וכמדומה שהנדרפס

הגה מנחם ציון

קב) וכ"ה כש"ת מהר"ק: קג) ולפי כעל סה"ד נראה ק"ת דהוא הראב"ן המוזכר לקמן סי' קל"ט כהמ"ם לפנת ענתה: קד) והמח' בס' מחוקק ברכה א"ח"ס סי' רע"ח הביא ספרו מדרש אליעזר ע"ש: קה) ולפי"ז ע"ק על לשון המרדכי שנת פ' הוורק שכ' שהוכה הרא"ם לעטל מת מן הסדר והשיב לו הראב"י יפס דנת ע"ש ואין זה מדרך תלמיד לרב ואולי אין זה הרא"ה ממיץ: קו) ויותר הול"ל מתו"ט עלמו שכ' כרפ"ק דלמות כוה"ל והנה זכיתי מהש"י לקנות ס' הראב"י והוכח שם כ"ס ע"ש וככ"ה א"ח"ס סי' תקכ"ו והי' מי כ"ה תקיע' וראיתי מיתוס' לו גם הסליחה המתמלת אל תפס כריתך אתנו וכו':

שנכתב שנת התצ"ג. ובסי' כ"ו. בחלום הנזכר כתוב שהיה שנת התק"ב וברף ק"ם (ק') ע"א כתוב בסופי גיטין ה' אלפים ושבע. ור' יחיאל אבי הרא"ש עלה אל האלקים שנת כ"ד לארץ הששי כמו שכ' בס' יוחסין דף ק"ו דפוס אמשטרם ובצמח דוד כתוב שנת כ"ח ולפ"ו יתכן מאד שרבינו יחיאל אבי הרא"ש היה התנו של ראב"ן:

ועתה ראינו להרב מהר"י חאגיז בהלכות קטנות ח"כ סי' ש"א דנשאל אם יש לקרות לאבי זקנו וקני והשיב הרה"ק כותב על הרמב"ם וקני בראשון כותב סתם כתב ראב"ן ותלה זה בדין אם שלישי בראשון כבר נפדוה ע"ש. ויש להרביש דפשיטא ליה בראשון הוא וקנו ממש של הרא"ש וכפי מה שפיער בס' קורא הדורות אינו וקנו ממש אלא זקנו של אביו או של אמו כמ"ש שם בספר קורא הדורות דף כ"ג ע"ב. הן אמת שאני הפעיר כתבתי לפר"ק דראב"ן הפליג בדיקה אחד כפי הנראה מכמה מקומות מספרי שכתבתי שם ויתכן שיהא זקנו ממש אמנם אין הכרח פשוט וברור. ותו יש להעיר על הרב הלכות קטנות דלמאי אחא אי נישא ביכול הכתוב מדבר אי מלי למימר וקני על אבי זקנו הא פשיטא דאי בעי למימר שפיר מלי למימר למעלה מזה כמו שהוכחתי אני הדל כספרי הקטן חיים שאל סוף סי' כ"ח ע"ג, ואם זקנו ז"ל קאי אם חייב לומר הא ודאי לא מחייב ולא שייך בזה חיוב. וי"ל דהרב ז"ל מיידי למען דעת היכי הו' סדר העולם ודרך בני אדם ודו"ק.

ודע שמלאתי במגילת סתריו של רבינו מהרמ"ו ז"ל מטעמה ידו י"ד הקדש ממש וז"ל זה מלאתי באברת רבינו יודנה בן הרמ"ש אחי רבינו יעקב בעל הטורים ולא הפתקתיה כולה וז"ל. ולפי שמלאתי קטן מאכשנו לא בשגתי לשמוע מעשיהם רק מעט מועד אשר שמעתי מאי"א ז"ל ומאחות וקנתי ז"ל אשר שפתי לו כי זקני ה"ר יחיאל ז"ל נולד בשנת תקק"ע וביתו בן ע"ו שנה היה לו חבר ראמן בישיבה ובמה ה"ר שלמה הכהן ז"ל היה לו חבר זקני ועל אחד מהם היה לו חלק עם תבירו בכל מלותיהם שכל אחד מהם ירבה לו חלק עם כיתה נר של ששור של ה"ר יחיאל אשר שם שבת הכנסת כי בן מנהג האשכנזים להולין נר ששור שחלוק כל היללה וכל היום וכוון שרצה שכבה נרו נתיירא אחד ונתול המועד נספר. וה' מנהג של אשכנז שהיו מניחין ארון על מת על אכן גדולה סמוך לבית הקברות ופותחין הארון לראות אם ממתת עטולו מתקם המת תוך הארון או אם הוא ישר. וקרב ה"ר שלמה הכהן ז"ל אלא ארבע מאותיו וככה בקול רם ואשר בפני כל הקהלות היה מוזכר לר' יחיאל גבירי וחכירי לעינים שזכור מהגבירי שכר עמדי. ואף החתול ה"ר יחיאל לשחק בתוך הארון וראוהו כל הקהל. ויהי היום אחרי מותו ימים

וה"ר שלמה יושב ונאמד בבית המדרש ביום וירא את ה"ר יחיאל יושב אליו וקורא עמו כהלכתו ושלל לו מענינו ואמר לו כי הוא בן עזן בטוב מאד ושהיה לו כסף מוכן לעלמו בין כל חסדי הדור. וחל"ל ה"ר שמת אהא אדוני בעל בריתי תמה חני אה"י ש' לך רשות להתראות לבני אדם. וישן לך ויחמר דע לך כי יש לי רשות ליתן לביתו ככתבתה אלא שאיני רוצה שמה יאמרו כמה מתנאה עלמו לדיק זה יותר מכל הלדקים שבג"פ והיה בשעה חרש אחר זה ולאחר פטירתו בליל שבת כתאי היללה נראה לאשתו כהקין ואמר לה ומה את עושה הנה מהיר וקומי וקומי בניך ונבחרך והוליאם מהרה מהמקום הזה כי נחמך יהרגו כל היהודים אשר במקום הזה וכן נגזר על כל הסביבות והתפללנו עליהם ונתקבלה תפלתו חוץ מעל המקום הזה. ותקם ותשב שם וחזרה להליל את אשר לה אחר אשר הוליאם משם לא"א ז"ל ולאחיו וכולם ילאו שבת א"א ז"ל ואחיו ה"ר חיים ז"ל והוא וששה אחיות וכו'. זה לקטתי מהאגרת הנזכר ואשר כתב לבניו ודלגתי בה וקלרתי ע"ש עכ"ל רבינו מהרמ"ו ז"ל מכתבת ידו יד הקדש עלמו.

ומ"ש שמה יאמרו כמה מתנאה וכו' אף שיש לפרש שמה יאמרו הלדקים שבג"פ כי גם שם יש מקום להסתיר משפשו וכחו כדאשכחתי ס"פ המדיר דריב"ל בג"ע לא לחוקי טיובתא לנפשיה לומר שלא נראה הקשת בימיו וכי שאלו ל"ה רב"ש יראה קשת בימך א"ל לא עש"ב. וזה קת סיוע לפי"ש' והתוספות ס' אלו מילואות דף כ"ג גבי רבנן דמשני באמ"ת ע"ש וכמ"ש בעניותי בפתח עינים עכ"ל ס' כ"ד.

ומ"מ נראין הדברים שפי' שלא יאמרו היינו בעה"ז, והא דלא אמר כדלמרינן ס' הושא גבי רבינו הקדוש דהוה אחי כל ב' משני וכי ידעה שיכתבתי שוב לא אחי שלא להוליא לעז על לדיקים הראשונים. אפשר דרבינו יחיאל עמא טעים גם אם לא יודע הדבר כי אם לבני ביתו שמה יאמרו בני ביתו עלמם. ותו דלפיקי' בהאי לישיא שיהא נראה דכל הלדקים יש להם כח זה והוא מדבר עגוב שלא לומר כי הוא עדיף משאר לדיקים הבינונים. ודרך ש' להכריח הדבור ואין כאן מקומו. רק זה אומר כי כמה שנים הייתי תמים על מנהג ישראל שמתפללין בזה"ארה"ה אלא קברות הלדקים ואין לקרות אלא להתפלל תוך ד"א של מת או בבית הקברות כמ"ש בא"ח סי' ע"א ולהרמב"ם לא ילא אף בדיעבד. וכיוצא בזה הייתי תמים על מ"ש בס' עמק המלך דלאש"ה השלים מנין וכן על משעשע רבינו הארי ז"ל בנבכ"ז וכיוצא. עד שמלאתי בס' חסידים תתשכ"ט שכתב רבינו הקדוש היה נראה כבגדי תאוות שהיה לובש שבת ולא כתכריכין ופוטרי כ"ב חסידים כי הלדקים נקראים חיים ולא כשאר מתים שהם חפשים מן המלות עכ"ל. ובהו תוזה דעתנו בכל החקירות הנו' ויותר מהמה ובהו אפשר לפרש מאי דאמר' ס' כמה מדלוקין א"ר יוחנן מאי דכתיב בפתחים חיים כיון שמת אדם נפשו חש' מן התורה ומן המלות. וכבר כתיבנא בעניותי ב' כספרי הקטן פתח עינים על העין יעקב במאמר זה

הנה מנחם ציון

(ק') ז"ל ק"ם ע"א וע' ג"כ בהקדמה ומביא למחזור קרבן אהרן למחר"ו מרגליות ע"ש. ומי' ג"כ הרבה פיוטים ונתפשטו. ובתוס' גם מאמר השכל ומתחיל אל אלקים ה' דיבר שאומרים באשכנזים בליל שבוטות כולל תרי"ג מלות ביו"ד מלקים לז"ע דברות ובכל דבור כולל חלק א' מתרי"ג יהוה מלא דמת תורה, ויראת ה' תעורה. ואשרי כל המרגיל לז"ע בדברות בעיניו חסידים (קרימונא ש"ר ואח"כ בוויני תקש"ו) עם הקדמה למחר"ו ונכפל תלת יעקב) ומ"ש כשפת' ס' מאמר השכל וכו' ע"ש ר"ש כר"י אכן תבון ע"ש לא אדע כוננו או ליתם אליו חי' זה א"א לומר אחרי דשמואל ה' בק"ש ורמ"ש מרזוין ומכריזין דהמה לשם האחד אליעזר וז"ל:

ז' פס. אך לפי דרכנו עוד מילתא כפומלי וסיתה לנאל. ונקדים מ"ש מהכ"א בחדושי הגדות פרק ג' פס'ט
 הוא דלמדין ג' עביות ח"ך אלס לניול בכל יוס וכו'
 דדיין למקט אלס דסוי אלס דעלמא אלל המסידים
 ניוולין. ור' יוחנן ק"ל כמתוב דהוליל הממ"ס חפסיס
 ולס פירס דהכונה כמת"ס לשמאלה עינים סס מת"ס
 וכולל חסידים ובינויים דלח' דכ"ר כתוב אלל כחסיד
 ובינוי האחד חפסי דהוא הבינוי חפסי אלל חסיד
 אלו חפסי ומקיים המלות סס וכמ"ס פרק כפועלים
 סהכות מתפללים. וזה רמז ל' יוחנן כחומריו כיון שמת
 אלס דייק אלס דעלמא לחסוקי חסיד כמ"ס מהכ"א
 אהיהו דגט פסוט:

ראב"ן. ה"ס שבידינו שנרפס כפראג ש'
 ש"ע הגאון מהר"ר אופנהיים
 בתשובה כי באה בשו"ת שבות יעקב ח"ג
 ס"ה כתב וסדהא רבה פרת שמימי
 פרים ורבים ומבארו אנו שותים ה"ה מופת
 הדור הראב"ן שכתב בספרו צפנת פענח
 ס' ר"ב וכו' ע"ש. וכמו הסליחה כי הוא
 כיון על ס' ראב"ן הנזכר כמו שיראה
 הרואה בס' הראב"ן שבידינו ס' ר"פ ק"א)
 ואיברא כי ראב"ן חיבר ס' צפנת פענח
 מדינים וגם ס' אבן הראשה והני בי תרי
 לא נרפסו רק מזכירים אותם הפוסקים.
 ואבן הראשה אני הצעיר ראיתו בכ"י
 אבל זה ה"ס שבידינו שעליו רמז הרב
 נקרא אבן העזר כמבואר בהלתו כי כן
 קראו ראב"ן עצמו:

רבונו אליעזר שכותבין התוס' בשבת הוא
 ראב"ן ובספרו תמצא כל מה
 שכותבין ההוספות על שם ה"ר אליעזר.
 כ"כ יד דוד דף כ"ג ע"ד. ועפ"ז כתב
 דמ"ש התוספות בדף ס"ו הקשה ה"ר
 אליעזר ממיץ לרשב"א צ"ל ה"ר אליעזר
 לרשב"ם ע"ש:

ולי הדל אינו מוכרח כי רבינו אליעזר
 ממיץ תלמיד ר"ת ורשב"א תלמיד ר"י.
 ובתשו' מהר"ם יש תשובה אחת לר"י על
 דין שהי"ל לרבינו אליעזר ממיץ ע"ש:

(י) הרב אליעזר נחמן פואה
 רב חסיד ומקובל תלמיד
 הרמ"ע והי' לו חברה קדושה בעיר ריגניו
 נקראה חברת העלובים. והרב הנז' חיבר
 ספר מדרש בחרוש פ"י ההגדה ונרפס

בוויניציא שנת הת"א. ועוד חיבר ספר
 גרן ארנן על התורה דרשות בדרך פרדס
 חמשה קובצים ראיתים כ"י בערי איטליא.
 ותיבת ארנ"ן אותיות ראשונות ואחרונות
 משמותיו אליעזר נחמן:

(יא) ה"ר אליעזר השמעוני (פיין)
 הרב שמעון אשכנזי מפ"פ):

(יב) מהר"ר אליעזר ו' שנגי אחד
 מרבני קושטניא אביר
 הרועים תלמיד מהר"י קצבי קרוב להרב
 כנה"ג ושקיל ומרר עם הרב מהר"י רואנים
 ומהר"ם שלשון והוא זאחיו מהר"ר יעקב
 תנו רבנן וחברו כמה חבורים ונשרפו
 כתבי הקדש. המורס מהם נרפס ספר
 דת רדין: קיב)

(יג) רבינו אליעזר בר שמואל
 מוירונא רבו של רבינו

אבינדור כ"ץ ומביא דבריו בכמה תשו'
 שמביא הרב שבלי הלקט בח"א וח"ב
 כ"י קיג) והרב המביט בח"א ס' קפ"ו
 דף פ"ט ע"ב כתב דמ"ש ברוקח רבי
 אליעזר בר שמואל מוירונא צ"ל מוירונא
 והוכיח מהמרדכי. אך בשבלי הלקט בכמה
 מקומות כתב מוירונא ונראה שהוא רחוק
 שכל כך פעמים יהיה מ"ס בשני חלקי
 שבלי הלקט. וצריך להתישב בזה ולחפש
 היטב:

(יד) רבינו אליקים בר יוסף (ע"י)
 רבינו הליעזר בר נחן):

(יה) רבינו אליקים הלוי כ' הרא"ש
 בתשובה כלל א' ס' ח'
 שפ"י כל התלמיד ורבינו בצלאל בלקומי
 סדר קדשים שלו כ"י מביא פירושו על
 סדר קדשים קיד) ובשו"ת מהרש"ל ס' כ"ט
 כתוב דרבינו אליקים היה חבירו של רש"י
 ופ"י ארבעה סדרים מהתלמוד ע"ש:

(יו) הרב ר' אריה בן הרב רבי
 מנחם (פיין חוקיני בח"ב):

(יז) מהר"ר אישע בהג"מ אברהם
 (ע"י פי שנים בח"ב):

הרב

הגה מנחם ציון

קיא) ופ' בח"ב אות ג' ס' כ"ו ח"ך שהמת' חוזר וסודר לדבריו ע"ש.
 קיב) והי' נקרא כ"א כ"ד נכיס ו' שנגי וע"ל אות ג' י"ד ע"ש (ואין זה הרב מו"ה מ"ס אברהם אליעזר ו'
 שנגי דעלס לעה"ק והי' שד"ר עכור קהל חסידים דשס ש' תקל"ז ועל כתב הכשאה נחתס הב' מסר"ס
 אלגנאי אחרי דהוא מאוחר בזמן.) קיג) והוא ננדפס כלל ע"ס:
 קיד) וחלוני היא ר"א ב"ז משולס הניו בזמן הכרע"ס חמיו של הריב"א בעל התוס' או שהוא ר"א חתן הראב"ן
 וכמ"ס בשו"ת הראב"ן סכ"ו. ומי' ג"כ זולת לכרית מילס מנהג אשכנז המתחיל אות ברית וכו':

מערכת

א

גדולים

טז

(רס) הרב מהר"ר ארישע גאליקו
 חיבר תשובות והזכיר הרב כנה"ג בכמה מקומות והוא היה תלמיד סגן ומוזכר בשו"ת מרן אבקה רובל בכמה מקומות ומהם בס' פ"ד וחתום עם רבני צפת מרן והרב המבי"ט וסיעתם שם בס' אבקה רובל סימן קכ"ד ונדפס פי' שיר השירים להרב ז"ל: (קטו)

(רט) הג"מ אלכסנדרסענדר שורקטו
 חיבר שמלה חדשה והבואות שור ונדפס בזאקווא שנת תצ"ג והוא ס' נפלא על שחיטה ושריפות וענינים בש"ס ופוסקים והרגיל בו עיניו יחזו כי העמק בעיון ישר ובקיאות גדול וחדש כמה חרושי דינים. וס' שמלה חדשה הוא קצור דינים כמעמים קצרים ע"ד הרב הלבוש. וס' תבואות שור פי' ובארר רחב על שמלה חדשה בפלפול עצום ורב תבואות בכח שור. וס' שבעור שור הוא חרושי הלכות ופוסקים כמנהג ואגרתא על מסכת חולין ושאר מסכתות. והגאון בעל הורת חיים היה מר דודו. ומחדש נדפס ס' פרי מגדים על חלק ש"ע מי"ד ושם מהלל ומשבח להגאון הנזכר מקצת שבחו:

(רי) ארכסנדר בר שרמה (עיון מהר"ס מרוטנבורג): (קיו)
(ריא) מהר"ר אלעזר (עיון אור חדש כתנות אור פנים מאירות נה"כ): (קיה)

(ריב) מהר"ר אליעזר אזכרי תלמיד
 מהר"ר יוסף סאגים ונסמך ממנה"י כי רב ומוזכרו מהרי"מ בתשובו' וחיבר ס' קדוש הוא ס' החרדים בענין המצות וענפיהם ורברי כבושין והאריך

הנה מנחם ציון

במצות הנהגות בארץ. וממנו נשתלשל ס' זובח תודה למהר"ם אצבאן כידוע. ושמענו מקרושתו ופלאות שנעשה לו בקושטנידיא יע"א:

(ריג) רבינו ארעזר אלוף גאון דמן אספמאי. השובותיו הובאו בשו"ת שערי צדק שו"ת הגאונים ונדפסות מחדש: (קיט)

(ריד) רבינו ארעזר מגרמזיא (עיון רבינו אלעזר זע"ס רוקח): (קכ)

(ריעו) רבינו אלעזר מוורדון שמביא המרדכי הי' רב קדמון והוא תלמיד ר"י בעל התוס' ושקיל וטרי עם הרב הרוקח. הרב המבי"ט בראשון סי' קפ"ז דף פ"ט ע"ב. וכל זה להודיע גדולת הרב ז"ל ותמה על מרן שדחה דבריו. ומרן ז"ל בתשובותיו לא"ה דיניו משאל"ס השיב גשם הוא ידע גדולתו מכל המקומות אשר הורה אך לא מפני זה יסוב לאחור שלא להשיג עליו ע"ש דף נ"ח ע"ג ד' מנשובא: (קכא)

(ריעז) מהר"ר אלעזר ז' יוחאי הובא בשו"ת אבקה רובל למרן סי' נ"ב וסי' פ"ה וסי' ק"ה וסי' קמ"ד. ומספר החזיונות למהרה"ו ז"ל כ"י ניכר מעלתו והוזכר גם בתשו' הרב המבי"ט:

(ריז) ר' ארעזר הקליר (עיון קליר בלות קו"ף): (קכב)

(ריח) הגאון החסיד מהר"ר ארעזר
 מקראקא בן הרב שמואל חיבר ספר מעשה רוקח ומזים נפלאים במשניות על דרך האמת והדפוסו בשו"ת מוכן ליסע לא"י תוב"ב ועלה לעה"ק צפת ת"ו

קטו) ונדפס ביאורו גם על קהלת ואסתר וזכריו מתוקים מדבש:
 קטז) כהג"מ אפרים זלמן שור אבד"ק הולנדא ולובלין וכפצירת אביו ה' ועדנו תינוק יונק משדי אמו בת הג"מ יעקב עטמילס כהמ"ס ספרא דנעישותא וכעודנו בלבו שמש כרכנות בק"ק הובנוב ואח"כ כנחה בעיניו נמאס והנה כל ימיו אך מיוגע כפן. ובעל שו"ת פי"מ ה' תבירו (ובפ"ק כמאל כפניקס בה"ק בזה"ל אשה תשובה מ' היסס בת הג"מ זלמן שור אבד"ק בריסק ז"ך אלול ת"י וכן איש למח לדיק כמותה א"ו שור ד' אלול תכ"ב):
 קיז) והי' מכותה ר' יצחק סור ויומפסען וקה שביתו אלל קבר הגאון מהר"ם מוויטבורג ביו"רמ"ו ויחיתו להשקטת על קברו ורצויה על מלכתו בזה"ל רח"ש נפטר ביום ט"ס כפור ה"א ס"ח אשכ מלאו וד' אנה לידו לעשות מלוה רכס ולפדות את מורינו רבינו מאיר כהרב מוהר"ב מכלאו אשר הי' תפוס אחרי מותו כמה שנים:
 קיח) ונקרא בשם ר"א קליר אבד"ק רעכניץ וקאלין סמוך לפראג ושמ"ך (ע"ו מרתשון תקס"ט) וחי' גם ספר חקר הלכה על ש"י הש"ס ונדפס: (קיט) הובא גם בסדר ר"ע בסדר הגדה ע"ש:
 קכ) וזכר לקמן סי' ר"י"ע עוד הפעם ולי"ע וע"ש כהנה. ולפמ"ש בחי"י (אות ר' ל"ג) הוא הראב"י ולעל ש"ה"ק הוא הרי"א מוורדון דכסמוך ע"ש כהנה: (קכא) וע"ל סי' ר"ג:
 קכב) ולפמ"ש הרא"ש ברכות פ' אלו עובדין סי' כ"א ותוס' תגינה י"ג ד"ה ודגלי וכו' הי' שמו אליעזר ביר"ד והוא ר"א בר"ש וע"ש במע"ש וע"ש וכו' מ"ב מדות סי' ק"ג:

מערכת

א

גדרים

היו ואחר שנה נסע לג'ע קבג) ושמעתי נפלאות מחסירותו ובקיאיותו:

(ר"ע) רבינו אלעזר בער ס' רוחח
הוא בנו של רבינו יהודה קבד) נכדו של רבינו קלונימוס והוא תלמיד רבינו יהוד' החסיד. ושלשלת יחוסו וקבלתו הביאו מצרף לחכמה דף י"ד ודף מ"ו מס' רקח כ"י. ויש לו פי' התורה וכו' רמזים וג'מטריאות ואני ראיתיו כ"י. והי' בשנת ד' אלפים התקצ"ח והוא רבינו אלעזר מנרמיזא והוא עיר ווירמישיא קבה) אשר הוסב שמה היום כך ע"י מעשה נורא ככהוב בס' מעשה נסים שאירעו בעיר הגו' וראיתיו כ"י. ועיין מ"ש בריש מערכת רי"ש מי הם רבותיו ע"ש (ועיין רוקח בח"ג):

רבינו אלעזר המחבר ספר הרוקח חיבר פי' התפלות וסודו וכ' שהוא מקובל מרבינו יהודה החסיד שקיבל מרבו ורב מרב עד שמעון הפקול. וכ' שם שרבינו שמואל החסיד אבי רבינו יהודה החסיד קבל מרבינו אליעזר חזן שקבל מרבו עד רבינו שמעון הגדול ורגמ"ה כ"ב הרב יש"ר בס' מצרף להכמה דף ר"ב ע"ב ע"ש באריכות:

וכתוב בשו"ת מהר"ם ד"פ כסופו דף ק"ג ע"ב שיסוד התשובה קבל הרב רבינו אלעזר בן רבינו יהודה מרבינו יהודה החסיד אב החכמה בן רבינו שמואל הקדוש הנביא בן רבינו קלונימוס משפיר"א הזקן בן רבינו יצחק ז"ל והמה' קבלו רב מרב נאון מנאון חכם מחכם הלכה למשה מסיני עכ"ל:

ואתה הנוס אלוף לראש אל תחמה על החפץ כי לפי האמור דרכי התשובה אשר און וחקר רבינו בעל הרקח קבלם מינו ורבו מרבו עד של הלכה למשה מסיני וא"כ איך הרב האר"י ז"ל פור"ד על לעשות לו דרך חדש בעניני התשובה ויבאר עליה לכל עון ולכל חטאת משום עגמו בשבטי נשמתו וכיוצא מלין ללד עלאה ומלל הפלא ופלא. אי"כ הוא ראה והתקין מתכונת הלכתי"ס זקורי בלחזורי אשר י"ס לו במספר שמות הקדוש וכיוצא מפלאות תמים דעים הן הן הדברים עממן מעידין על

הגה מנחם ציון

אמיתותן כלביתו ובקומתו. וכיוצא יתקיימו שני מקלוח"ת סללו.

דע כי אלו ואלו דברי חלקים חיים וכמה פנים לפנים דרכי התשובה נאמרים נאמח למשפ רכינו פנימי מפי הגבורה ויותר ויותר מאשר גילו המאורות הגדולים רבותינו הנזכרים י' ו'ש כללות ופנימי פרוצות כפי ערך האדם וכפי ערך נשמתו וכפי מלכ העולמות בעת היותו וכפי תוקף אלו וכפי הנלחמו וכבוננו וכפי מלכו אל עירו ואל שער מקומו וככה וככה פנימי פרוצות וכוונות רבו מספר לפי גלגוליו ולפי שרשי גרין וכיוצא. אמנם דרך כללי כללות גילו לנו רבותינו הנזכרים והמקיים דבריכם בטוב כונתו ואמיתותו חרפתו והכנעתו חלקים יראה לו הן חזון וכן מרחם לתקן אשר עותו וללקט אשר פזר וליחד אשר הפריד כדת מה לעשות כי אל רחום הוא ולא כלו רחמינו נהר"ם יאור"ס רחבי ידים.

ואולם לימים ראשונים נסתם כל מונן והסתמה העמוקה חכמת האמת ובסתרה והיא נסתרה ורואי הדורות ידעו רבנן איזה שרשים בכללות וכבר אמרו צוהר דלחתי סוקו רשבי" לא נשאר כ"א מלך העומר זון למשמרת לאנשיה. דהגם שלא פסקה מישראל חכמה זו וכאשר האריך הרב המושלם י"ר מקאלדיא בספר מלרף לחכמה אשר העלה ואשר הביא ספרי הגאונים שחיברו נחכמת האמת וכיוצא ע"ש בלורד. מ"מ הכל היה למשמרת לאנשיה בכללי כללות ולפי הדור ולפי מלכ העולמות ומעת החרבן וכיוצא נתגלה לרבינו יהודה החסיד דרכי התשובה ובאבר בקבלת רבו מרבו וכו' אותו הדרך העוב בעיני ה' ורואי לדור אחרון שלא היתה להם ידיעה כל כך נחכמת האמת ומעניות החכמה עדיין לא נפתחו. וכן לעיני סודי התפלות שקיבל רבינו הרוקח מרבו וכו' [מרבו] עד שמשון פסקו למדובר לעיל נשאר בקבלתם מה שלא הקב"ה לכותם כפי מלכ העולמות והדורות והכל אמת וזדק.

האמנם בימי רבינו האר"י ז"ל ראה הקב"ה לפתוח שערי אורה ומעיונות החכמה על ידי זכאי האר"י חתי כי היתה נשמתו משולם התקון מסוד פנימיות של הפנימיות כעבר נכדו כמה נילוצות ולא נשאר אלא ברירת הרגלים. והיה זמן כשר להתגלות שרשי עיקרי פנימיות החכמה ולגלות שלתו חלקים והוליא תמה מחרקה והחזיר עטרה ליושנה לגלות פסונו עמוני קדשי קדשים.

ומעין לעיני אמרתי אעלה אשר השכתי למשכיל אחד שאול שאל הא"י לנו. דברי התלמוד הקדוש נעשה ונגמר מרצנות אלפי רבין אשר בכל דור ודור מיומות רבי ועד רב אבי אשר היו לומדים פמליות פמליות. ועד אחרון בימי רב אבי אוסופו חספה מתענות אריות כלהו רבין ויהי כיום כלו"ת כלה דלדר וכלה דלולו היו לומדים ומסכת אחד בכל כלה באספה גדולה וזמן קבלה לכל היא אחרת עליהם יראה בעמוד א"כ כאשר קיבל רבינו יהודה בר כריותי שהיה עמוד של אש ורד הפליא ופלא. אי"כ הוא ראה והתקין מתכונת הלכתי"ס זקורי בלחזורי אשר י"ס לו במספר שמות הקדוש וכיוצא מפלאות תמים דעים הן הן הדברים עממן מעידין על

קבג) חובה"ס תק"א וכו' אבד"ק בלחלי וא"ד וכו' יא' לו מוניטין בעולם שהדפיסו מטבע כדמות לורטו ועשו"ת יעב"ץ ח"א ק"ע: קבד) הנקרא רבינו יב"ק: קבה) ובמ"ך ש' תתקל"ח. וע"י מהרי"ל ר"ה ובתקנת גמשה רבינו יב"ק: תתקנ"א ע"ש, והו"י ס' סודי רואי ס' התכמה, ונדפס גם בפ"ע איזה פעמים וכו' הנפש (פסח"ד) וזה מקורו יורה תחילה, ואולי הוא ס' התשובה עכ"ל הרוקח, ונדפס גם בפ"ע איזה פעמים וכו' הנפש (פסח"ד) וזה מקורו נדפס לו בק"ק ווארשא ס' על סדר הפעורה ואולם ע"ז אני מתפקד וכמו על כן ס' הרמזים לשה"ש שמיחסיס על שמו מכוונה בשם י"ן הרקח:

מערכת

א

גדולים

מז

וכמו שכתבו התוס' שם. ואז היה נכתב התלמוד הקדום על יד על יד בהסכמת כל האמוראים אלפי רבנה ולכן חייבים כל ישראל לשמוע ולשמור כל הכתוב בתלמוד כמאות ה' אלהינו שפ"ע התורה אשר יורוך. א"כ אשאל וחי בקשה שראינו כמה חומרות ועונשים כספר הוזהר בדברים מדינים שונים אשר לא נראו בתלמוד הקדום. וגם בדברים הנזכרים בש"ס לא נכתבו כל העונשים הקשים שיש בוזהר הקדום. הן הנה אמרי משכיל דורש בהרחבה.

ולפי שעה זאת איבד. הלא מראה הנה זאת חקרנוהו הראשונים אצלו אחרי לא אחת משיח צימו חסידים הראשונים ובימי ר' שמעון בן יוחאי וכל קדושים עמו אשר היו דבקים בו ית' והיו נשמות עליונות ובעסק בתורה אחת אש"א שזינהו. והיתה האש מלמדת סביבם ומלאכי השבת מוקפים חומה. וחלוציו זכור לטוב הוה מתרחם להו כאשר ידבר איש אל רעהו וכיבולו גורר גורר וחינו בעולמי בעולמי דהו מתקפי כחמתי והברות המושגים עד לאתבסס עלמא ותל להיות ללר"ב. ומדוע כוש לא בא בן ישי הלא דוד מסתתר באתם הימים. ועוד יש לחקור מדוע ס' הוזהר הקדום לא נתגלה לאמוראים ורבים כבדוהו והגאונים וגדולי הרבנים. ואין נתגלה לה"כ בדורות הגרושים מהם. והנה לחקירה ראשונה התשובה מנוארת כי גורם חממה ימכרן שיהיו אלף שנים עשמוד עד כדכתיב נתני שומעם כל היום דוה הוזהר יומו של הקב"ה וכן אמרו בוזהר ומדרש איכה כמה דוכתי וכל התנאים ואמוראים היו סמוך לתרין בתוך האלף שנים שברי רב אשי סמירר התלמוד היה בשנת שני"ח לתרין ולכן לא הועילה קדושתם להביא המשיח ב עומדת.

וממאל דבר אפשר לומר כי ודאי הכל בשקול אל דעות ולו נתקנו עלילות ואפשר דכתיוב גזרת התרין אלף שנים וכל הקדושים היו בתוך האלף שנים לא רזה הקב"ה שיגלה ס' הוזהר שיש בו כמה חומרות ועונשים כדמם אז על גנים כי באותו פרק היו רעות ותוקף הברות והיו ישראל בער גדול. ואם היו עתגלים דברי הקדושים רכ"ו והיוריו וכל העונשים היה מקום לבטן לקטרר יותר על ישראל לעו"ת בעיקר רעה אשר רעה. אבל אחר שבבר אלף שנים מהתרין ששלמו שנת ד' אלפים תת"ח אז היה יכול לגאוש משיח ובע"כ אשתהיי אשתהי ווה תעא נוסף לכלו ופרט על כל תפאים ותגלו כמו ח"ו ותורתו. ותגבר ה"ה"ר מאל עין ככר נתגבר הרבה וענה הדברים בגלים וכמ"ש בעקבות משיחא חולפא יגא שהיה התאווה שמתגברת כדאז: כי כלה אלהים רע וכמו שביאר באורך רבינו הא"ל ז"ל ומתגבר להשעיה אבל ככל מהם בעיני הרעות ותוקף הברות כי ככר הוזהר הרבה כאמור מפי כבוד הא"ל ז"ל (וגזרת ח"ה עטס יש בדבר) ולכן סמוך לדורות שאחר האלף שנה מהתרין נתגלה אור זוזהר להגן על הדורות ושלא נזכה להתעבב בסתרי תורה כדת מה לעשות בזכות זה חפרה ישע ישועת ישראל. ותגלו החומרות והעונשין למגן ישמעו ויראו כי השעה לריכס בהגברת התאווה ובחטא נוסף מעבוב המשיח ובודאי לגדולי הדורות היו מקיימין כל החומרות והקדושות אך המגן העם לא ידעו את כל תוקף החומרות והעונשין ומוטב שיהיו שוגגין בעיני עקתא. אבל עתה בדורות אחרונים יש כבר ה"לר להקטוף אתו לריכוס לכל החומרות. שיתגלו. השמע ישמע

ואשר לא שומע יענש כי עונתיו לרופי ירפיו בשבת בגלות והסתגרות התאווה ותגלו כמו ח"ו ודוק היעב.

והנה יש להעיר דע מ"ש דכתוך האלף שנים לא היה לו אפשר שיבא משיח ממ"ס פ' חלק דל"ל ריב"ל למשיח אומת אחי מר ואל"ל היום ויפרש לו חליבו וזכר לטוב היום אם חס בקולו תשמעו. ומשמע דאם ישעה תשובה יבא תיכף המשיח אפי' בימי ריב"ל. ויש לישב דכונת המשיח שאל"ל היום היינו דעתה לא שייך שאלה מסיבת היום כלומר גזרת כל היום דוה שבוא יומו של הקב"ה וחי אפשר לבוא. וחליבו זכר לטוב רמז היום ואח"כ אם בקולו תשמעו שחלוי תשובה. ותו יש להעיר ממ"ס שם פ' חלק דלמך רב כל הקו"ן כלו וכן דוד לא בא ושמואל אמר דיו לאלל שיעמוד בחבלו ורב שהיה בתוך האלף שנים מאי קאמר כלו כל הקו"ן. ואפשר היה לומר דזו כונת שמואל שאמר דיו לאלל שיעמוד בחבלו. וכונת דדי היה שיעמוד בחבלו גזרת האלף שנים יומו של הקב"ה ואח"כ יבוא גואל אך יש לעמוד ממאמר מדרש הנעלם בוזהר דף ל"ז דפוס ויניאל דבימי רבי אחא חליבו וזכר לטוב ואמר לרבי דמיכאל שאל להקב"ה דיפקון וכו' דהא ככלו כל ענשיאל על מה דעבדו והיה ויכות על זה וסוף דבר אמר הקב"ה שובשע סיחו בן עד שביבזו וכו' ע"ש. וואצ"ו לא ח"ל דלכתי פשו בני טובא ומאלף שנים. והגם שיש לדחות מי"מ כלשו שגוי דחוקי ינייהו. קב"ו)

לכן נראה בעת דאם כל ישראל היו שנים בתשובה אפילו בתוך אלף שנים הוה אחי משיח ולא היה מספיק מה שהיו ישראל קדושי עליונין דנשבט הקב"ה שיהיו קן עד שיבזבו וחמי דלמרו שם במדרש העלם הוזהר לעיל סמוך ונראה דלפילו כנישתא חדא דתייבין בזכותה אחכיש וכו'. אפשר דהא דכנישתא חדא לא הוה סגי בתוך האלף שנים שהיו לרין שביבזו כל ישראל. או רובם כדי שיגאלו בתוך האלף שנים אבל אחד האלף שנים מהני הא דריש כנישתא או כנישתא חדא וכו' ונראו על יכון כל המאמרים כפשטן. ועוד יש לגדר כזה.

(רכ) **מהר"ר אסתרוב ז' שגני הזכירו**
הרב שירי כנה"ג א"ח ס' קע"ד ע"ש: קב"ו)

(י"ב) **מהר"ר אפרים אלנקוואה**
רב גדול בעיר תלמסאן קצה) ומלומד בנבים ומופלג בחסידות וקדושה. ומצאתי בכ"י רבינו מהרח"ו ז"ל שכתב מצאתי בתשו' להרב הגדול רבינו אפרים בן הר"ר ישראל בן אלנקוואה וקראה שער כבוד ה' עכ"ד:

(רכ) **מה' אפרים ארדיט** (ע"י מטה אפרים כה"נ):

(רכ) **רבינו אפרים וידאל** (ע"י הרשב"ץ):

רבינו הגה מנחם ציון

(קב) **ואולי י"ל עפמז"ל דקושי** השלים גזרת ח' שנים וזהו לשון דהא סכלו בכל ענשיאל על מה דעבדו ודוק: (קב) **ושמ"ח מהרש"ח בק"א ח"ב ובס' גט פשוט** ועורת נאים להרמב"א; (קב) **והוא במדינת אלגיר** והי' רופא נאמן למלכו ושמי"ך ש' מת ר"כ:

מערכת

א

גדולים

(רכד) רבינו אפרים בר יצחק מרגנשבורג (ע' רבינו אפרים תלמיד רה"ף. רבינו יואל בן יצחק הלוי): קבט

(רכה) הג"מ אפרים הכהן מאוסטרא (ע' זרע שמסין נח"צ): קל

(רכו) מהר"ר אפרים כ"ץ מווילנא עמית בתורה עם הרב ברכת הזבח והרב שפתי כהן והי"א אב"ד בק"ק בודון וקבלוהו לרב ק"ק אשכנזים בעה"ק ירושלים. קלא) חיבר שו"ת שער אפרי' בבקיא' ופלאפול ושקיל ומרי עם רבני אשכנז שבזמנו הרב עבודת הגרשוני והרב צמח צדק וסיעתם. ועם הרב המג"ן והרב מהר"ם ו' חביב והיה לו מחנה אפרים על התורה ונאבד. ובנו הרב החסיד מהר"ר יהודה ליב ונפטר בעה"ק צפת ת"ו קלב) ובן כתו הגאון מה' צבי אשכנזי:

(רכז) מהר"ר אפרים נבון הורתו ולידתו בקושטנדינא והי' בן גילו של הרב בני יעקב ואח"כ בא עם חמיו הגביר כה"ר יהודה אירגאז ונתישב בירושלים ת"ו ושם נתבודד למעלה מעשר שנים ולמד הר"ם והר"ם ובית יוסף והלך בשליחות לקושטנדינא ומהר"י רוזאנים מינהו לדיין וגדל מאד והיה רב בקושטנדינא קלב) וחיבר מחנה אפרים והכמתו ובקיא'ו ניכר מספרו הנורא. ושמענו נפלאות מתורתו ובקיא'ו וחסידותו. ובנו הרב החסיד הרב המחבר קרית מלך רב:

(רכח) מהר"ר אפרים קארו (ע"ן מן מ' יוסף קארו):

(רכט) מהר"ר אפרים כמה"ר שמואל זאנוויל העקשיר (ע' לויט חן נח"צ):

(רל) רבינו אפרים בר שמשון חיבר פ' ורמזים וגמטריאות על התורה והוא בידי כ"י ובפ' וילך כתב ושמעתי מרבינו הם ששאל לבעל החלום וכו' כנראה דכוון על רבינו יעקב ממרויש שהיה שואל שאלות מן השמים ומשיבין לו וכמ"ש אני הדל כח"א (ע"ן רבינו יעקב כחסיד). והנה הגיע לידי קונטרס מע' שו"ת הללו בכ"י ובשאלה אחת כותב דהיתה בשנת ד' אלפים תתקס"ג. ורבינו אפרים בפ' הנוכר כותב ששמע ממנו א"כ הוא סביב לזמן הזה. ובפ' הגז' הוכיח הרמב"ם וי"ד ספריו שחיבר הי"ד החזקה:

(רלג) רבינו אפרים תלמיד הר"ת עשה השגות על דברי רבו הר"ף יעל הרב המאור והרז"ה במאור לפעמים מביא מדבריו. ובספר קורא הדורות דף מ' ע"ב כתב רבינו אפרים בר יצחק מרגנשפור"ק הצרפתי עשה השגות על דברי הר"ף רבו וגם על הרז"ה ע"ש וזהו כמו שכתבתי אך בספר יוחסין דף צ"ח ע"ב כתב רבינו אפרים תלמיד הרב אלפס שהשיג על הרז"ה בזמן הזה עכ"ל וזוהי אני בהקדמת הרז"ה למאור שכתוב ומצאתי להרב ר' אפרים ז"ל בענין הזה לא מסודרים ולא מחוברים כי אם מפורדים ומפורזים והמעט הנכון מהם בעיני אסתיו אל מקומו עכ"ל. וממ"ש רבינו אפרים ז"ל מוכח שכבר רבינו אפרים נפטר לב"ע, ולפ"ז רבינו אפרים לא עשה הגהות כ"א על דברי הר"ף רבו לא על הרז"ה כמ"ש ס' יוחסין וס' קורא הדורות: קלד)

הגה מנחם ציון

קבט) ואולי הוא ר"א שהי' חתנו של רש"י ז"ל ונפטר ד"א תתס"ה: קל) והוא ר"א בר' אלי' מאוסטרא סה' אבד"ק מודינא וחי' ס' בקבלה מעשיות ופעל פעולות גדולות ונפלאות וע"ס מעגל טוב להמחבר: קלא) מתחלה הי' לחבד"ק ויולנא ומפני זאת פולין ס' ת"ח ברת למדינת מעהרין והי' אבד"ק טריביטש וכדודא ואח"כ בק"ק בודון (הוא בודאפעסט) כל ימיו ישב בתענית ועכ"ל הי' פניו מאירות כחמה: קלב) עש"ק י"ג סיון תל"ח בן ס"ב שנה: קלג) ושמ"ך כ"ו ניסן תל"ה: קלד) ולעוד"כ דר"א תלמיד הר"ף הי' נקרא רק ר"א הספרדי (תק"ו ברכות פ' ג' שאלנו) ותלמידיו הי' נקראים בשם תלמידי ר"א ואולי הוא ר"א בר"י רבו של בעל ס' הפרחון (וכרשימת הרב מהסוד"ר מינץ הביא כת"י גורת תתק"ו ל"ח כ"א י"ו וס"ו ל"א ל"א מנחם שהי' דר בוורמייזא) וע' או"ז ח"ב ס' רע"ו ובסה"א פ"ק דתוכות ס"ב, ור"א בר"י מרגנשפור"ק נ"ל שהוא המוזכר בתוס' נכ"מ בשם ר"א חסד ורבינו ברוך בע"ס התקמה תלמידו קראו בשם רבינו יקר ע"ש הבן יקר לי אפרים וגם ל"ה רז"ה להזכירו בשמו מש"ס (ועמ"ש) כנה באריכות כהנה"ע"ן סוף הס' ריש אות א') ע' מרדכי חולין ג"ה ס' תרפ"ד ופ' כל הנכס ס' תשנ"ז ע"ש ולפ"ש חוס' פסחים ק"ד ד"ה בעי, נראה להדיא שהי' תלמידו של ר"ת ע"ש ולפי"ז ל"ל לכל האריכות הממ' מ"ש בשם ס' הישר לר"ת ככ"ן:

גב

מערכת

א

גדולים

יז

גם מ"ש כס' קורא הדור' שרבינו אפרים תלמיד הרי"ף הוא רבינו אפרים מרגנשבורק הצרפתי אינו נראה, כי מדברי ס' יוחסין משמע קצת דהרו הווי. ועוד ראיתי כס' הישר כ"י לרבינו תם ובסופו שאלות ששאל רבינו אפרים מרגנשבורק לרבינו תם ורבינו תם משיב לו ככה גדול וביד חזקה ויש דף ר"ז כתב רבינו תם לרבינו אפרים וז"ל יודעים לבי ולפך ילדות היתה כך ואם לבך הוא בקרבך על לבי מה שיבך ויש ממש שאל לרכך העומד בישובך או אלי ואשיבך מיום דעתך מורה לא שמועתך עכ"ל והרב ר' אפרים בזה ובשאר תשובות כותב בכבוד גדול לר"ת וזוהו משמע לי ההדיוט בפשיטות דאין זה רבינו אפרים תלמיד הרי"ף. גם התוספת בע"ז דף ל"ד סוף ע"ג כתבו דרבינו תם הקפיד על רבינו אפרים וכתב והמורה יורה כבן סורר ומורה ועלי יערה רוח הבורא, ויותר לרואה כל התשובות מר"ת לרבינו אפרים והגם שראיתי כראב"ן דף קי"א ע"א דמיתו דברי רבינו אפרים מרגנשבורק וכתוך דבריו כתב ששאל את פי רבינו יצחק והדהו לו ע"ש. מ"ש בעת נ"ל דכוונתו על רבינו יצחק בעל התוס' בן אחרתו של ה"ת ולא כיון על הרי"ף:

ושמעתי מרב א' נר"ו שראה פירוש התורה 'כתיבת יד לרבינו אפרים ז"ל ורבינו יהודה אביו של רבינו הרקח הי' שואל שאלות מרבינו אפרים בר יצחק זכ"ש בשו"ת הרשב"א סימן אלף ק"א ובפסקי מהר"מ ריקאנטי סימן ח"ן ע"ש:

(רלג) רבינו אשר א' מרבתי של הרקח (עיין רקח נח"ג):

(רלד) מהר"ר אשר ז"ל זקנו של הגאון מהר"ם מלובלין חיבר ספר בקבלה והיה תופס ישיבה בק"ק קראקא. כן כתוב בהקדמת בן הגדול של מהר"ם להשבותיו:

(רלה) רבינו אשר בר חיים נביו (עיין רבינו יונה מגרונד, ועיין ספר הפרדס נח"ג):

(רלז) רבינו אשר בן רבינו יהיאקלה) אבי רבינו יעקב בעל הטור' חיבר פירוש על התורה ופי' המשניות על זרעים וטהרות ונדפס, ופי' על התלמוד כפי' מס' נדרים הנדפס. ואני ראיתי פירושו לנזיר כ"י. ורבינו בצלאל בלקושי סדר קדשים וסוטה מזכיר פירושו. וחיבר תוס' על התלמוד ויש בידנו תוספותיו על קצת מס' כ"י. ועוד חיבר תוספי תוספות על התלמוד מלבד הלכותיו כהלכות הרי"ף והשבותיו הנדפסות קלו' וכתב מהר"א שטיין בנימוקיו על הסמ"ג דף רצ"ד ע"א בתשו' הרא"ש בחבור של ש"ץ סימן תשע"ח ע"ש. ויש מי שכתב שהוא חיבר פסקי תוספות. ובספר המגיד למרן (ד"א) סוף דף ל"ו הכי קרא לרבינו הרא"ש אשר קדישו. וכתב מרן ב"י א"ה סי' נ"א משם הרב מהרל"ה שכתב החזיקו הרא"ש לרבן וכ"כ בתשובת מהר"י קארו בסוף תשובת מרן א"ה ומהר"ר בצלאל בתשובות סימן כ"ב ובתשובות רבינו ברכיה הלוי כ"י:

הרא"ש. מהרר"ב סימן תצ"ד ד"ו משמע קצת דהיה תלמיד הרמ"ה ועיין מ"ש הרב בנה"ג בא"ה סימן פ"ב הנהגות בית יוסף אות י"ט. ונראה פשוט שהוא מ"ס בהרדב"ו וצ"ל מהר"ם במקום הרמ"ה וכן

(רלכ) מהר"ר אריה יהודה בן הרב בית חדש השבותיו בשו"ת הרב ב"ח מר אביו בשני חלקים ובשו"ת גאוני בתראי: קלד)

הנה מנחם ציון

קרד) והי' מתהלס דיון דפ"ק קראקא והח"כ אבד"ק תענטשין ע' הקדמת כ"ה או"ח לנו מוכר"ש ז"ה אבד"ק פינטשוב: קלה) ובשו"ת רבינו יהודה כ' יחוס עוד למעלה רבינו יחיאל כ"י אורי בר' אליקים בר' יהודה ז"ל ויל"ל מהלכנו כ"ה ס' ס"ג אחרי קצרות רבו מהר"ם (המאוחרת יו"ד שנים לפניו), ובמק"א לחיתי שכנת מהלכנו ש' מ"ו כשהם שבו"א רבו כתפוסה (ואולם מ"ש עוד הרה"ש הי' חתנו של מהר"ם זה דוחק דכולאי ל"ה שחק הרה"ש מזה מהכבד ככבוד רבו לקרות א"ע חף פ"א כשם חתן המלך) ואחתו נפטרה בעלותה שנת פ"ו כ"ה מנחם והרה"ש ע' ימים אחריה ע' מרחשון ובל"ה כשגילו זה נחקה על מלכתה הנאהבים והנעמיים כתייבס וכמותם לא נפדו, וכ"ג מלשון מלכת בנו רבינו יהודה הנפטר בש' ק"ט ויחוק כתייבס אבותיו א"ן שנים אחרי פטירת אביו ולפי"ז מ"ש כתייבס וכן דמלכת הרה"ש נראה שנפטר ש' פ"א הוא ע"ס וז"ל פי"ת כי מי יודע כ"פ נחחדש אכן ציון הלז ומעתיק למעתיק נפל טעות כזה:

קלו) והנלפס בווינליא משוש ע"י ש"ך וי"ל סי' קכ"ט סק"א:

שמעתי מאדם גדול שהוא ראה פי' על
 ההורה שחיבר הרא"ש כ"י זכנ
 כתבתי לעיל. וכפי זה יקשה שרבינו
 בעל הטורים בהקדמתו לפרפראות
 שנדפסו כותב שהוא מלקט מדברי הרמב"ן
 הדברים הפשוטים ויחבר אליהם איזה
 פשט או טעם ע"ש ולא הזכיר פי' אביו
 הוא הרא"ש. אם לא שנאמר שלא הניע
 לידו והוא דבר זר: קלח)

הרא"ש מהקדמת ס' פי שנים והוא פי'
 הרא"ש שסדר זרעי' נרא' שהרא"ש
 פי' גם שהוא סדרי משנה. ועמ"ש במערכת
 ב' קלט) ולפי מה שידענו דהרא"ש פי' כל
 הש"ס בדרך פי' כמו שנדפס במס' נדר' ו
 וראיהו ג"כ פי' הרא"ש מנייר כ"י ומביאו
 בשיטה מקובצת נזיר ורבינו בצלאל
 בלקוטו סדר קדשים כ"י מייית פי' הרא"ש
 וגם תוספי הרא"ש. א"כ אינו רחוק
 שפירש ג"כ שיהא סדרי משנה:

רלז) רבינו אשר מלוניל הי' בזמן

ר"י בעל התוספות כמפור'
 בתוספות קמא דף ס"ד ע"ב והוא רבינו
 אשר שמוזכרים בעל התרומות והמדרכ'
 והגבוי' ואינו הרא"ש אביו של המור
 כמו שכתבו ז"ל וגם הכלבו כשמוזכר
 הרא"ש בונתי על הרא"ש מלוניל אי'
 מפלוזיא כמ"ש הרב שיורי א"ה סוף
 סיפן רצ"ד:

רבינו אשר שמוזכר בעל התרומות סבר
 הרב מה' אהרן אביב ז"ל בתשו'
 כי באה בשו"ת מהרשד"ם א"ה ס' רמ"א
 שהוא הרא"ש אביו של רבינו בעל המורים
 וכן הפס הרב מהר"ם מלוניל ז"ל בתשו'
 ס' י"ד, והאמת הברור הוא שהוא הרא"ש
 מלוניל שמוביאים התוספות, וכבר ענין
 זה הארו"ך אותו הבהן הגדול הרב ששתי
 כהן בח"מ סוף ס' ק"ו והרצאה באיתות
 ובמפתח

וכן כתבתי בענייני בקונטרס יעיר און
 מערכת האלף דף יו"ד סוף ע"ב:

דע דהרא"ש הגדפס כפטר הרי"ף והר"ן בהלכות
 קטנות אשר הלכות הרי"ף באע"פ ומלך אחד הרא"ש
 ומלך שני יוסף. ומה דברי הרא"ש לקוחים הם
 מספיקו שזכיר הלכות בתוך ספיקו ע"ד הלכות
 הרי"ף כאשר נדפסו בתוך ספיקו הרא"ש ופי' שהרב
 מעדני מתן. ודלא כמו בגדלה מדברי הרב יד מלאכי
 דף קע"ד ע"ב שהרא"ש פירש דברי הרי"ף וגם עשה
 בתוך ספיקו הלכות קטנות.

שוב דליתי כס' קרנן והתלן בתחלתו ככללים כס'
 ככלל ב' משפ"ה קס' תקפו כהן ס' מ"ו סכ' וז"ל
 ולפי אומר לי שהרא"ש כשעשה תבונה מתחלה עשאו
 סביב הרי"ף כמו פירוש על דברי הרי"ף כמו שעשה
 הרי"ף רק אח"כ עשו מתבונן הרי"ף ומן תבונה הכל
 חזרו אחר. ונדמה כן בהלכות קטנות ובמקלן נדפסו
 הרי"ף ופירוש הרא"ש סביב הרי"ף ומקלן נדפסו הכל
 חזרו אחר ע"ל קלח) ולי' ההדיוט נראה שבזמם שהרא"ש
 חיבר ספיקו כמו שפס' בידיו ולא כוון לעשות פי' על
 הרי"ף כלל. וכן נראה ממ"ש רבינו ירוח בהקדמת
 ספר מ"כריס לתתונן גדכיו וממ"ש הרב ז"ל לדרך
 בהקדמתו כאשר יראה המתבונן בעין יפה. וכן נראה
 ממ"ש הרב ז"ל וחס"ך דף ק' ע"ב וז"ל חיבר ספיקו
 על כל התלמוד ע"ד רב אלפס ז"ל פס מה שהוסיף
 משפלו ר"י בעל התוספות כמו שכתב בהלכות כלל פ"ט
 דין ו' ע"ל. ונדמה שאלו הם דברי הרא"ש בתשובה
 והיינו כמלי' דכתבתי אלא שכעת לא מלאתי דברי הרא"ש
 בתשובה הזו. וגם משעבט ספיקו הרא"ש עובים ואומרים
 שלא נתחברו בדרך פי' להר"ף וזה פסוק וקולך דעת.
 וכן תראה מפ' הרא"ש לסדר זרעים וטעמות בקולך
 פירוש רבינו שבאון ולפעמים מוסוף דבר. וכן תראה
 מוסופי הרא"ש על התלמוד שמקלך התוס' ומוסף קלה.
 אמנם מלא' דלתי ע"ה הלאון הרי"ף כס' דלתי
 לאקפוי על הרא"ש אם כתב לבון הרי"ף בעיקר אחד
 ובמקום אחר פוסק להפך דלתי מקפיד העתיק לבון
 הרי"ף וכוונן על פי"ש בתקופה אחר ג"כ דבריו לאמנו ואלו.
 ואני כתלתי אע"פיה ולמדתו כהן הוא דרך הרא"ש
 על גמס' כבודו ונדמים שמיני' דברי ההגמון בהלכותיו
 על דרך שהוא מתי' דברי הלכות הרי"ף אף דלא באיע
 ליה ובמקום אחד מנינו דעתו.
 וכן אני אומר כי דרך זו לדרך רבינו הרא"ש גם
 בהריבתי לודעים וטהרות שהוא כותב דברי רבינו שבאון
 אף אי לא סביר' לי' ובמקומו מגלה דעתו דעת עליון וקדוה.
 הרא"ש חיבר ס' באסור והתר ומוזכירו
 הרדב"ז בהשובות החדשות אישר
 נדפסו בעיר פיירדא ס' הס"מ:

הנה מנחם ציון

קלח) וכי' מלבון הרא"ש שנת ס"פ כל הכלים וכוה י"ל קלת קושי' הטו"ז או"ח ס' רנ"ב סק"מ ע"ש וכבר
 הלאתי לדעת ביב"ד דהרא"ש הביא דבריו כסחס וכס"ו ומכ"ס מחולקין לדבר דעתו כס"ו רמ"ו פי'
 דפרכ"י הוא דבר המלוי ביד כ"א וסחס מחנתינו עס פירש"י הוא יסמוך על משנה הפשוטה ולפי"ו ל"ק קושי'
 ככ"י כטור או"ח ס' ע"ט ע"ש ומטור חו"מ ספ"ב נראה ד"ס לסמוך יותר על פסקי הרא"ש ממש בתשובה,
 ופני' יו"ד ס' ר"א לענין גינות בהקדקט וככ"י או"ח ס' ש"א כ' דכדאי הוא הרא"ש לסמוך עליו ככל המורה
 כולה ע"ש, ובחז"ק יו"ט סוף כלאים כ' דחבר חיבורו כס' ע"ג. וע"ל אות ב' ב' ובהנה':
 קלח) ובת זכינו לפי' הטור עכ"ה ומלא' ונמלא' כס' אביו הרא"ש ז"ל והסח"ל לא ראה רק הספראלות
 שדפסו כחומ"ס ועמ"ל אות יו"ד ר"ח:
 קלח) כותבו לח"כ אות ת' ס"ס כ"ב ע"ב ומקדוה נדפס פי' הרא"ש לגי' בשלימות וכן לקיים תמיד ועמ"ל
 וטוס' הרא"ש לחס' לכתוב הוריות וזה וכן לקדושי' ונקרא כס' צמחה לנדק (נדפס צמח ספר משנה
 דוקט להג"מ יחזק קודיאת פיסח תקפ"ו) ולשפוט ומיגילה כס' שס' עולם (נדפס בתוך ס' נדפס) צמח להרא'
 מוגדל כהרב חק נתן ליוודא תקמ"ה):

מערכת · א · גדולים יח

קונטרס אחרון

- (ה) **אלקליאון בן הדיסה** מזכר כמה פעמים במדרש חזית קמב) והרב מהר"ש יפה בס' יפה קול פירש בדף מ"ד חכם גדול ושם דף י"א כתב דלא גרסינן ליה. אמנם הרב מהר"ם די לוגאנו גלה סודו דהיה אחד מעתיקי ספרים ומדרשים והיה לו בן אחותו ושמו אלקליאון ובכל מקום שאומר המדרש חכמה או הורה כותב אלקליאון כאלו מתפלל שיזכה לתורה. קמב) ולכן לא גרסינן ליה:
- (ז) **אחרוני הרבנים** (עיין גלוני הראשונים):

ובמפתים דלא אפשר שהרב התרומות יזכיר לרבינו אשר בר יחיאל אבי המור והשיג על הרב מהר"ם מלובלין ע"ש באורך קמ) וגם הרב כנה"ג כתב כן שם במהדורה קמא. אלא דבמהדורה בתרא הביא דברי הרב מהר"ם מלובלין ושחק. ולפחות הו"ל ועמ"ש בנרפס. כי אחד הרואה דבריו במהדורה בתרא יסבור דשתיקה כהדוראה:

(לג) **רבינו אשר בן הרב ר' משולם** בס' תמים דעים סי' ק"ך מייתי הלכות יום טוב מהרב ז"ל: קמא)

(לד) **מהר"ר אשר שדם** (עיין עטור סופרים נח"כ):

ב.

בספרו לא הרא"ש ולא בניו הרבנים. והרא"ש יצא מאשכנז בשנת ס"ו ג) לאלף הששי. זרבינו בחיי חיבר ספרו בסרקסטא שנת נ"א. והרא"ש בא למוליסולא והגדול שבבניו רבינו יחיאל. ועוד שכאשר המחברים כתבו הרא"ש ובניו לא נזכר שם רבינו בחיי. והרב צדה לדרך מזכיר ח' בנים שהיו לרא"ש ומזכיר שמות כולם ולא הוזכר רבינו בחיי ד). ועוד שלא הוזכר לאביו בלשון כבוד רק בר אשר:

רבינו בחיי כתב בסוף פ' חקת כתב מורי הרב הגדול רבינו שלמה נ"ר בפ' ההגדות אשר חיבר ומוכח שהוא הרשב"א. ועיין בעין יעקב סוף פ' הרואה שהרב הכותב

(ה) **רבינו בחיי א)** חיבר ספרו הקדוש חובת הלבבות בלשון הגני יזמנו שנת התקכ"א לאלף החמישי ב) והקורא בספרו ובהקדמתו יראה תוקף קדושתו ודבריו חיים וקיימים והיו למאורו וכבר לקט מפנינו אמריו הרב ראשית חכמה. והרב צדה לדרך קיצר שעריו בעשרה פרקים בתום מספרים אחרים לקרותם בי' ימי תשובה ע' בספרו:

(ז) **רבינו בחיי בר אשר מסרקסטא** חיבר פירושו על התורה והי' תלמיד הרשב"א. ורבים חשבו שהוא בן הרא"ש ועוד בה ספריו"ם יקנו ונכתב בס' עומר השכחה. ולא היא. שלא הזכיר

הנה מנחם ציון

קמ) ועי' ג"כ ס"ך י"ד סי' ק"ה ס"ב ובהנה"ה הרא"ש פולחן קמ"א (ד' פסד"מ) כי דלפי עדות בעל מסעות ר"ב ז"ל הרא"ש מלוויל הוא ר"א בר מבלס רבו כל הראש"ד ולפי"ז לא ה"ל להמחבר להזכירו כ"פ ע"ש ולק"מ דאכתי הוכח להזכירו בל"ן ר"א חי ר"א מלוויל או ר"א מפליח:

קמא) והוא ר"א הכהן מלוויל בן רבינו מבלס בר' יעקב (נפטר ד' תת"ס) קמב) ובפ' יבקני הגי' דלקליאון: קמג) וזוה מלינו הרבה פעמים בס' רזיאל ועמ"ל כח"ב אות ו' סי' ח' כו"ט ע"ש:

א) והוא קרא רבינו בחיי בר' יוסף אבן קודס (או פקודס) ונקרא ג"כ רבינו בחיי הוקן או החסיד ומי' נקשות והתעוררות לזהבט ה' בתרומים ע' מו"ם בער זהבט ד' פ"ו ועד היום נדפסו כ"פ ג"כ בדים סדר התפלה:

ב) וז"ע דזמן זה רק מהמעתיק הוא ר"י אבי הר"ם אבן תבון, אמנם המחבר גופא בל"ם ה"י חי עוד קודם זמן זה וכן העיר ע"ז בעל תולדות הערוך הוכח כגבי' הרא"ש פולחן, ועמ"כ אות ח' ל"א:

ג) ז"ל ס"ג ועמ"ל באות א' רל"ו, ואלה הם הם' שחי' מהנדעים לנו פ' עה"ת ס' כד הקמה בל"ן של ד' תמן המשפט, (הוכח כ"פ ברכה ע"ש) ובפ"י סי' יזירה להרמ"ב יחס לו ג"ס ס' אהל מועד סי' העיון סי' האמונה סי' העשירי, ס' ל' וכולם נזכרין בזכרונ' א' בסוף הם' שמה וכן אילת אהבים להרשב"א ע"פ עורי לשון הביא לו ג"כ פ"י ללכות ע"ב, וראיתי לח"א מחברקי ומיטנו אשר הדש מדעתו כי סקר ניתוס סי' האמונה והנעטחון למצ"ן וס' מאמר השכל לראב"ן ומערכת אלקו"ת לר"פ ואמנם כלם רק מפי רבינו בחיי יאלו הדברים והס"ג י"ג כמלי סים טעם ממש לדבריו, ורק ממש להגדיל לבנים יתלימו עם לשון הבחי' לפעמים והוא רק הסערה תלוי' בעשרה, והמוציא מחביו עניו רל"ו:

ד) ובס' מעשה נסים לרבינו נסים מלאתי כו"ל ואלו נסים פכתיו אלו הפסוקים מלכת מחלי הרא"ש ז"ל ע"ש ובספר"ה, ור"מ בר' אלדבי כהמ"ס שבלי אמונה ה"י נכד הרא"ש וכמ"ש כפ"ג ע"ש: